

Ikääntyneiden asuminen ja asuinalueet Lahdessa

Ikääntyneiden asuinalueiden kehittäminen

LAB-ammattikorkeakoulu

Insinööri (AMK) Energia- ja ympäristötekniikka

2022

Julia Pulkkinen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Pulkkinen, Julia	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika 2022
	Sivumäärä 73	
Työn nimi Ikääntyneiden asuminen ja asuinalueet Lahdessa Ikääntyneiden asuinalueiden kehittäminen		
Tutkinto ja koulutusala Insinööri (AMK), Energia- ja ympäristötekniikka		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja) Johanna Sääksniemi, Yleiskaava-arkkitehti, Lahden kaupunki		
Tiivistelmä <p>Väestö ikääntyy Suomessa kovaa vauhtia. Väestön ikääntyminen haastaa kaupunki-suunnittelua, sillä tarve ikääntyneille sopivalle asumiselle lisääntyy, mutta alueiden kehittämiseen on käytössä yhä vähemmän rahaa. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on ollut luoda malli, jonka avulla ikääntyneiden asuinalueita voidaan tutkia ja havaita mahdollisia kehityskohteita. Mallin avulla ikääntymistä voidaan ennakoida ja näin niukat resurssit pystytään käyttämään oikeisiin paikkoihin oikeaan aikaan.</p> <p>Malli luotiin tutkimalla Lahdessa tehdystä ”Ikääntyneiden paikat ja asumisen tarpeet”-hankkeesta saatuja tuloksia. Hankkeen aikana oli luoto paikkatietoaineistoa Lahden alueen ikääntyneistä. Paikkatieteanalyysistä oli verrattu myös ikääntyneille suunnattuun kyselyyn. Hankkeen tulosten perusteella valittiin neljä asuinaluetta, Ankkuri, Liipola, Jalkaranta ja Rakokiven, Nastonharjun sekä Nastolan terveystieteiden ympäristö, joilla ikääntyneitä asui. Alueita tutkittiin ikääntyneiden asumisen kannalta. Näin pystyttiin luomaan kuva siitä, miten alue soveltuu ikääntyneiden asumiseen.</p> <p>Työn aikana saatiin kattavia tuloksia alueiden nykytilasta. Osalla alueista oli enemmän kehitettävää kuin toisilla. Parhaiten ikääntyneiden asumisen tarpeet täytti Ankkurin asuinalue ja huonoiten Rakokiven, Nastonharjun sekä Nastolan terveystieteiden ympäristön alue. Nastolan alueelle luotiin lopuksi vielä tarkemmat kehitysideat, joiden avulla aluetta on mahdollista alkaa kehittämään.</p> <p>Työn aikana pystyttiin luomaan malli, jota on mahdollista käyttää laajasti erilaisia alueita tutkittaessa Suomessa. Työ auttaa myös Lahden kaupunkia käyttämään hankkeesta saatuja materiaaleja. Tulokset, joita alueita tarkasteltaessa saatiin, ovat melko kattavia ikääntyneiden asumisen kannalta. Työn avulla alueille on mahdollista myös luoda kehitysideoita.</p>		
Asiasanat ikäntynyt, esteettömyys, paikkatietoaineisto, kysely		

Abstract

Author(s) Pulkkinen, Julia	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2022
	Number of Pages 73	
Title of Publication Housing and residential areas for the elderly in Lahti Development of residential areas for the elderly		
Degree and field of study Bachelor of Engineering, Energy and environmental technology		
Name, title and organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party) Johanna Sääksniemi, General Plan Architect, Lahden kaupunki		
<p>Abstract</p> <p>The population of Finland is aging rapidly. The aging of the population is challenging urban planning, as the need for suitable housing for the elderly is increasing, but less and less money is being spent on regional development. The purpose of this thesis has been to create a model that can be used to study the residential areas of the elderly and identify potential areas for development.</p> <p>The model was created by studying the results of the project "Places and housing needs of the elderly". During the project, map materials were created. Maps showed where and under what conditions the elderly are living in Lahti. A survey was also conducted for the elderly. Based on the results of the project, four residential areas were selected, Ankkuri, Liipola, Jalkaranta and Rakokivi, Nastonharju and the Nastola health center area, where the elderly live. The areas were studied in terms of housing for the elderly. In this way, an image could be created of how the area is suitable for the elderly.</p> <p>During the work, comprehensive results were obtained on the current state of the areas. Some areas had more to develop than others. The housing needs of the elderly were best met by the Ankkuri residential area and the worst by the area around Rakokivi, Nastonharju and the Nastola health center. Finally, an even more detailed development idea was created for the Nastola areas, which will make it possible to start developing the area.</p> <p>During the work, it was possible to create a model that can be used to study a wide range of areas in Finland. The work will also help the city of Lahti to use the materials obtained from the project. The results obtained when looking at the areas are quite comprehensive in terms of housing for the elderly. The work also makes it possible to create development areas for the regions.</p>		
Keywords elderly, accessibility, survey		

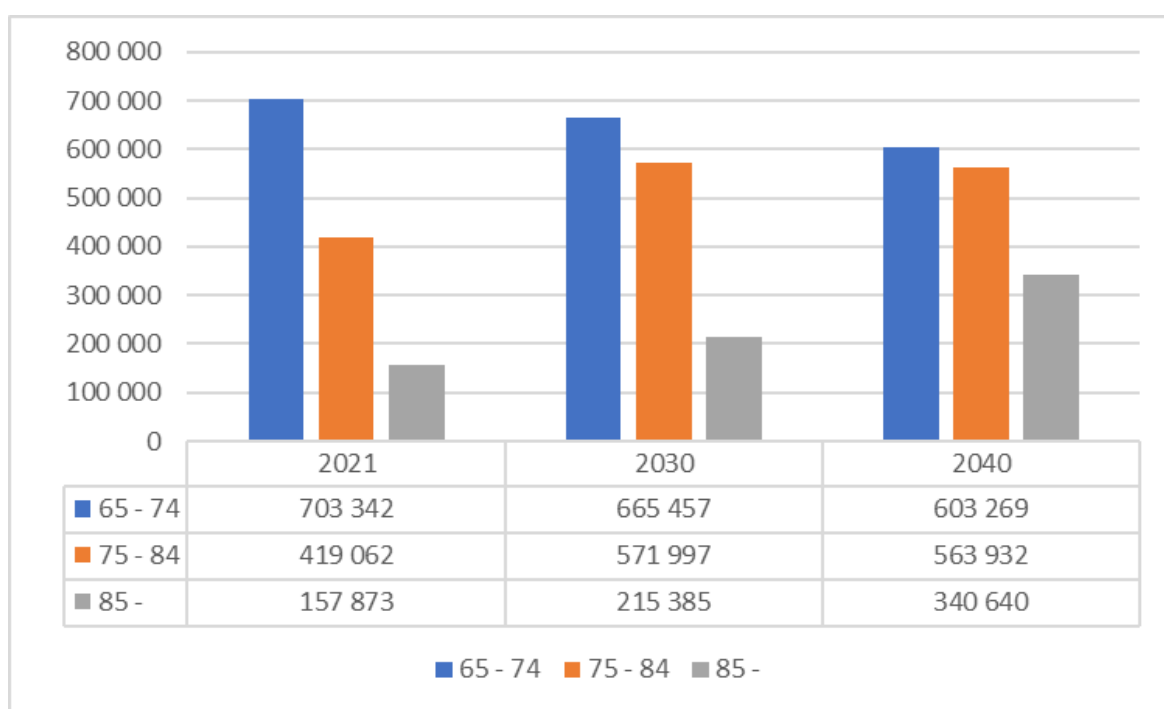
Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Ikääntyneiden asuminen	3
2.1	Asumisen piirteitä	3
2.2	Esteettömyys	4
2.2.1	Esteettömät asunnot.....	5
2.2.2	Esteettömät asuinympäristöt.....	8
2.3	Turvallisuus	8
2.4	Palvelut.....	10
3	Hanke	13
3.1	Hankkeen lähtökohdat	13
3.2	Paikkatietoaineistot.....	14
3.2.1	Ikääntyneille sopivaa asumista Lahdessa	14
3.2.2	Ikääntyneiden asuinpaikat Lahdessa	17
3.2.3	Ikääntyneiden palvelut Lahdessa.....	20
3.3	Kysely.....	21
3.3.1	Kyselyyn vastanneiden lähtökohdat.....	22
3.3.2	Kyselyyn vastanneiden tulevaisuuden suunnitelmat	26
3.4	Hankkeen tuloksia	29
4	Tutkittavat alueet	30
4.1	Alueiden valinta	30
4.2	Ankkuri	31
4.3	Liipola	36
4.4	Jalkaranta.....	41
4.5	Rakokivi, Nastonharju ja Nastolan terveyskeskuksen ympäristö	46
5	Rakokiven, Nastonharjun sekä Nastolan terveyskeskuksen ympäristön	51
5.1	Kehittämiskohteita Nastolan alueille	51
5.1.1	Rakokiven keskustan tekeminen ikäystävällisemmäksi.....	51
5.1.2	Ikääntyneille asumista alueelle	54
5.1.3	Alueen asuntojen nykytilan selvitys.....	56
5.1.4	Jalankulku alueella	57
5.1.5	Liikkuminen ja julkinen liikenne Lahteen	58
5.2	Kehitysideat Nastolan kehitettävälle alueelle.....	59
5.2.1	Rakokiven liikekeskus sekä torin alue.....	60
5.2.2	Terveyskeskus alueelle ikäystävällistä asumista.....	62

5.2.3	Nykyisen asuntokannan kunnon tarkastelu	62
5.2.4	Jalankulun kehittäminen ikäystävälliseksi	63
5.2.5	Julkisen liikenteen kehittäminen	65
5.3	Kehityssuunnitelma.....	66
6	Yhteenveto ja johtopäätökset.....	70
	Lähteet	72

1 Johdanto

Väestö ikääntyy Suomessa kovaa vauhtia. Väestön ikääntymiseen vaikuttavat ensisijaisesti alhainen syntyvyys sekä elinajanodotteen kasvu. Väestöennusteiden mukaan vuoteen 2030 mentäessä yli 65-vuotiaita on 26 % Suomen väestöstä ja määrän ennustetaan kasvavan 27.5 prosenttiin 2040. (Haapakorva ym. 2020, 22.) Taulukossa 1 tarkastellaan ikääntyneen väestön ennustettua kasvua. Kuvaajasta voidaan huomata määrän suhteellisen kasvun olevan ennusteiden mukaan suurinta yli 85-vuotiaiden osalta. Ikäryhmän tuleekin kasvamaan vuoden 2021 määrästä 36.4 % vuoteen 2030 mentäessä ja 115.8 % vuoteen 2040 mentäessä. 75–84-vuotiaiden määrän ennustetaan kasvavan 2021 vuoden määrästä 36,5 % vuoteen 2030 mentäessä. Määrät kuitenkin kääntyvät laskuun vuoteen 2040 tultaessa. 65–74-vuotiaiden määrät kuitenkin vähenevät 2030 ja 2040-luvuille mentäessä.

Taulukko 1. Suomen ikääntyneet 2021 ja väestöennusteet 2030 ja 2040 (Tilastokeskus 2021)

Lahti on yksi voimakkaimmin ikääntyvistä kunnista Suomessa. Lahden hyvin pieni väestönkasvu vaikuttaa väestön ikääntymiseen merkittävästi. Kuolleisuus on Lahdessa syntyvyyttä pienempää ja kuntaan tuleva muutto liike on niin vähäistä, että sen on vaikeaa paikata syntyvää erotusta. Väestörakenteen ikääntyminen vaikuttaa kaupungin huoltosuhteeseen merkittävästi. Ikääntyneille sopivia asuinoloja ja palveluita tarvitaan yhä enemmän, mutta samalla niiden järjestämiseen on käytössä entistä vähemmän rahaa. Väestön ikääntyminen haastaa Lahdessa ikääntyneiden palvelujen järjestämistä ja kaupunkisuunnittelua sekä

vaikuttaa kaupungin mahdollisuuksiin turvata ikääntyneille sopivia asumisenmuotoja. Tulevaisuutta ja sen tuomia muutoksia on pyritty ennustamaan ”Ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet” -hankkeella, jonka avulla on pyritty vastaamaan tarpeeseen luoda mahdollisimman kattava tietopohja. Hankkeesta saaduilla tuloksilla voidaan ohjata suunnittelun ja rakentamisen niukkoja resursseja tarkoituksenmukaisesti oikeisiin paikkoihin. (Pulkinen 2021, 2–4.)

Tässä opinnäytetyössä käydään läpi hankkeen tuloksia ja tutkitaan hankkeessa havainnointujen ikääntyneiden asuinalueiden sopivuutta ikääntyneiden asumiseen. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia Lahden ikääntyneiden suosimia asuinalueita ja niiden hyviä ja huonoja puolia. Opinnäytetyössä tutkitaan alueita esteettömyyden, turvallisuuden ja alueen palveluiden kannalta. Ikääntyneiden asuinalueista yhdelle luodaan myös mahdollisia jatkosuunnitelmia tulevaisuutta ajatellen. Työ on jatkoa ”Ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet” -hankkeelle ja alueet on valittu hankkeesta saatujen tulosten perusteella. Opinnäytetyön tarkoituksena on luoda mahdollista mallia, miten ikääntyneiden asuinalueiden sopivuutta voidaan tutkia ja millaisia muutoksia työssä tutkittujen asuinalueiden kantaisille alueille voidaan suunnitella. Valitut alueet ovat lähtökohdiltaan perinteisiä Suomalaisia asuinalueita.

2 Ikääntyneiden asuminen

2.1 Asumisen piirteitä

Suomen väestörakenne tulee muuttumaan nopeasti tulevien vuosien aikana. Suurten ikäluokkien vanhetessa ikääntyneiden yli 65-vuotiaiden määrä nousee tilastokeskuksen laati-
mien ennusteiden mukaan yli neljännekseen koko väestöstä. Eliniän piteneminen lisää eri-
tyisesti hyvin iäkkäiden, yli 85-vuotiaiden määrää, jonka ennustetaan jopa kaksinkertaistu-
van nykytilanteeseen nähden vuoteen 2040 mennessä. (Ympäristöministeriö 2020, 3.)

Ikääntyneiden määrän lisääntyessä tarve ikääntyneille sopiville asunnoille ja asuinympäris-
tölle lisääntyy. Lähtökohtana ikääntyneiden asumiselle pidetään itsenäistä asumista, joka
tarkottaa sitä, että ikäihmiset voivat asua kotonaan ja tilata sinne tarvitsemiaan palveluita.
Kotona asuvien ikääntyneiden määrän lisääntymiseen vaikuttaa ikäluokkien kasvun lisäksi
myös laitoshuollon osuuden pienentyminen sekä tehostettujen palveluasumispaikkojen vä-
hentäminen. (Ympäristöministeriö a.) Ikääntyneiden tarpeet vaihtelevat yksilöiden tarpeiden
mukaan. Tarpeiden vaihteluun vaikuttavat muiden muassa toiveet ja painoarvot elämässä,
jotka vaihtelevat ikääntyneiden koulutustaustan, iän, asuinpaikan ja tulotasojen mukaan.
Tulevaisuudenasumisen suhteen ikääntyneiden mielipiteet saattavat vaihdella suurissa
määrin. (Pulkinen 2021, 14.)

Lähtökohtana ikääntyneiden itsenäiselle asumiselle toimii turvallinen ja esteetön asunto.
Muistisairaudet ovat varsinkin ikääntyneille yleisiä ja se onkin hyvä pitää mielessä ikäänty-
neiden asumista suunniteltaessa. Muisti- ja ikäystävällinen asuminen ja asuinympäristö
mahdollistavat itsenäisen asumisen, vaikka toimintakyky muuttuisikin ikääntymisen myötä.
Erityisen tärkeää ikäystävällisen asumisen luomisessa on tukea asukkaan toimintakykyä
sekä osallisuutta. Ikäystävällisessä asumisessa on tärkeää huomioida asuinympäristön fyy-
sisten tekijöiden, kuten esteettömyyden, turvallisuuden sekä alueen palveluiden saatavuus-
den lisäksi sosiaaliset tekijät. (Ympäristöministeriö 2020, 4.)

Uusien asuntojen rakentamisen lisäksi on hyvä muistaa vanhan asuntokannan korjaami-
nen ikääntyneiden tarpeita vastaaviksi. Esimerkiksi väestöltään vähenevissä kunnissa, ku-
ten Lahdessa, taajamien ARA-asuntokannan korjaaminen ikääntyneille sopivaksi luo hyviä
mahdollisuuksia esimerkiksi omakotitaloista muuttavien ikääntyneiden asumiselle. Asuin-
ympäristön kannalta asuinrakennusten sekä ympäristön saavutettavuus on edellytys iäk-
kään asukkaan liikkumisen ja palveluiden käytön kannalta. Ikäystävällisiä asuinympäristöjä
on mahdollista luoda esimerkiksi parantamalla alueen esteettömyyttä sekä turvallisuutta
sekä luomalla yhteisöllisyyttä järjestämällä erilaisia tapaamis- ja toimintapaikkoja alueille.
(Ympäristöministeriö 2020, 4.)

2.2 Esteettömyys

Yhtenä tärkeimpänä kriteerinä ikääntyneiden kotona asumiselle voidaan pitää esteettömyyttä. Esteettömyyttä voidaan tarkastella asuntojen ja asuinympäristöjen näkökulmista. Maankäyttö- ja rakennuslaki omalta osaltaan määräävät uudisrakennusten ja uusien asuin- ympäristöjen esteettömyydestä.

Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta (Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132, 117 e §).

Esteettömyys edistää arjen toimintojen sujuvuutta. Suurin osa yli 55-vuotiaista asuu kotona. Ikä ei ole automaattisesti este sujuvan arjen elämiseen. Jokaisen ikääntyneen oma elämäntilanne sekä tarpeet ratkaisevat, missä ikääntyneen on hyvä asua. (Ympäristöministeriö b, 2.) Itsenäisesti asuvan ikääntyneen kannalta ihanteellista olisi, jos koti ja asuinolot olisivat turvalliset ja asuminen asunnossa mahdollista, vaikka ikääntyminen toisi mukanaan muutoksia toimintakykyyn (Terveyskylä 2019a).

Ensimmäistä kertaa Suomen rakennuslainsäädännössä liikkumisesteistä säädettiin 1973, jolloin säädöksessä määrättiin kiinnittämään riittävää huomiota liikkumisrajoitteisten ihmisten liikkumiseen rakennettaessa yleisön käyttöön tarkoitettuja tiloja. Tämä oli ensimmäinen ja suuri askel esteettömään rakentamiseen. 1978 ilmestyi Suomen rakentamismääräys yleisön käyttöön tarkoitettujen tilojen suunnittelu liikuntaesteisille soveltuviksi. Määräykset tulivat voimaan vuoden 1979 lopussa. Määräykset sisälsivät ohjeita ja piirroskaavioita muiden muassa pysäköintipaikoista, kulkuväylistä, ovista, hisseistä, luiskista, käsijohteista sekä WC- ja peseytymistiloista. Määräyksien piirroskuvat olivat kuitenkin vain ohjeita, eikä määräyksissä itsessään olivat melko ympäripyöreitä. Tämä johti siihen, ettei suuria muutoksia esteettömyyteen rakennuksissa tullut. 1985 rakentamismääräyksistä tuli uusi painos, jossa esteettömyysmääräyksiä oli selkeytetty ja itse määräykset olivat merkattu aiempaa selvemmin. Määräykseen lisättiin myös virastotiloihin liittyviä esteettömyyteen liittyviä määräyksiä. (Kurppa 2017.)

1990 rakennusasetuksen voidaan kokea selvästi aloittaneen muutoksen esteettömyyden huomioimiseen rakentamisessa. Rakennusasetuksessa alettiin puhumaan esteettömyydestä tasa-arvon näkökulmasta. 1997 ilmestyi uusi rakentamismääräyskokoelma, jossa esteettömyyden kannalta oli edelleen menty jonkin verran parempaan suuntaan. Uusia määräyksiä oli edellisten kahden määräyksen sijasta 14 määräystä esteettömyyteen liittyen.

Kokoelma ei sisältänyt enää piirroskaavioita vaan ohjeismitat oli kirjoitettu tekstimuotoon. Vuonna 2000 rakentaminen koki suuren muutoksen, kun maankäyttö- ja rakennuslaki ilmestyi. Laissa mainittiin myös useammassa kohtaa esteettömyys ja rakennusten tasavertainen käyttö. Rakennusten ja tonttien lisäksi huomioitiin myös kevyenliikenteen väylien esteetöntä käyttöä. Vuonna 2005 ilmestyi toistaiseksi uusin Suomen rakentamismääräyskokoelma, joka ei juurikaan muuttanut 1997 määräyksiä. (Kurppa 2017.)

Asuinrakennusten kannalta ensimmäinen asetus asuinrakennusten esteettömyyteen liittyen ilmestyi 1987. Asetus koski vamman tai sairauden takia asuntoon tehtyihin muutostöihin saatavia korvauksia. Ensimmäinen rakentamismääräyskokoelma koskien asuntorakentamista ilmestyi 1994. Kokoelmassa määrättiin hissien rakentamisesta yli kolmekerroksisiin rakennuksiin. Vuoden 2005 rakentamismääräyskokoelmaan määräys muutettiin kosemaan yli kaksikerroksisia rakennuksia. (Kurppa 2017.)

Väestön ikääntyessä esteettömiä asuntoja tarvitaan yhä enemmän. Uudisrakentamisen lisäksi nykyistä asumiskantaa tulisi korjaus rakentaa esteettömiksi. Esteettömiä koteja tarvitaan niin kerros- kuin omakotitaloihin. (Ympäristöministeriö b, 2.) Kotona asumista voidaan tukea erilaisilla muutostöillä, kuten leventämällä oviaukkoja, lisäämällä liuskoja ja ramppeja sekä lisäämällä erilaisia avustavia kahvoja asuntoihin. Vanhustyön keskusliitto tarjoaa maksutonta korjausneuvontaa yli 65-vuotiaille. Korjausneuvonta auttaa asunnon korjaustarpeiden arvioinnissa sekä korjauksiin mahdollisesti saatavien avustusten hakemisessa. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus myöntää avustusta pienituloisille ja vähävaraisille yli 65-vuotiaille tai vammaisille henkilöille heidän asuntonsa korjaustöihin. Avustukset kattavat yleisesti vain osan asunnon korjauskustannuksista ja avustus on tarkoitettu parantamaan kotona asumisen mahdollisuuksia. (ARA 2021.)

2.2.1 Esteettömät asunnot

Asunnon esteettömät ratkaisut sekä tilojen muunneltavuus takaavat asunnossa asumisen myös elämätilanteiden muuttuessa. Asunnon esteettömyys koostuu esimerkiksi tasoerojen välttämisestä, esteettömistä WC- ja pesutiloista, riittävän leveistä oviaukoista sekä riittävän isoista eteis- ja keittiötiloista, joissa pyörätuolin tai rollaattorin käyttäjän on helppo kulkea. (Invalidiliitto.)

Tasoerojen ja tilan koon lisäksi asuntojen esteettömyydessä on hyvä tarkastella asunnon valaistusta, portaikon turvallisuutta esimerkiksi tukikaidetta sekä askelmien liukkautta vähentäviä liukuestetarroja sekä asunnon kalustusta kuten keittiön sekä WC- ja pesutilojen kalusteet. (Terveyskylä 2019b.)

Uudisrakennusten osalta esteettömyydestä rakennuksissa määrää valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä. Näiden määräysten ansiosta uudet rakennukset ovat esteettömiä, joka mahdollistaa asuntojen sopivuuden mahdollisimman monelle erilaiselle asukkaalle. Lähtökohtaiset uudisrakennukset ovatkin erittäin ikäystävällisiä suurine kulkuväylineen ja oviaukkoineen. Asetukset eivät kuitenkaan ole aina olleet olemassa. Useissa vanhemmissa rakennuksissa onkin paljon puutteita esteettömyyden osalta. Yli puolet Suomessa olevista kerrostaloista on rakennettu 1970-luvun jälkeen (Wikipedia a).

Ennen Suomen itsenäistymistä väestö asui suurimmaksi osaksi maaseudulla hirsitaloissa (Raksystems 2021a). Ensimmäiset kerrostalot Suomeen on rakennettu 1880-luvulla. 1900-luvulla teräsbetonin mullistaessa rakennusteollisuutta, kerrostalojen rakentaminen kiihtyi. 1900-luvun alkupuolella kerrostaloja rakennettiin kaupunkien keskustoihin ja ne olivat yleensä kolme- neljäkerroksisia eikä niissä ollut yleensä parvekkeita. Koska alkuun kerrostaloissa asuivat ylemmät yhteiskuntaluokat, asunnot olivat suuria ja saattoivat kattaa koko kerroksen. Myöhemmin valmistetut työnväen asunnot sisälsivät yleensä yhden huoneen. (Wikipedia a.) Pientalot olivat 1900-luvun alussa rakenteiltaan hyvin yksinkertaisia ja ne rakennettiin sukupolvelta toiselle periytyvän tietotaidon avulla. Kellarirakentaminen yleistyi vasta sotien jälkeen. 1900-luvun alun rakennuksissa ei ollut LVIS-tekniikkaa, vaan ne on lisätty rakennuksiin jälkikäteen. (Raksystems 2021a.)

Rakentaminen oli runsasta Suomessa sotien jälkeen. Sodan seurauksena Suomesta oli tuhoutunut runsaasti asuntokantaa sekä evakkoja oli asutettavana paljon. 1940-luvulla rakentaminen oli suurta maaseudulla. Rakennusmateriaaleista oli pulaa vuoteen 1952, jonka takia kerrostalorakentaminen oli vähäistä. Suureen asuntotarpeeseen luotiin rintamamies-talot, jotka olivat helppoja ja halpoja rakentaa. Talot olivat puolitoista kerroksisia, harjakattoisia puutaloja. Talon keskelle sijoitettiin sydänmuuri, jonka ympärille rakennuksen asuin-tilat sijoittuivat. Suomeen on arvioiden mukaan rakennettu ainakin 200 000 rintamamiestaloa. WC sekä kylpyhuone alkoivat pikkuhiljaa yleistyä 40–50-luvuilla. Kylpyhuoneet olivat pieniä ja tilanpuute onkin tuonut ongelmia myöhemmin. Myös jääkaapit alkoivat yleistyä samoihin aikoihin. Ennen jääkappina toimivat maaseudulla kellarit ja kerrostaloissa niin sanotut viileäkaapit, joita osassa ajan asunnoissa on edelleen. (Raksystems 2021b.)

1960-luvulle mentäessä siirryttiin rakentamisessa elementtirakentamiseen. Kerrostalorakentaminen ja teollinen massatuotanto alkoivat kukoistaa. 1960-luvulla rakennetut pientalot olivat yksikerroksisia punatiilitaloja. (Raksystems 2021b.) Kerrostalotuotanto keskittyi lähiörakentamiseen. Lähiöt (kuva 1) kehitettiin ratkaisemaan maaltamuuton aiheuttamaa asuntopulaa. Vilkkainta lähiörakentaminen oli 1970-luvun alussa. Rakennukset olivat mahdollisimman yksinkertaisia, jotta voitiin mahdollistaa helppo sarjatuotanto. Suosituin

talotyyppi oli 4-kerroksinen lamellitalo, johon ei tarvinnut rakentaa hissiä. Asunnot olivat aiempaa väljempiä. 1960-luvulla suosittiin ulokeparvekkeita, mutta vuosikymmenen lopulla parveketornit alkoivat yleistyä. Kerrostalorakentamisen määrä alkoi laskea 1970-luvun lopussa ja rakentamisen painopiste siirtyi omakoti-, pari- ja rivitalojen rakentamiseen. (Wikipedia a.)

Kuva 1. 1970-luvun lähiö (Rakentaja toimitus 2021)

1980-luvulla pientaloja rakennettiin runsaasti. 80-luvulla talopaketit alkoivat yleistyä ja pientaloille yleistä oli syvennykset sisääntuloissa sekä erilliset katokset ja erkkerit. 70-luvulla pientalot olivat suuria tasakattoisia tiiliverhoiltuja rakennuksia. Vuosikymmenen puolivälissä kattomalli vaihtui kaltevuudeltaan jyrkkiin kattoihin. 70-luvulla pientaloihin alettiin myös rakentaa kylmiöitä, vaatehuoneita, takkahuoneita, salaojia ja sadevesiä alettiin ohjaamaan esimerkiksi valesokkeleilla. Myös kodinhoitohuoneet yleistyivät. (Raksystems 2021c.) 1990-luvulla alkoi uusia muuttoliike kaupunkeihin, joka lisäsi jälleen kerrostalotuotantoa. 1970-luvun rakentamisen vastustus loi uutta kerrostalorakentamista. 1994 uudiskohteisiin tuli ensimmäiset hissimääräykset yli kolmikerroksisiin kerrostaloihin. Vasta vuodesta 2005 määräyksiin lisättiin myös kolmekerroksiset rakennukset. (Wikipedia a.)

Eri vuosikymmenten rakentaminen luo omat haasteensa esteettömyyteen. Suurimpana ongelma Suomessa on asuinrakennusten hissittömyys. Useaan ennen hissimääräyksiä rakennettuun rakennukseen hissi lisääminen jälkeinpäin on kallista ja haastavaa jos ei jopa mahdotonta. Omat ongelmansa tuovat myös esimerkiksi pesutilojen koot. Vanhoissa taloissa asunnot saattavat olla hyvinkin pieniä ja asuntojen pohjaratkaisut hankalia esteettömyyden luomiseen.

2.2.2 Esteettömät asuin ympäristöt

Ikääntyneiden kotona asumista voidaan tukea myös asuin ympäristöä koskevilla ratkaisulla. Väestön ikääntyessä on tärkeää kehittää asuin alueita ikäystävällisiksi. Esteetön ja salliva asuin alue mahdollistaa ikääntyneiden liikkumista ja tukee samalla itsenäistä asumista. Liikkuminen lisää ikääntyneiden fyysistä ja henkistä kuntoa. Tärkeää on luoda asuin ympäristöstä esteetön ja mahdollistaa kohteiden saavutettavuus kävellen. (Kotilainen ym. 2018a, 2–3.)

Esteettömyyden asuin alueella mahdollistavat esimerkiksi leveät ja yhtenäiset kulkuväylät, jalankulun erottaminen selkeästi muusta liikenteestä sekä kulkuväylien tasainen, luistamaton pinta. Esteetön asuin alue on helppo hahmottaa sekä siellä on helppo liikkua. Esteettömyyttä tarkastellessa on hyvä muistaa myös kunnossapidon tärkeys. Oikein ajoitettu ja hyvä kunnossapito auttaa omalta osaltaan esteettömyyden luomisen. (Kotilainen ym. 2018a, 5–7.) Lahdessa katujen ja yleisten alueiden kunnossapito on ulkoistettu kaupungilta urakoitsijoille. Ajoradat on luokiteltu kolmeen eri luokkaa, I, II ja III ja kevyen liikenteen väylät kahteen, A ja B, luokkaan. Ajoradat ja kevyen liikenteen väylät kunnossapidetaan kiireellisyysluokkien mukaisesti aloittaen I ja A luokkien väylistä. (Lahti a.)

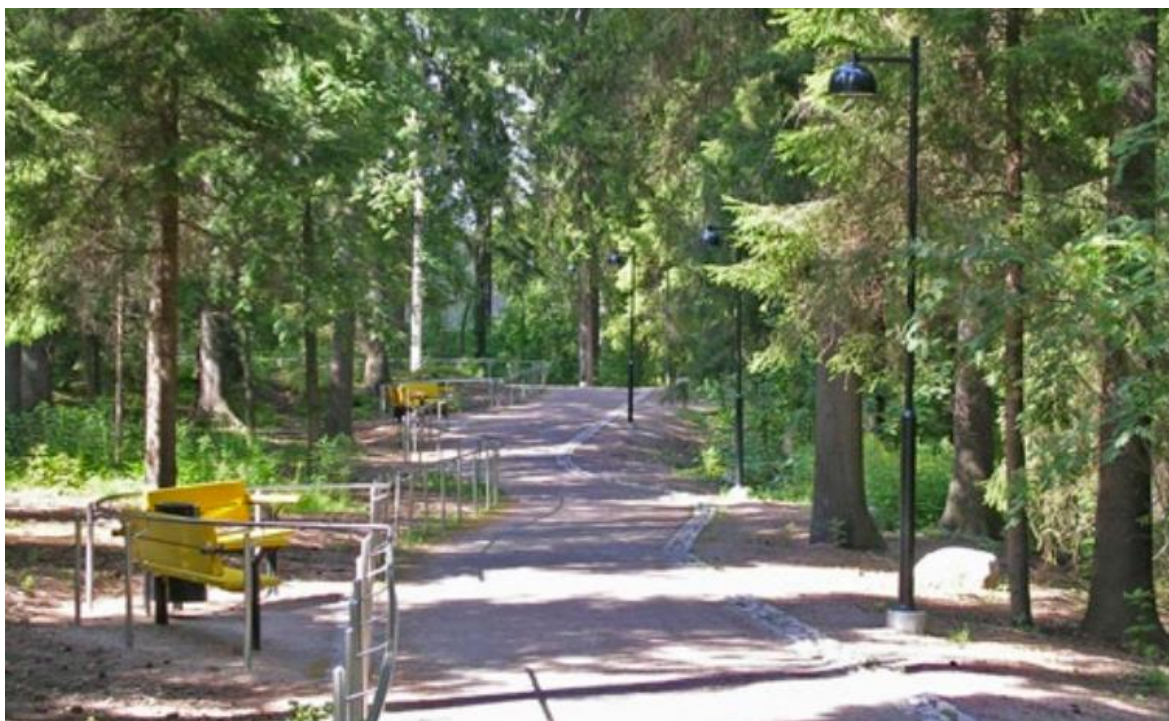
Ulkotilojen lisäksi on hyvä tarkastella myös asuin rakennusten yhteistilojen esteettömyyttä. Hissi on tärkeä osa kerrostalojen esteettömyyttä mutta se ei yksin luo rakennuksesta esteetöntä. Rakennuksen ulko-ovelle tuli päästä ilman portaita sekä ovien tulisi olla kynnyksettä, riittävän leveitä sekä kevyesti avautuvia. Rakennuksessa liikkumisen tulisi olla helppoa myös apuvälineillä ja niille olisi hyvä olla säilytystilaa. (Kotilainen ym. 2018b, 8–9)

2.3 Turvallisuus

Esteettömyyden lisäksi ikääntyneiden asumisen tulee olla turvallista. Turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen liittyy monia asioita. Kaupunkisuunnittelun näkökulmasta turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen luomiseen voidaan vaikuttaa usealla eri tavalla. Ympäristönsuunnittelulla voidaan ehkäistä jopa rikoksia. Ennakoimalla rikollisuus- ja turvallisuusongelmia voidaan ongelmiin puuttua jo ennen mahdollisia turvattomuuden tunteita asuin alueilla. (Rikoksantorjunta.) Ikääntyneille turvallisuuden asuin alueella luovat ikääntyneen oma toimintakyky yhdessä ympäröivän ympäristön kanssa. Tärkeänä osana on kokemus turvallisuudesta. Turvallisuuteen vaikuttavat ympäristön esteettömyys, toimivuus, palveluiden saatavuus sekä osallistumismahdollisuudet asuin alueella. Ikääntyneen hyvä toiminta kyky vahvistavaa turvallisuuden tunnetta ja vähentää onnettomuusriskejä, kun taas rajoitteet toiminta- ja reagointikyvyissä heikentävät turvallisuutta itsenäisessä asumisessa. (Rajaniemi & Rappe 2021, 28.)

Turvallisuus ja sen kokeminen ovat yhteydessä ympäristön viihtyvyyteen ja palveluiden saatavuuteen. Iäkkäälle turvallisuuden tunnetta luovat erialisten ikääntyneille tärkeiden palveluiden saatavuuden lisäksi naapurien sekä läheisten muodostama turvaverkko. Alueen turvallisuutta lisää myös ympäristön monipuoliset toiminnot, joita käytetään yleisesti eri vuorokauden aikoina. Syrjemmillä seuduilla erityisesti tietoisuus toisista ihmisistä sekä yhteisöllisyys lisäävät turvallisuuden tunnetta. Iäkkäillä yksinäisyys onkin suuresti kytköksissä turvallisuuden tunteeseen. Turvattomuuden tunteminen lisää haluttomuutta liikkua alueella ja lähiympäristössä, mikä vaikuttaa ikääntyneen itsenäiseen asumiseen merkittävästi. (Rajaniemi & Rappe 2021, 29–30.)

Ikääntyneille liikkuminen on tärkeänä osana itsenäistä asumista. Ikääntyneiden liikkumiseen liittyy asuinpaikansijainti. Kaupunkien keskustoissa sekä taajama-alueilla liikkuminen tapahtuu usein kävellen tai julkista liikennettä hyödyntäen, kun taas haja-asutusalueilla oman auton tai palvelulinjojen käyttö on yleisempää. Liikkumisen turvallisuuden luovat ympäristön fyysiset tekijät sekä liikkumisreittien ja ympäristön kunnossapito. Näiden lisäksi turvallisuuteen vaikuttavat myös alueen sosiaalinen rakenne sekä ympäristön laatu. (Rajaniemi & Rappe 2021, 32.) Kuvassa 2 on esitetty turvallinen, ikääntyneiden tarpeita varten huomioiden suunniteltu selkeä kulkureitti. Reitin valaistus, tukikaide ja reitin varrella olevat lepopaikat rohkaisevat ikääntyneitä liikkumaan.

Kuva 2. Ikääntyneiden tarpeita ajatellen suunniteltu ulkoilureitti (Kotilainen ym. 2018b, 56)

Ikääntymisen mukanaan tuomat muutokset toimintakyvyssä sekä ikääntyneiden keskuudessa yleiset muistisairaudet vaikeuttavat ikääntyneiden liikkumista sekä palveluiden

käyttöä (Kotilainen ym. 2018b, 19). Kaatumiset, kompastumiset sekä liukastumiset lisääntyvät lihasvoiman ja tasapainon heikentyessä. Ympäristön vieraus ja yllättävät muutokset lisäävät tapaturmariskejä. (Rajaniemi & Rappe 2021, 32.)

Erityisesti kävelyyn riskejä luovat kulkuyhteyksien epätasaisuus ja liukkaus, korkeus- ja taseroerot, esteet kulkuväylillä, muu liikenne sekä huono valaistus. Kulkuväylien säännöllinen ja riittävän usein tehtävä kunnossapito iäkkäiden käyttämille reiteille on tärkeää. Kulkuväylillä kovat ja tasaiset pinnoitteet ovat kaikista turvallisista vaihtoehto. Matalat reunakivet helpottavat apuvälineiden kanssa liikkumista ja vähentävät kompastumisvaaraa. Jalankulku on hyvä erottaa pyöräilystä ja autoliikenteestä selkeästi sekä huomioida kohdat, jossa jalankulku risteää muun liikenteen kanssa. Esimerkiksi suojatie on hyvä olla selkeästi merkattu ja hyvin valaistu. (Rajaniemi & Rappe 2021, 35–40.)

Valaistun asuinalueilla luo turvallisuuden tunnetta. Valaistun vähentää myös ikääntyneiden kaatumisriskejä, kun se on suunniteltu niin että valo alueella on mahdollisimman tasaista, eikä muodosta jyrkkiä varjoja alueille. Paikat, kuten alikulkutunnelit, jotka herättävät usein pelkoa, on hyvä valaista hyvin. Valaistuksella voidaan myös ohjata kulkua haluttuun paikkaan. Arjen toimintojen tukeminen valaistuksen avulla on tärkeää. Esimerkiksi roskakatoksiin ja autotalleihin johtavat reitit on hyvä valaista, jotta kulku olisi mahdollisimman turvallista. (Rajaniemi & Rappe 2021, 40.)

Ikääntyneiden liikkumista ja turvallisuutta lisäävät myös erilaiset selkeät opasteet ja kyltit, jotka selkeitä ja ymmärrettäviä. Myös alueella sijaitsevat levähtämispisteet kuten erilaiset penkit ja istuimet, luovat mahdollisuutta liikkua ja tutkia aluetta. Levähtämiseen tarkoitettuja istuimia on hyvä sijoittaa ympäristöön näköetäisyydelle toisistaan kulkureittien varrelle. Alueiden viihtyisyyttä lisäävät myös erilaiset viheralueet. Iäkkäät ja muistisairaavat kokevatkin viheralueet rauhoittavina. Ikääntyneille sopivat lähiliikuntapaikat on hyvä sijoittaa viheralueiden yhteyteen. (Kotilainen ym. 2018a, 5.)

2.4 Palvelut

Ikääntyneiden asumista ja arjen tukemista varten on olemassa erilaisia yksityisiä, kunnallisia ja kolmannen sektorin tarjoamia palveluita. Kotona asumista voidaan tukea usealla eri tavalla ja ikääntyneille on tarjolla paljon erilaisia tähän sopivia palveluita. Yleisimpiä ikääntyneiden kotona asumista tukevia palveluja ovat asiointipalvelut, ateriapalvelut, siivouspalvelut sekä turvapalvelut. Muita kotona asumista helpottavia palveluita ovat esimerkiksi peseytymis- ja hoivapalvelut, korjaus- ja remonttipalvelut, kuntoutus- ja hierontapalvelut, pihatyöt sekä kampaamo- ja parturipalvelut. Suoraan yksityiseltä ostetun palvelun saattaa saada

arvonlisäverottomasti. Kotitalousvähennystä on myös mahdollista hakea erilaisiin kotona asumista tukeviin palveluihin. (Pulkkinen 2021, 17.)

Kotihoidon palvelut tukevat kotona asuvaa ikääntynyttä niissä päivittäisissä toiminnoissa, joista ikääntynyt ei yksin selviä. Kotihoito auttaa ikääntyneitä esimerkiksi syömisessä, peseytymisessä, pukeutumisessa ja WC-käynneissä. Kotihoidolla pyritään mahdollistamaan ikääntyneen kotona asuminen mahdollisimman pitkään. Kotihoitoa on mahdollista saada tavallisiin asuntoihin ja senioritaloihin tukemaan ikääntyneiden itsenäistä asumista. (Pulkkinen 2021, 17.)

Itsenäistä asumista on mahdollista ikääntyneiden harjoittaa myös seniorivuokra-asunnoissa. Seniorivuokra-asunnot ovat esteettömiä vuokra-asuntoja, joihin vanhuspalvelut ovat helposti saatavilla. Tällaisia palveluja ovat muun muassa kotihoidon palvelut, kuntoutuspalvelut ja sairaanhoitopalvelut. (Lumo.)

Jos kotihoidon palvelut eivät enää riitä ikääntyneen itsenäisen asumisen tukemiseen, vaan tarvitaan enemmän ja vaativampaa sekä yleensä ympärivuorokautista apua, mietitään palveluasumisen ratkaisuja. Tehostettu palveluasuminen on ikääntyneillä yleisin palveluasumisen ratkaisu. Muistisairaudet ovat tärkein tehostettuun palveluasumiseen johtava syy ja niiden yleistymiseen on hyvä kiinnittää huomiota kaikessa ikääntyneille suunnattujen asumisratkaisujen suunnittelussa. Tehostettu palveluasuminen tapahtuu palvelutaloissa, joissa on hoitohenkilökuntaa paikalla vuorokauden ympäri. (Päijät-Sote a.)

Kotona asumista tukevien palveluiden lisäksi ikääntyneelle oman alueen lähipalvelut kuten päivittäistavarakauppa sekä kirjasto, ovat tärkeitä paikkoja. Oman alueen palvelut lisäävät ikääntyneen aktiivisuutta ja liikkumista. Palvelut toimivat myös kohtaamispaikkoina. Oman alueen palveluiden lisäksi esimerkiksi terveyspalvelut saattavat sijaita kauempana, jolloin ikääntyneen täytyy liikkua palveluiden pariin. Tärkeänä osana ikääntyneiden itsenäistä liikkumista on julkinen liikenne. Julkinen liikenne mahdollistaa kohtuuhintaisen liikkumisen omalta asuinalueelta. Lahdessa julkisen liikenteen lisäksi kulkevat palvelulinjat, joiden reitit ja aikataulut ovat normaaleja linjoja joutavampaa. Joustavuus mahdollistaa esimerkiksi asiakkaan hakemisen omasta kotoaan. Reitit kuljetaan Lahdessa esteettömällä kalustolla. (LSL a.)

Digitalisaation myös useat palvelut ovat alkaneet tarjoamaan palveluitaan netissä. Sähköisellä asioinnilla pyritään helpottamaan palveluiden käyttöä. Digitalisaatio on vaikuttanut esimerkiksi terveyspalveluihin ja erilaisiin hallinnon palveluihin sekä kauppa- ja pankkipalveluihin. Tulevaisuudessa digitalisaation ansiosta erilaisia asioita voidaan hoitaa yhä enemmän netissä. (Wikipedia b.) Ikääntyneiden ja muistisairaiden osalta palveluiden käyttö

saattaa olla joskus hankalaa. Tämän vuoksi palveluiden käyttöön tulisi olla selkeät opasteet ja mahdollisuus saada myös henkilökohtaista palvelua. (Kotilainen ym. 2018b, 115.)

3 Hanke

3.1 Hankkeen lähtökohdat

Lahden ollessa yksi voimakkaimmin ikääntyneistä kunnista Suomessa, vaikuttaa väestön ikääntyminen selvästi kaupungin huoltosuhteisiin. Lahden väkiluvun kehitys on viimevuosien aikana ollut lähtökohtaisesti negatiivista. Jos tämä trendi jatkuu ikääntyneiden määrä kasvaa vuoteen 2030 mentäessä merkittävästi. Vanhuspalvelulaki (980/2012) vaatii kuntia laatimaan suunnitelman toimenpiteistä, joiden avulla ikääntyneen väestön hyvinvointia, toimintakykyä, terveyttä ja itsenäistä suoriutumista tuetaan. Tulevaisuuden suunnitelmissa tulee painottaa kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Ikääntyneen väestön asuminen, asuinympäristöt ja palveluiden kehittäminen tulisi olla osana kuntien strategiaa. Vaikka Lahden kaupungilla on pitkä kokemus ikääntyneiden asumisen ennakoinnissa ja siihen varautumisessa, kaupungilla ei ole ollut käytössä erillistä asuntopoliittista ohjelmaa, vaan teema on ollut osana yleiskaavatyötä. Lahden kaupungin väestöennusteet ovat kuitenkin toteutuneet hyvin ja niiden pohjalta ennakointia ja varautumista on ollut mahdollista tehdä. Asuntopoliittinen ohjelma on kuitenkin tavoitteena laatia vuosien 2021–22 aikana. (Pulkinen 2021, 2–4.)

”Ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet” -hankkeen tavoitteena on ollut selvittää, millaisia muutoksia Lahden asuntomarkkinoilla tapahtuu lähitulevaisuudessa, sekä millaisia tarpeita on odotettavissa kaupungin palveluverkkoon. Väestörakenteen muutokset vaikuttavat olennaisesti huoltosuhteisiin Lahden alueella. Ikääntyneille sopivia asuntoja ja asumismuotoja sekä palveluja tarvitaan entistä enemmän. Väestön ikääntyminen luo omat haasteensa kaupunkisuunnittelulle ja yhteistyölle eri toimijoiden välillä. Ikääntyneiden määrän kasvaessa asuntojen ja palveluiden kehittämiseen on käytössä entistä vähemmän rahaa. Hankkeen avulla on pyritty vastaamaan tarpeeseen luoda mahdollisimman kattava tietopohja, jonka avulla suunnitteluja ja rakentamisen entistäkin niukempia resursseja pystytään käyttämään mahdollisimman tehokkaasti. Resurssien ohjaus oikeaan paikkaan turvaa ikääntyneen väestön asumista sekä mahdollistaa ikääntyneiden asuinympäristöjen ja palvelujen kehittämisen. Hanke on osa Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelmaa vuosille 2020–2022 ja se on toteutettu pääosin Lahden kaupungin omana työnä vuosien 2020–2021 aikana. Hankkeen toteuttajana on ollut Lahden kaupungin kaupunkiympäristön palvelualue. (Pulkinen 2021, 2–4.)

3.2 Paikkatietoaineistot

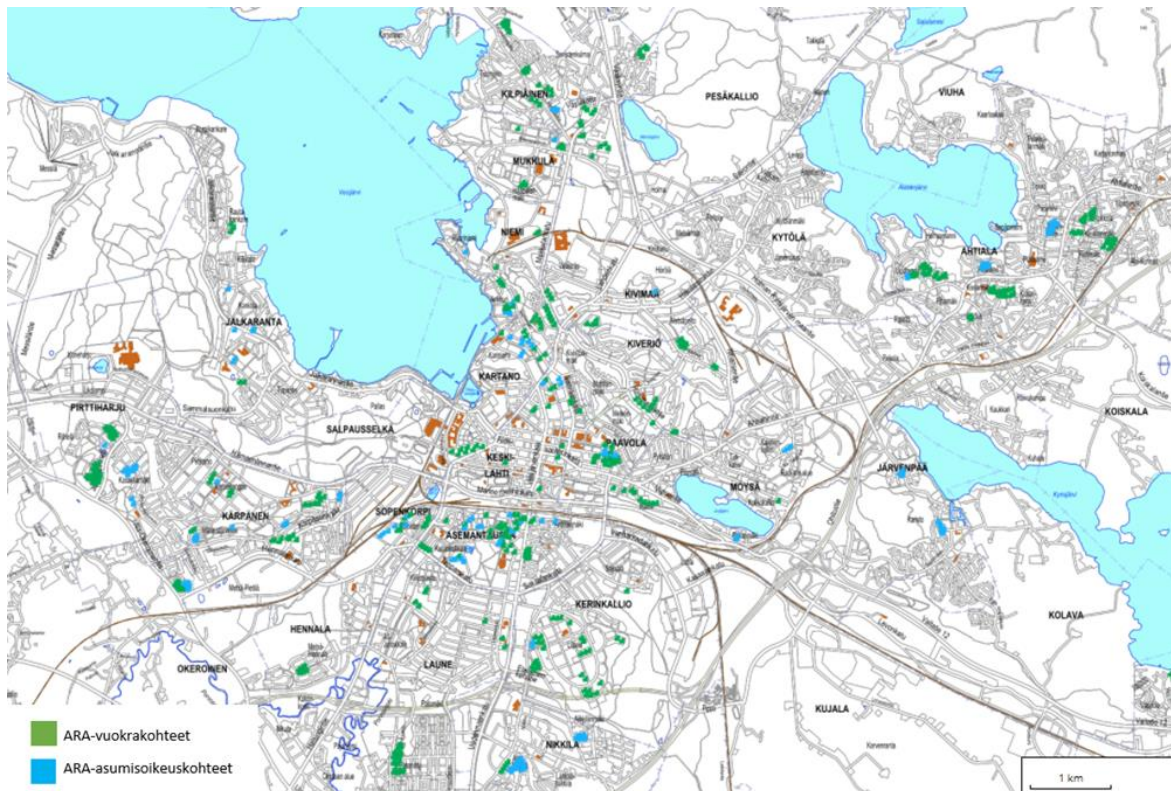
Lahden kaupungilla ei ole ollut ajantasaisia paikkatietoanalyysijä ikääntyvien ja ikääntyneiden asumisesta eikä asumisen tarpeista palveluverkosta. Tästä syystä hankkeen aikana on kerätty paikkatietoaineistoja, joiden avulla on mahdollista selvittää ikääntyneiden ja ikääntyvien määriä ja suhteellisia osuuksia eri asuinalueilla, ikääntyneiden ja ikääntyvien asuimuotoja, ikääntyneiden ja ikääntyvien määrää hissittömissä kerrostaloissa ja esteettömmiksi suunnitelluista rakennuksista, yksin asuvien ikääntyneiden ja ikääntyvien määrää sekä ikääntyneiden ja ikääntyvien palveluverkon nykytilannetta. Paikkatietoanalyysijä laatiessa on hyödynnetty Tilastokeskuksen YKR-ruutuaineistoja sekä väestörekisterijärjestelmän, rakennus- ja huoneistorekisterin ja Lahden kaupungin katu- ja viherrekisterin tietoja. Analyysiaineistojen pohjalta voidaan tehdä johtopäätöksiä eri alueista ja niiden tarpeista ikääntyneiden asumista ajatellen. (Pulkkinen 2021, 2–4.)

3.2.1 Ikääntyneille sopivaa asumista Lahdessa

Suurin osa Lahden asuntokannasta on rakennettu sotien jälkeen. Hankkeen aikana tarkasteltiin Lahden hissittömien asuntojen tilannetta. Iso osa Lahden kerrostaloista on rakennettu ennen hissimääräyksiä, joka kertoo osittain alueen hissittömien asuntojen tilanteesta. Lahden yli kolmekerroksisen kerrostalokannan hissillisyyttä ja hissittömyyttä rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen pohjalta. Hissien määrään vaikuttaa kuitenkin suuresti ARA:n tarjoaman hissiavustuksen lisäksi Lahden kaupungin tarjoama hissiavustus. Avustukset kannustavat asukkaita rakentamaan hissejä taloihinsa. Lahdessa hissittömien, yli kolmekerroksisten kerrostalojen määrä on melko vähäinen. Kolmekerroksisten rakennusten suhteen tilanne on päin vastainen. Enemmistö kolmekerroksisista kerrostaloissa Lahdessa on hissittömiä. Yhteensä Lahdessa on tällä hetkellä 1172 ennen vuoden 1994 rakennusmääräyksiä rakennettua asuinkerrostaloa, joista 428 on edelleen hissittömiä. Kolmekerroksisia näistä on 351 ja yli kolmekerroksisia 71. Yhteensä hissittömiä kerrostaloja Lahdessa on 660. Hissittömiä kerrostaloja löytyy Lahden keskusta-alueelta varsinkin Kartanon ja Paavolan asuinalueilta, jotka ovat myös ikääntyneiden suosiossa. (Pulkkinen 2021, 14–15.)

Suomessa yleisesti ikääntyneille suunnattuja asumisvaihtoehtoja on kolmenlaisia. Ensimmäisenä on itsenäinen asuminen, johon voidaan lukea tavalliset asunnot sekä senioritalot, seuraavaksi on palveluasuminen eli palvelutalot ja viimeiseksi laitoshoidto, joita ovat vanhainkodit ja terveyskeskusten pitkäaikaiset vuodeosastopaikat. (Arolinna ym. 2017, 17.) Hankkeen aikana Lahden kaupunki on kerännyt tietoa alueella sijaitsevista ikääntyneille sopivista asumismahdollisuuksista.

ARA-asuntokanta on valtion tukemaa vuokra- ja asumisoikeusasuntokantaa. ARA:n asunnot ovat turvallisia ja kohtuuhintaisia asuntoja. Näistä kriteereistä johtuen asunnot ovat myös ikääntyneille sopivia. Lahteen ensimmäinen ARA:n rahoittama rakennus on valmistunut 1951 ja nykyään Lahdessa on useita ARA kohteita ympäri kaupunkia. (ARA 2019.) Lahden ARA-asunnot näkyvät kuvissa 4 ja 5, jossa sinisellä on merkattu vuokra-asunnot ja vihreällä omistusoikeusasunnot. (Pulkkinen 2021, 15–16.)

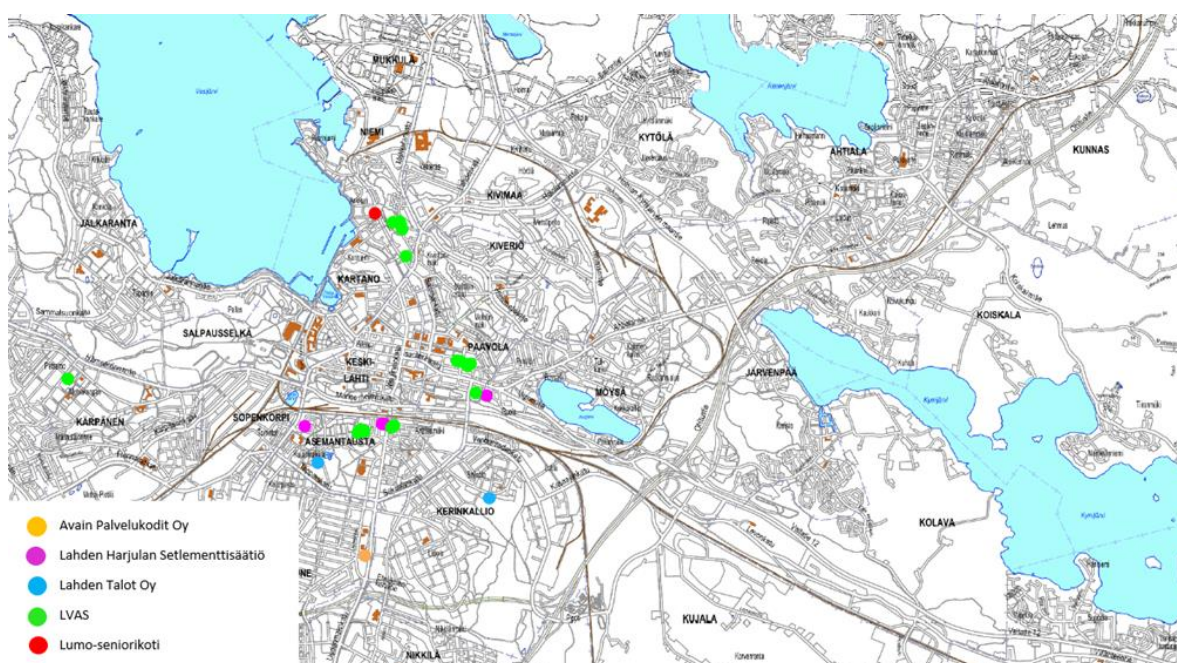

Kuva 3. ARA-kohteet Lahdessa (Pulkkinen 2021, 15)

Kuva 4. ARA-kohteet Nastolassa (Pulkkinen 2021, 16)

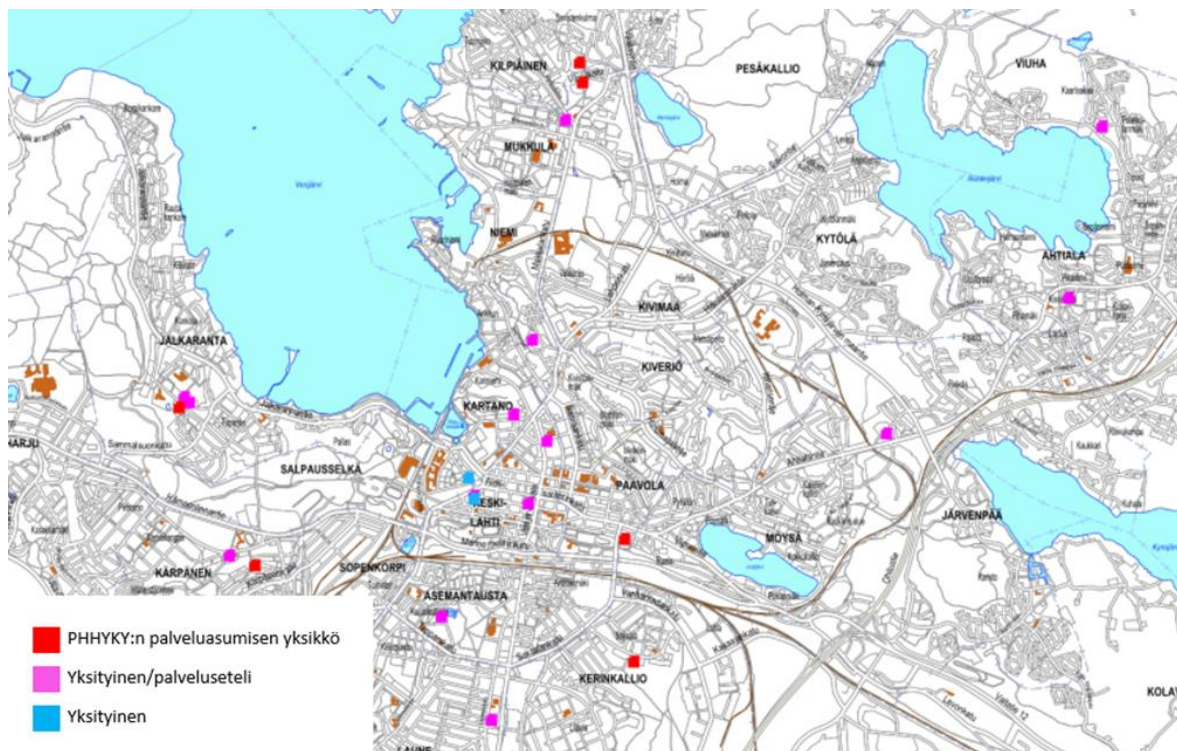
Lahdessa sijaitsee viiden eri toimijan tarjoamia seniorivuokra-asuntoja. Yhteensä seniorivuokra-asuntoja sisältäviä rakennuksia on Lahdessa 25. Seniorivuokra-asunnot ovat esteettömiä vuokra-asuntoja, joihin vanhuspalvelut kuten kotihoidonpalvelut, kuntoutuspalvelut ja sairaanhoitopalvelut ovat helposti saatavilla. Eniten vuokra-asuntoja Lahden alueella tarjoaa Lahden Vanhusten asuntosäätiö LVAS, jolla on 17 seniorivuokra-asuntoja sisältävää rakennusta ympäri Lahtea. Lahden Harjulan Settlementtisäätiöllä on neljä ja Lahden Talot Oy:llä kaksi seniorivuokra-asuntoja sisältävää rakennusta. Avain Palvelukodit Oy omistaa Etelä-Lahdesta yhden seniorivuokra-asuntorakennukset ja Lumo-vuokrakodeilla on Lahden Ankkurissa yksi seniorivuokra-asuntotalo. Seniorivuokra-asuntojen sijainnit Lahdessa näkyvät kuvassa 6. (Pulkkinen 2021, 16.)

Kuva 5. Seniorivuokra-asunnot Lahdessa (Pulkkinen 2021, 16)

Kotihoidon palvelut tukevat kotona asuvaa ikääntynyttä niissä päivittäisissä toiminnoissa, joista ikääntynyt ei yksin selviä. Kotihoito auttaa ikääntyneitä esimerkiksi syömisessä, peseytymisessä, pukeutumisessa ja WC-käynneissä. Kotihoidolla pyritään mahdollistamaan ikääntyneen kotona asuminen mahdollisimman pitkään. Kotihoitoa on mahdollista saada tavallisiin asuntoihin ja senioritaloihin tukemaan ikääntyneiden itsenäistä asumista. Kun kotihoidon palvelut eivät enää riitä tukemaan ikääntyneen kotona-asumista, turvaudutaan seuraavaksi palveluasumisen ratkaisuihin. Tehostettu palveluasuminen on ikääntyneillä yleisin palveluasumisen ratkaisu. Lahdessa tehostetun palveluasumisen yksiköitä on tarjolla useita. Tehostettu palveluasuminen tapahtuu palvelutaloissa, joissa on hoitohenkilökuntaa paikalla vuorokauden ympäri. Tehostetun palveluasumisen yksiköitä sijaitsee ympäri Lahtea, joista osa on Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymän ja osa yksityisten

palveluntarjoajien omistamia yksiköitä. Kuviin 6 ja 7 on merkattu Lahdessa sijaitsevat tehostetun palveluasumisen yksiköt. (Pulkkinen 2021, 18.)

Kuva 6. Tehostetun palveluasumisen yksiköt Lahdessa (Pulkkinen 2021, 18)

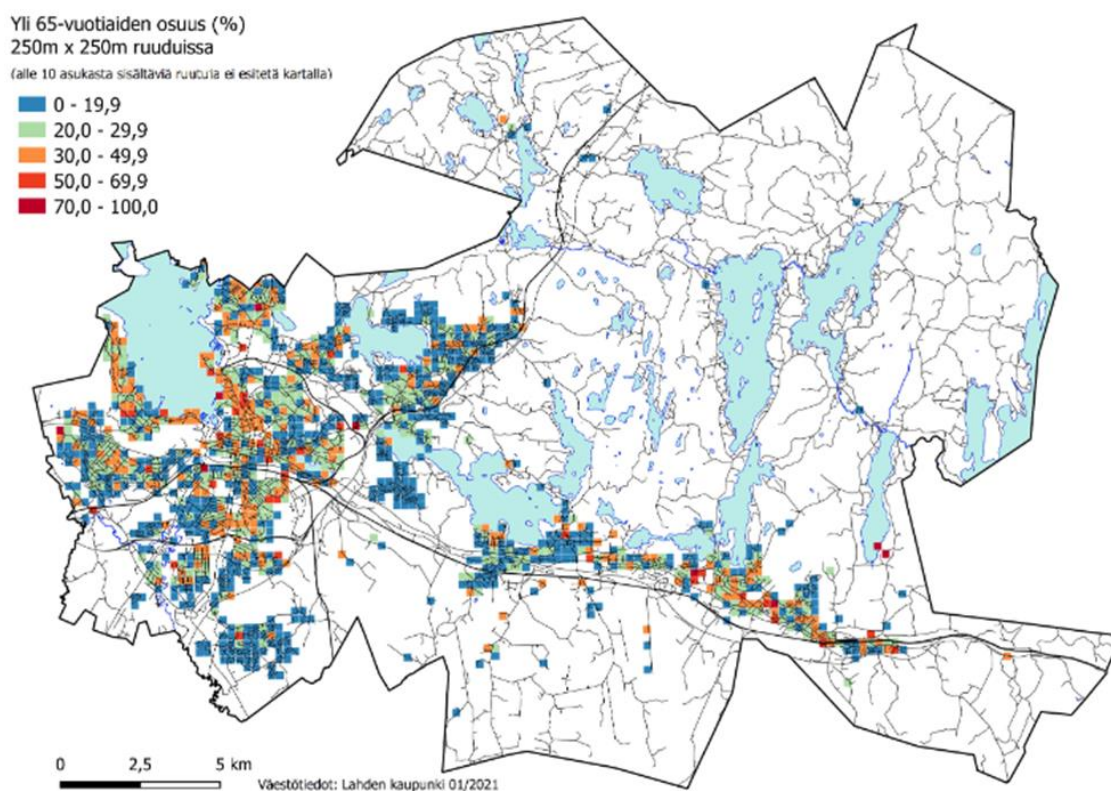

Kuva 7. Tehostetun palveluasumisen yksiköt Lahden Nastolassa (Pulkkinen 2021, 18)

3.2.2 Ikääntyneiden asuinpaikat Lahdessa

Hankkeen aikana kerätyn paikkatietoaineiston avulla on pystytty havainnoimaan ikääntyneiden asuinpaikkoja Lahden alueella. Ikääntyneiden osuuksia tutkimalla hankkeessa laaditusta kartasta kuvassa 8, voidaan huomata, että ikääntyneitä asuu enemmän muuhun väestöön verrattuna keskusta-alueella sekä Niemessä. Myös Jalkaranta, Nastola, Makkula,

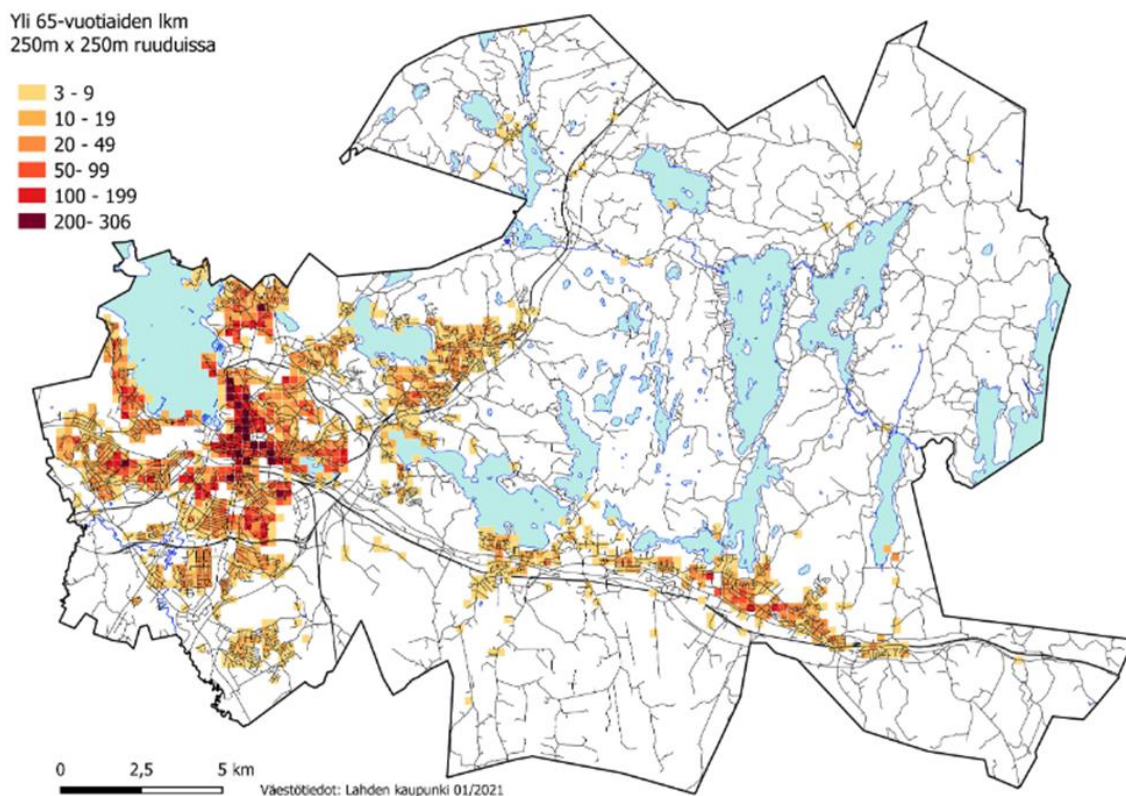
Kilpiäinen ja Kerinkallio ovat asuinalueita, joilla paikoittain asuu ikääntynyttä väestöä enemmän kuin muita ikäryhmiä. Tehostetun palveluasumisen, seniorivuokra-asuntojen ARA-asuntojen sijainnit selittävät osittain ikääntyneiden korkeampaa suhteellista osuutta osalla alueista. Osan ikääntyneistä asuinpaikanvalintaan vaikuttavat myös alueella sijaitsevien tavallisten asuntojen ominaisuudet kuten esteettömyys ja hissi. Kartassa vihreällä värillä on siis kuvattu alueet, joilla ikääntyneiden osuus on lähellä keskiarvoa. Punasävyisillä on esitetty alueet, joilla ikääntyneiden osuus on suurempi ja sinisellä alueet, joilla on vähemmän ikääntyneitä. Sinisillä alueilla väestöjakauma saattaa painottua toiseen suuntaan, esimerkiksi lapsiperheiden määrä alueilla voi olla suurta. Kartan avulla on mahdollista seurata ikääntyneiden asumisen lisäksi asuinalueiden kiertoa. Tämä on tärkeää tietoa kaupunkisuunnittelulle, jotta asuinalueilla asuvien tarpeisiin voidaan vastata mahdollisimman hyvin. (Pulkinen 2021, 19.)

Kuva 8. Yli 65-vuotiaiden osuudet Lahden alueella (Pulkinen 2021, 19)

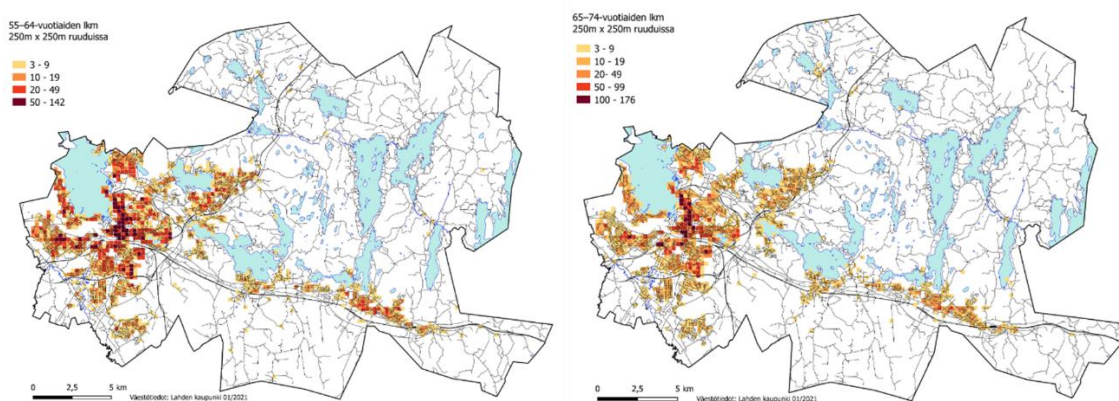
Hankkeen aikana luotiin myös kartta-analyysejä ikääntyneiden määrästä alueilla. Kuvan 9 kartassa on esitetty kaikkien yli 65-vuotiaiden lukumääriä Lahden alueella. Kartassa erottuu samat alueet määrällisesti suurimpina, mitkä voitiin huomata jo kuvasta 8 ikääntyneiden osuuksia tarkastellessa. Erityisesti keskusta-alueella asuvien ikääntyneiden suuri määrä on helppoa havainnoida kuvasta. Lukumääriä alueilla tarkastellessa on kuitenkin hyvä myös

havainnoida muun alueella asuvan väestön määrää. Siksi kuvien 10, 11 ja 12 karttoja on hyvä verrata ikääntyneiden osuuksiin alueilla. (Pulkkinen 2021, 20–22.)

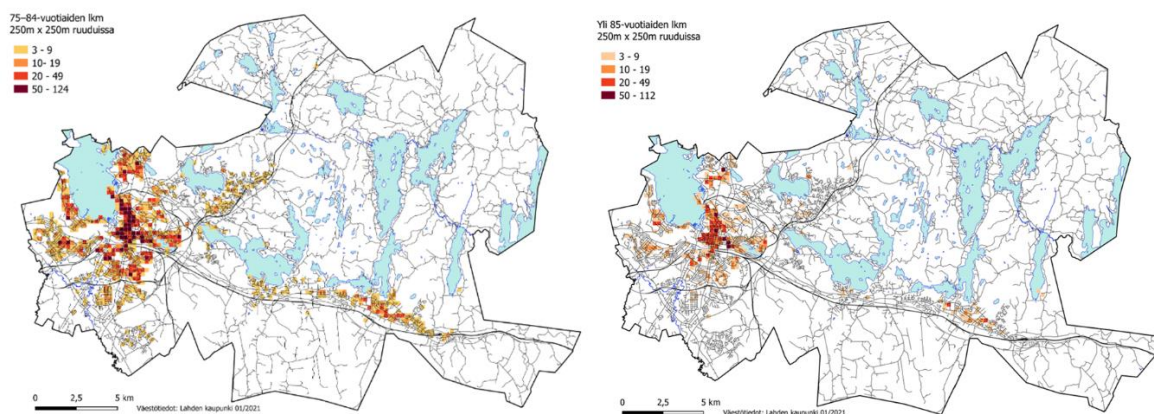

Kuva 9. Yli 65-vuotiaiden lukumäärät Lahdessa (Pulkkinen 2021, 20)

Ikääntyviä, 55–64-vuotiaita asuu lukumäärällisesti melko tasaisesti ympäri kaupunkia. 65–74-vuotiaat ovat jonkin verran kerääntyneet lähemmäs Lahden keskusta-alueetta, vaikka osa asuu kauempana keskustasta. Määrällisesti kuitenkin suurin osa ikäluokkaan kuuluvista asuu jo keskusta-alueella tai sen tuntumassa. 75–84-vuotiaita asuu jo selvästi enemmän Lahden keskustassa ja sen tuntumassa. (Pulkkinen 2021, 20–22.)

Kuva 10. 55–64-vuotiaiden ja 65–74-vuotiaiden lukumäärät Lahden alueella (Pulkkinen 2021, 21)

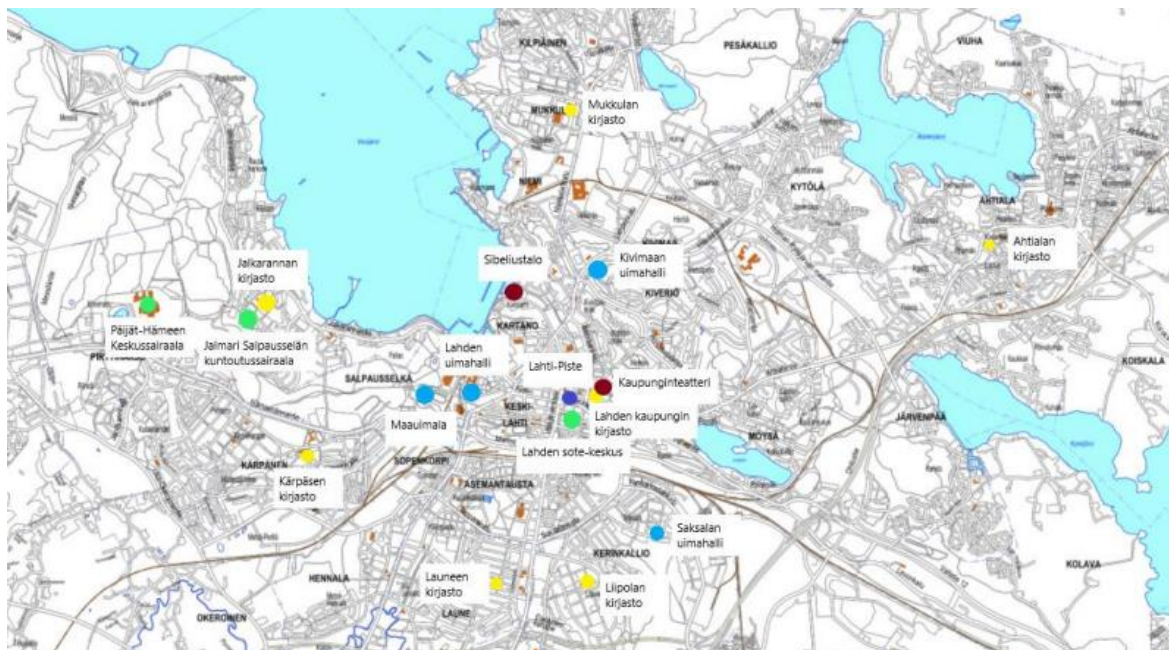

Kuva 11. 75–84-vuotiaiden ja yli 85-vuotiaiden lukumäärät Lahden alueella (Pulkinen 2021, 22)

3.2.3 Ikääntyneiden palvelut Lahdessa

Lahdessa tärkeimmät palvelut ovat lähtökohtaisesti sijoittuneet keskusta-alueelle. Asuin-alueilta löytyy yleensä vähintään päivittäistavarakauppa, mutta viime vuosina esimerkiksi Lahden Kilpiäisistä sekä Jalkarannasta on suljettu pienemmät lähikaupat. Niin sanottuja lähiklinikoita ei Lahdessa myöskään enää ole, vaan terveydenhuolto on keskittynyt keskustassa sijaitsevaan harjun terveyteen sekä Päijät-Hämeen keskussairaalaan. (Pulkinen 2021, 24–25.)

Lahden alueen palvelut muodostuvat useiden eri palveluntarjoajien palveluista. Kaupungin palveluiden kokonaisuuden suunnittelu vaatii laajaa yhteistyötä. Lahden kaupunki ylläpitää useita palveluita, jotka ovat erityisesti ikääntyneille tärkeitä liikunta- ja kohtaamispaikkoja. Tärkeimpiä palveluita on koottu kuva 12 karttaan. Lahden kaupungilla on vähäiset vaikutusmahdollisuudet valtion ja yksityisten tarjoamien palvelujen sijaintiin ja saavutettavuuteen. Kaavoituksella voidaan edistää ja mahdollistaa esimerkiksi lähikauppojen säilymistä, mutta toimijat tekevät lopulliset päätökset palvelujen tarjoamisesta. (Pulkinen 2021, 25.)

Kuva 12. Lahden kaupungin palveluita Lahden alueella (Pulkinen 2021, 25)

3.3 Kysely

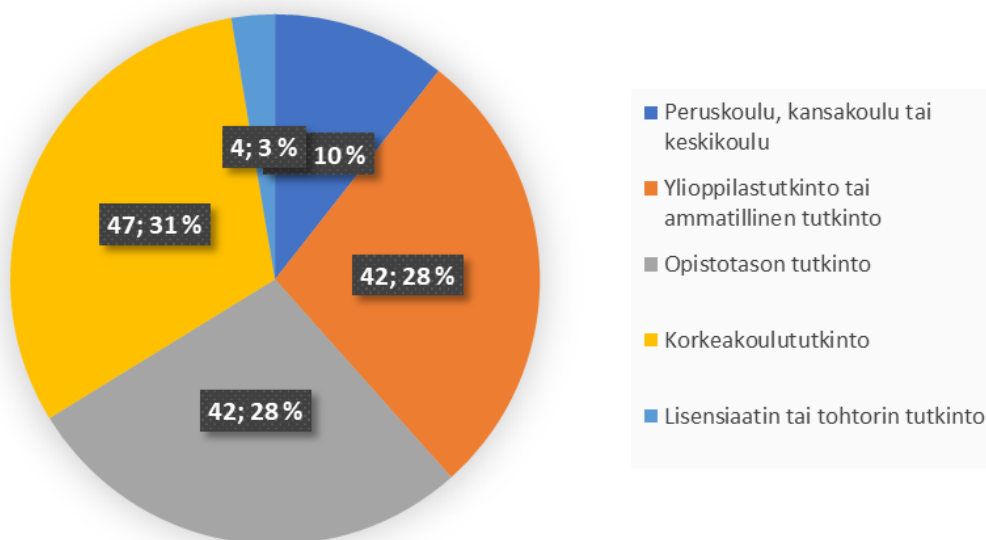
Osana hanketta järjestettiin yli 55-vuotialle Lahtelaisille suunnattu sähköinen ”Kuinka varaudut ikääntymiseen asumisessasi?” -kysely. Kyselyn tarkoituksena oli peilata paikkatietoaineistosta saatuja tuloksia ikääntyvien ja ikääntyneiden omiin ajatuksiin ikääntymiseen varautumisesta. Kyselyllä haluttiin selvittää ikääntyvien ja ikääntyneiden asumista sekä avuntarvetta koskevia tulevaisuuden suunnitelmia. Kyselyllä pyrittiin kartoittamaan myös ikääntyneiden omaa varautumista tulevaisuuden asumiseen ja palveluiden tarpeeseen. Saaduilla vastauksilla haluttiin saada vastaus siihen miten hyvin ikääntyneet ovat suunnitelleet asumistaan ja millaisia toimenpiteitä heiltä voitaisiin odottaa asumiseen liittyen tulevaisuudessa. Kyselyllä haluttiin myös kartoittaa ikääntyneiden odotuksia yhteiskunnalta sekä uusien ikääntyvien näkemyksiä asumisesta ja palveluiden käytöstä tulevaisuudessa. (Pulkinen 2021, 7.)

Sähköinen kysely oli auki 1.10.-17.10.2021. Kyselyyn vastaamiseen tarjottiin apua Lahden palvelutorilla. Vastaamaan pystyi myös paperiversiona kirjastossa ja palvelutorilla. Vastauksia kyselyyn saatiin 151. Vuonna 2020 Lahdessa oli hieman yli 45 000 yli 55-vuotiata. Tämä on hyvä huomioida kyselyn vastauksia tarkastellessa. 151 vastaajaa on pieni otos Lahden ikääntyneistä ja saadut tulokset ovat suuntaa antavia. Vastauksia tarkastellessa tulee myös huomioida, että kyselyyn vastattiin pääsääntöisesti sähköisesti, joten tulokset on saatu internettiä aktiivisesti käyttäviltä ikääntyneiltä. (Pulkinen 2021, 7.)

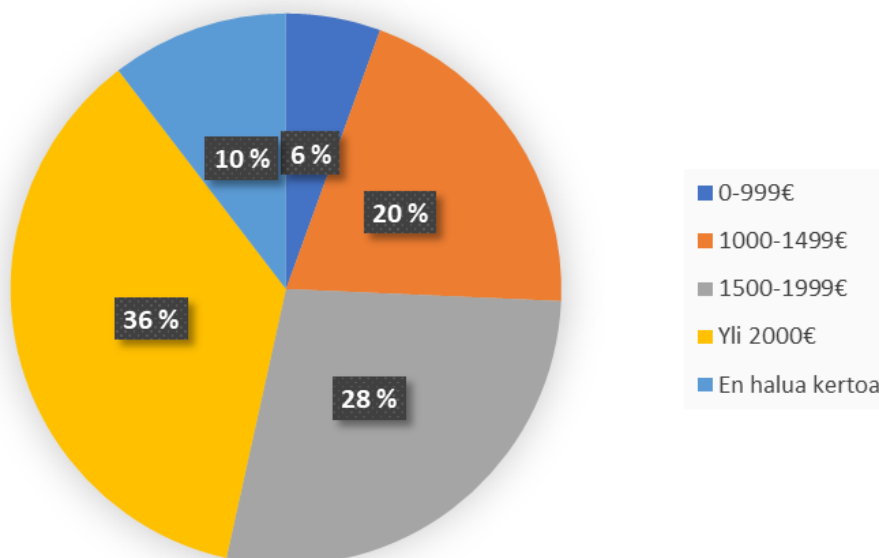
3.3.1 Kyselyyn vastanneiden lähtökohdat

Kyselyyn vastanneista 45 % oli 55–64-vuotiaita ja 38 % 65–74-vuotiaita. Tämä kuvastaa hyvin ikääntyneiden ikäluokkia, jotka osaavat ja kykenevät käyttämään sähköisiä järjestelmiä. Vastaajista 79 % oli naisia. 42 % vastaajista asui vastaus hetkellä yksin ja 39 % jonkun kanssa kahdestaan. Vastaajien eläketilannetta tarkastellessa 49,7 % vastaajista oli vastaus hetkellä eläkkeellä. Vastaajista 20 % aikoi jäädä eläkkeelle 1–4 vuoden sisällä ja 17 % 5–9 vuoden sisällä. 9 % vastaajista eläkkeen alkuun oli vielä 10–14 vuotta ja 3 % vastaajista yli 15 vuotta. 2 % eli 3 vastaajaa ei aikonut jäädä eläkkeelle koskaan. (Pulkinen 2021, 7–11.)

Kuviosta 1 voidaan huomata, että vastaajien koulutustaso jakautui melko tasaisesti korkeakoulutettujen, ylioppilas- tai ammatillisen tutkinnon ja opistotason tutkinnon suorittaneiden kesken. 31 % vastaajista oli suorittanut korkeakoulututkinnon, 28 % ylioppilas- tai ammatillisen tutkinnon ja 28 % opistotason tutkinnon. 10 % vastaajista oli käynyt peruskoulun, kansakoulun tai keskikoulun ja 3 % oli suorittanut lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon. Tulotasoiltaan vastaajia oli monesta eri ryhmästä. Kuviosta 2 voidaan huomata, että kolmasosalla vastaajista oli veron jälkeen käytettävissä tuloja yli 2000 € kuukaudessa. 26 % vastaajista tuloja oli käytettävissä 1500–1999 € ja 19 % 1000–1499 €. Selvästi vähiten vastaajia oli ryhmässä, jolle jäi kuukaudessa käytettäviä tuloja 0–999 €. (Pulkinen 2021, 7–11.)

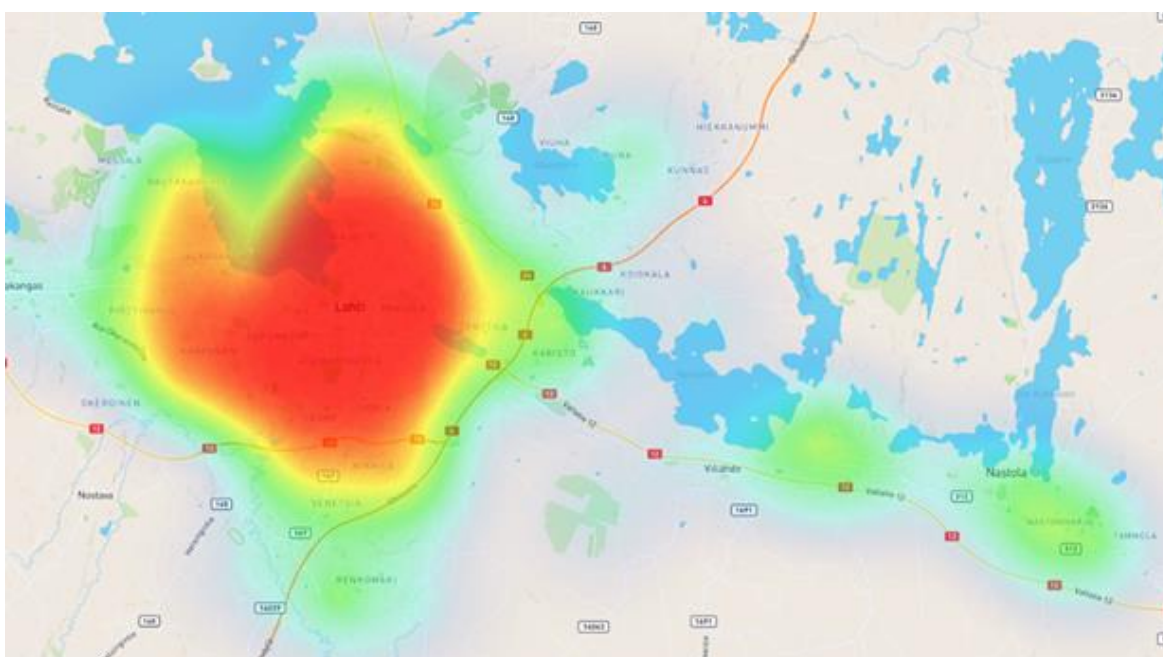

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneiden koulutustaso

Kuvio 2. Kyselyyn vastanneiden tulotaso

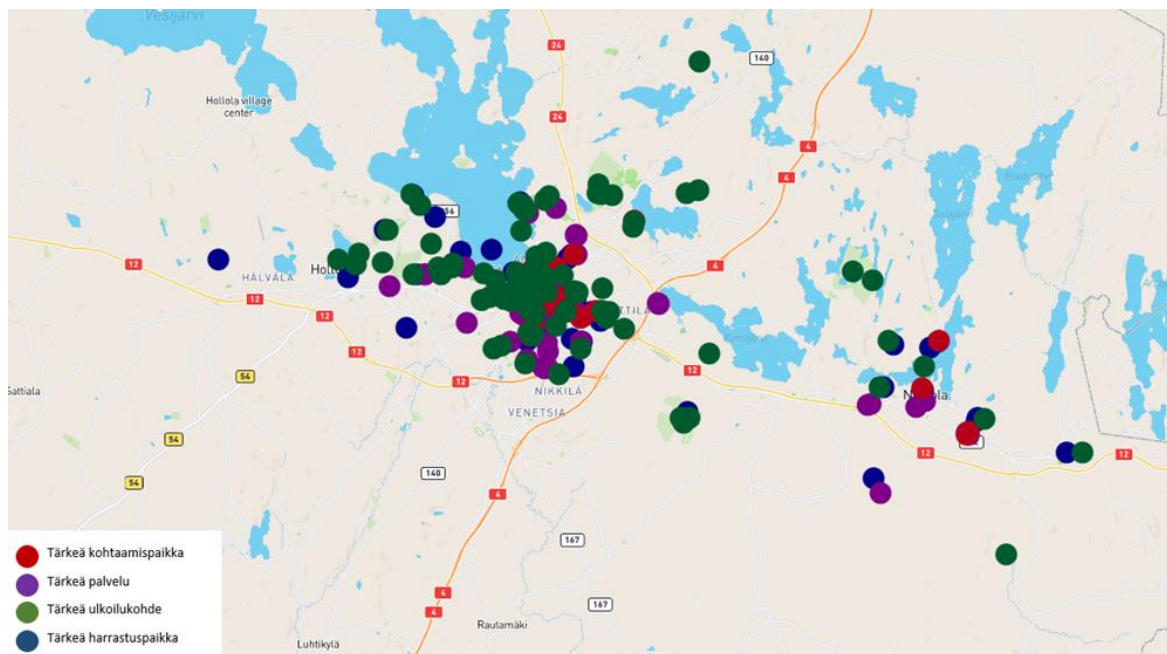
Kyselyyn saatiin vastauksia ympäri Lahtea. Vastauksia tuli myös joitakin Lahden lähikunnista, kuten Hollolasta ja Vääksystä. Kuvassa 13 on kuvattu vastaajien nykyisiä asuinpaikkoja lämpökarttakuvan alueella. Kartta on rajattu Lahden alueelle. Kartasta voidaan huomata, että suurin osa vastaajista asui Lahden keskustassa tai sen lähialueilla. Kyselyyn vastanneiden asuinpaikat korreloivat hankkeessa saatuihin paikkatietoanalyysihin. Vastauksista suurin osa tuli selvästi alueilta, joilla ikääntyneitä asui myös paikkatietojenanalyysien perusteella suurissa määrin. (Pulkkinen 2021, 23.)

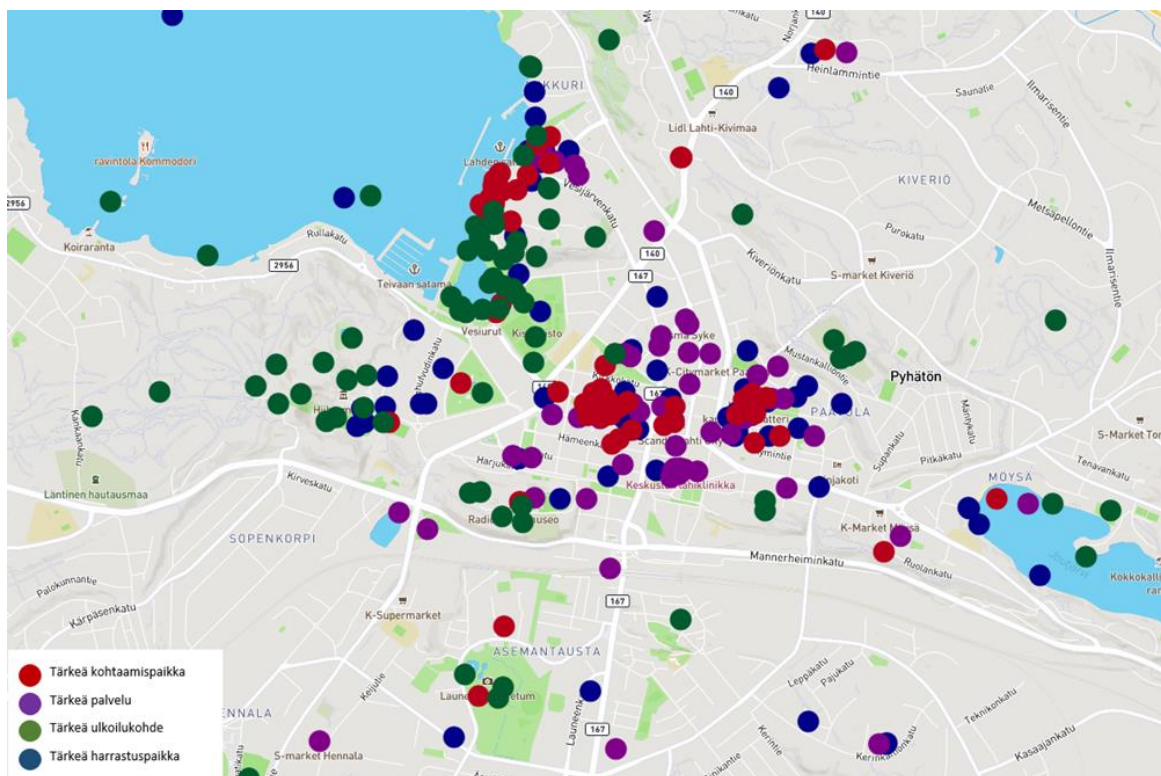
Kuva 13. Kyselyyn vastanneiden asuinpaikat lämpökartalla (Pulkkinen 2021, 23)

Kyselyyn vastanneiden nykyisten asuinpaikkoja tukee myös vastanneiden asumismuodot. Vastanneista 59 % asui vastaushetkellä kerrostalossa. Määrä kerrostaloasunnossa asuvien osalta oli muita asumismuotoja selvästi suurempi. Rivi- tai paritalossa asui 16 % ja omakotitalossa 21 % vastanneista. Vastanneista myös suurin osa, 68 %, asui omistusasunnossa. (Pulkkinen 2021, 13–14.)

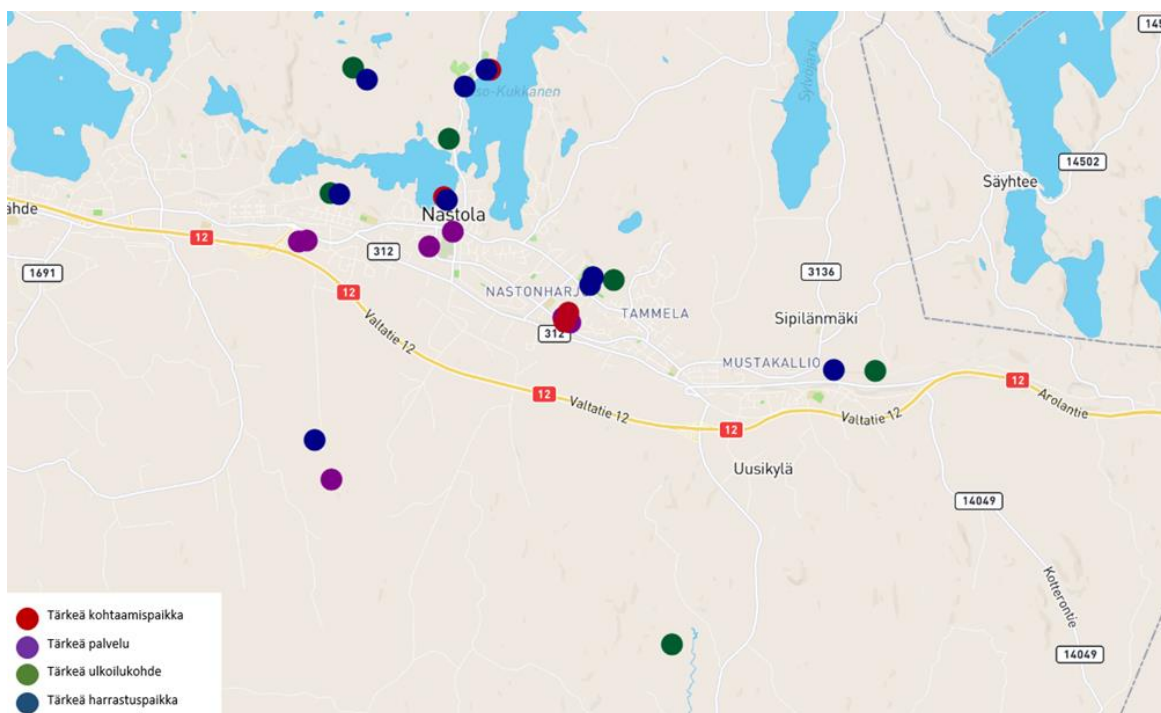
Lisäkysymyksenä kyselyn lopussa vastaajien oli mahdollista merkata kartalle heille tärkeitä palveluita sekä ulkoilu-, kohtaamis- ja harrastuspaikkoja. Koko Lahden alueelle merkatut tärkeät palvelut ja paikat näkyvät kuvassa 14. Kuvassa 15 näkyvät merkattuna Lahden keskusta-alueen tärkeät palvelut ja paikat ja kuvassa 16 vanhan Nastolan alueella sijaitsevat kohteet. Ikääntyneille tärkeiden paikkojen ja palveluiden tiedostaminen ja tunteminen on tärkeä osa ikääntyneiden asuinalueita tutkittaessa. Paikkojen tunnistaminen on myös suuressa roolissa alueita suunniteltaessa. Tietojen avulla alueiden ja palveluiden kehittämistä pystytään kohdentamaan ikäryhmälle sopivammiksi. (Pulkkinen 2021, 26–27.)

Kuva 14. Kyselyyn vastanneiden tärkeitä paikkoja (Pulkkinen 2021, 26)

Kuva 15. Kyselyyn vastanneiden tärkeitä paikkoja Lahden keskusta-alueella (Pulkinen 2021, 27)

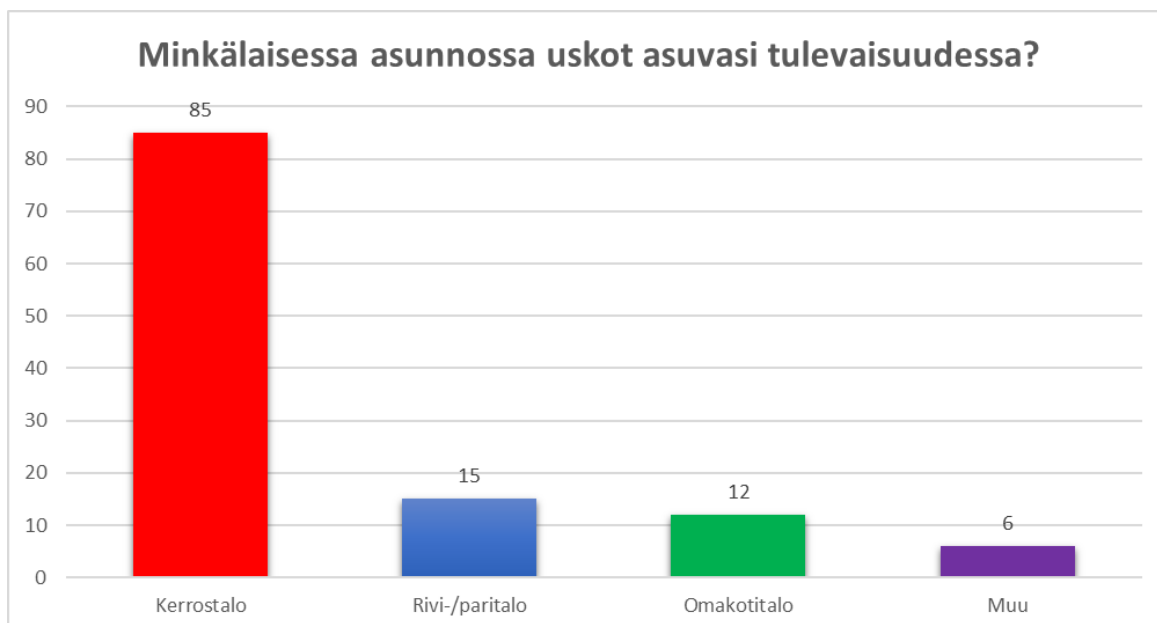
Kuva 16. Kyselyyn vastanneiden tärkeitä paikkoja Lahden Nastolan alueella (Pulkinen 2021, 27)

Eniten ikääntyneet merkitsivät ulkoilupaikkoja. Tärkeitä ulkoilupaikkoja merkattiin ympäri Lahtea. Kartalta kuitenkin erottui muutamia ulkoilupaikkoja, joita useat vastaajat olivat merkanneet heille tärkeiksi. Yksi tällaisista alueista on Lahden satama-alue, josta erityisesti Pikku-Vesijärven alueelle useampi vastaaja oli laittanut merkinnän. Alue onkin melko tasaista ja helppokulkuista sekä sijaitsee lähellä keskustaa, joka mahdollistaa varmasti usealle ikääntyneelle helpon ulkoilukohteen. Toisena tärkeänä ulkoilupaikkana voidaan havaita Lahden urheilukeskuksen ja Tapanilan ulkoilureitit. Nämä reitit ovat hieman mäkisiä, mutta hyvin hoidettuja ja helppokulkuisia leveine kävelyreitteineen. Talvelle reiteillä kulkee hiihtoladut. Harrastuspaikkoja oli merkattu ulkoilupaikkoja vähemmän, mutta niitäkin oli merkattu ympäri Lahden aluetta. Eniten harrastuspaikkoja oli merkattu keskusta-alueelle, mutta merkintöjä oli myös muualla. (Pulkinen 2021, 25–27.)

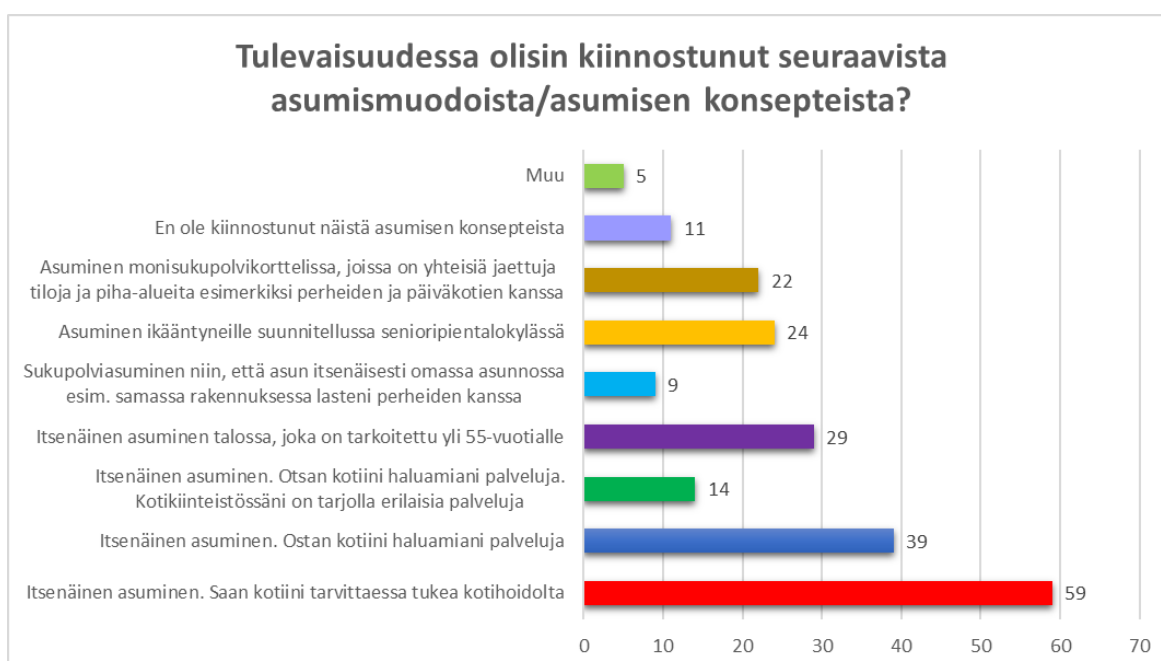
Ikääntyneille tärkeät palvelut sijoittuvat lähtökohtaisesti keskusta-alueelle. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että yleisesti ikääntyneiden käyttämät palvelut sijoittuvat Lahden keskusta-alueelle. Tärkeitä kohtaamispaikkoja tarkastellessa voidaan huomata selvästi kolme eri kohdetta, joihin useampi vastaaja oli merkkinsä laittanut. Alueet olivat Lahden ydinkeskusta, jossa varsinkin Lahden tori on varmasti monelle ikääntyneelle tärkeä kohtaamispaikka, Lahden satama sekä Lahden kaupunginkirjaston ja teatterin alue. (Pulkinen 2021, 25–27.)

3.3.2 Kyselyyn vastanneiden tulevaisuuden suunnitelmat

Kyselyssä haluttiin ikääntyneiden nykyisen asumisen sekä asumisessa ikääntymiseen varautumisen lisäksi selvittää ikääntyneiden tulevaisuuden suunnitelmia ja ajatuksia asumisen suhteen. Vastaajista selvästi suurin osa uskoi asuvansa tulevaisuudessa kerrostalossa. Rivi- tai paritalossa uskoi asuvansa 10 % ja omakotitalossa 7 % vastanneista. Vastaajien tulevaisuuden asumisen muotojen vastaukset ovat koottuna taulukossa 2. Kyselyssä kartoitettiin myös halukkuutta ja kiinnostusta erilaisista ikääntyneille suunnatuista asumismuotoista ja konsepteista kohtaan. Tässä kohtaa vastaajat pystyivät valitsemaan heidän mielestään kiinnostavimpia asumismuotoja. Vastauksista selvästi erottui itsenäisen asumisen tärkeys. Vastauksia saatiin eniten itsenäisen asumisen muotoihin. Tulevaisuudessa kyselyyn vastanneet ikääntyneet halusivat siis selvästi asua itsenäisesti omassa kodissaan ja hankkia tarvitsemiaan palveluita sinne. Kaikki saadut vastaukset asumisen muodoista ja konsepteista on kerätty taulukkoon 3. (Pulkinen 2021, 42.)

Taulukko 2. Kyselyyn vastanneiden tulevaisuuden asumismuotoja (Pulkkinen 2021, 13)

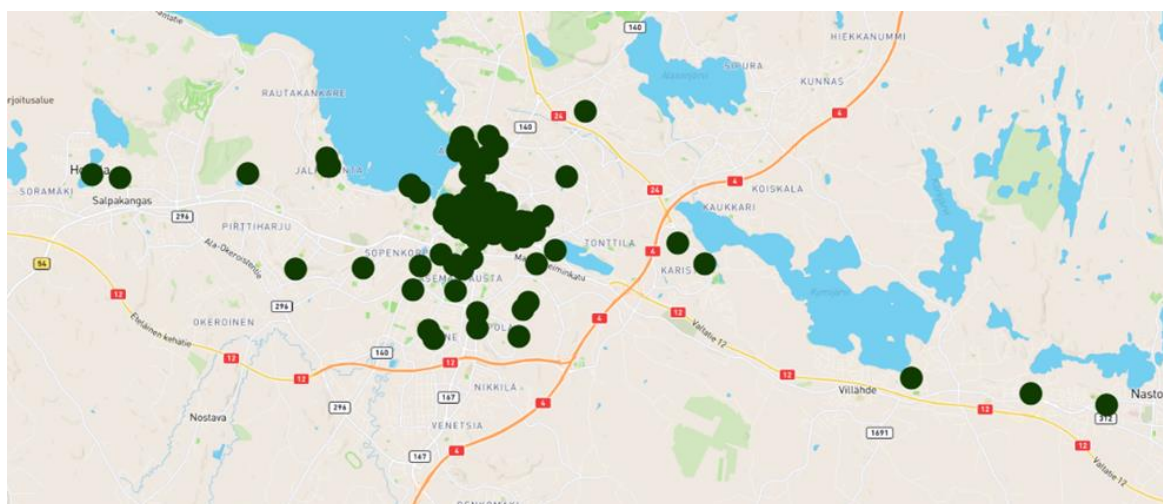

Taulukko 3. Kyselyyn vastanneiden kiinnostus asumiskonsepteista (Pulkkinen 2021, 14)

Asumismuotojen lisäksi kyselyllä haluttiin tietää vastanneiden suhtautumista ja ajatuksia asumista tukevista palveluista sekä niiden käytöstä. 26 % vastaajista ei uskonut tarvitsevänsä mitään asumista tukevia palveluita ikääntyessään. Tämä kertoo omalta osaltaan siitä, että varmasti osa vastanneista ei ole ajatellut tarkemmin ikääntymistään eikä myöskään varautunut siihen. Tämä ajatusmalli aiheuttaa omat vaikeutensa, kun ikääntymisen johdosta joitakin vaikeuksia ilmenee eikä asiaan ole varauduttu tai edes ajateltu varautumista vielä ollenkaan. Kuitenkin osa vastaajista uskoi tarvitsevänsä asumista tukevia

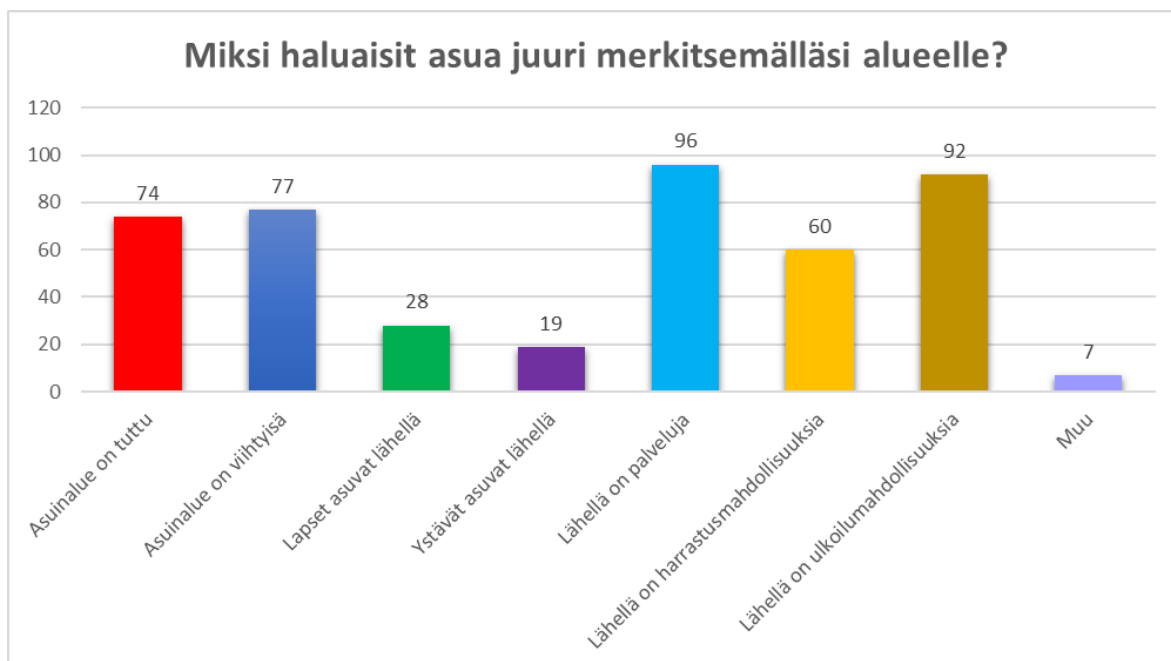
palveluita tulevaisuudessa. 41 % vastanneista uskoi tarvitsevansa siivospalveluita. Kotihoidonpalveluita ja ruokapalveluita uskoi molempia tarvitsevansa 20,5 % vastanneista, 16 % uskoi tarvitsevansa apua rakennuksen kunnossapidossa ja 12 % pihanhoidossa. (Pulkinen 2021, 43–44.)

Hankkeen aikana selvisi ikääntyneiden halu muuttaa lähemmäs palveluita, mikä on yksi suurimmista syistä ikääntyneiden muuttoon haja-asutusalueilta lähemmäs keskustaa. Ikääntyneiden määrän voidaankin ennustaa kasvavan keskusta-alueella entisestään. Trendi ei ole uusi, sillä nykyäänkin yli 85-vuotiaita asuu selkeästi eniten keskusta-alueella ja sen läheisyydessä. Hankkeen kyselyssä ikääntyneet saivat merkata myös asuinpaikkoja, joissa he uskovat tulevaisuudessa asuvansa. Vastaukset ovat koottuna kuvassa 17. Vertailemalla vastaajien nykyisiä asuinpaikkoja ja paikkoja, joissa vastaajat haluaisivat tulevaisuudessa asua, saatiin suuntaa antavaa tietoa siitä, mistä ja minne ikääntyneet tulevaisuudessa muuttavat. Tämä tukee myös edellä mainittua trendiä. Useimmat vastaajat merkkasivat nykyisen asuinalueensa. Ainoastaan Ankkuriin, Keskustaan ja Jalkarantaan merkin-
töjä tuli muualta asuvilta. (Pulkinen 2021, 44–45.)

Kuva 17. Kyselyyn vastanneiden tulevaisuuden asuinpaikkoja (Pulkinen 2021, 44)

Tulevaisuuden asuinalueita valitessa tärkeimpänä vastaajat pitivät palveluiden läheisyyttä. Myös alueen ulkoilumahdollisuudet sekä viihtyisyys olivat vastaajille tärkeitä seikkoja tulevaisuudessa. Yllättävää vastauksissa oli se, etteivät vastaajat juurikaan pitäneet tärkeänä lapsien tai ystävien lähellä asumista. Tämä poikkeaa hieman siitä, millaisia kriteereitä yleisesti ajatellaan ikääntyneillä olevan asuinalueen valinnan suhteen. Kaikki vastaukset on koottu taulukkoon 4. (Pulkinen 2021, 45–46.)

Taulukko 4. Kyselyyn vastanneiden perusteluja siitä, miksi haluaisivat asua tietyllä alueella (Pulkkinen 2021, 46)

3.4 Hankkeen tuloksia

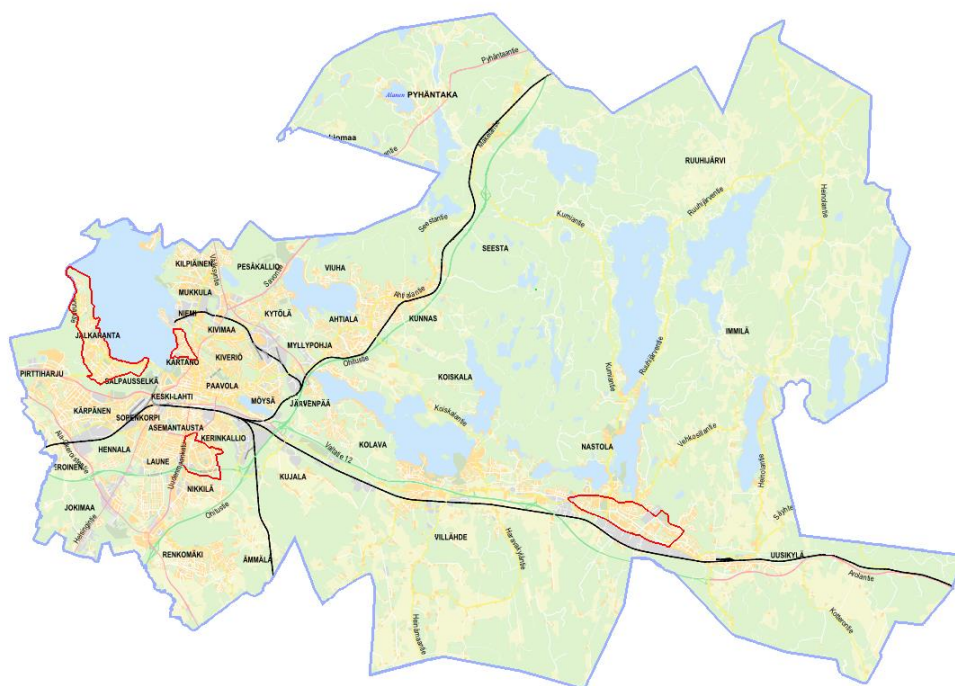
Hankkeen avulla pystyttiin luomaan hyvin kuvaa ikääntyneiden asumisesta ja asumisen tarpeista Lahdessa. Hankkeen aikana laadittujen paikkatietoanalyysien perusteella voidaan todeta, että Lahden ikääntyvät ovat hajautuneet melko laajalle alueelle. Iän lisääntyessä halutaan muuttaa asumaan lähemmäs keskustaa ja sen palveluja. Näin osa kauempana keskustasta olevista asuinalueista vapautuu uusien asukkaiden käyttöön ja asuinalueilla syntyy kiertoa.

Lahdessa useat ikääntyneet viihtyvät tietyillä asuinalueilla. Asuinalueet eroavat toisistaan, joka kertoo omalta osaltaan ikääntyneiden heterogeenisyydestä. Vertailemalla nykyisiä asuinpaikkoja ja tulevaisuuden toiveiden asuinpaikkoja, hankkeen avulla voitiin havaita alueita, joilla ikääntyvät ja ikääntyneet asuvat nyt ja joilla he haluavat asua myös tulevaisuudessa. Alueihin kuuluivat keskusta, Ankkuri ja Jalkaranta. Muita tällaisia alueita olivat Kivimaa, Liipola, Laune, Kärpänen ja Sopenkorpi sekä Hennala mutta näiden alueiden kannatus oli selvästi vähäisempää. Näitä alueita suunniteltaessa täytyy tunnistaa alueiden ikääntyneille sopivien asuntojen ja palveluiden mahdollinen tarve tulevaisuudessa. Kaupunkisuunnittelussa on hyvä myös huomioida 2016 Lahteen liitetyn Nastolan ikääntyneiden palvelun tarve ja kaupunginosan palveluverkoston kehittäminen ikääntyneille sopivaksi.

4 Tutkittavat alueet

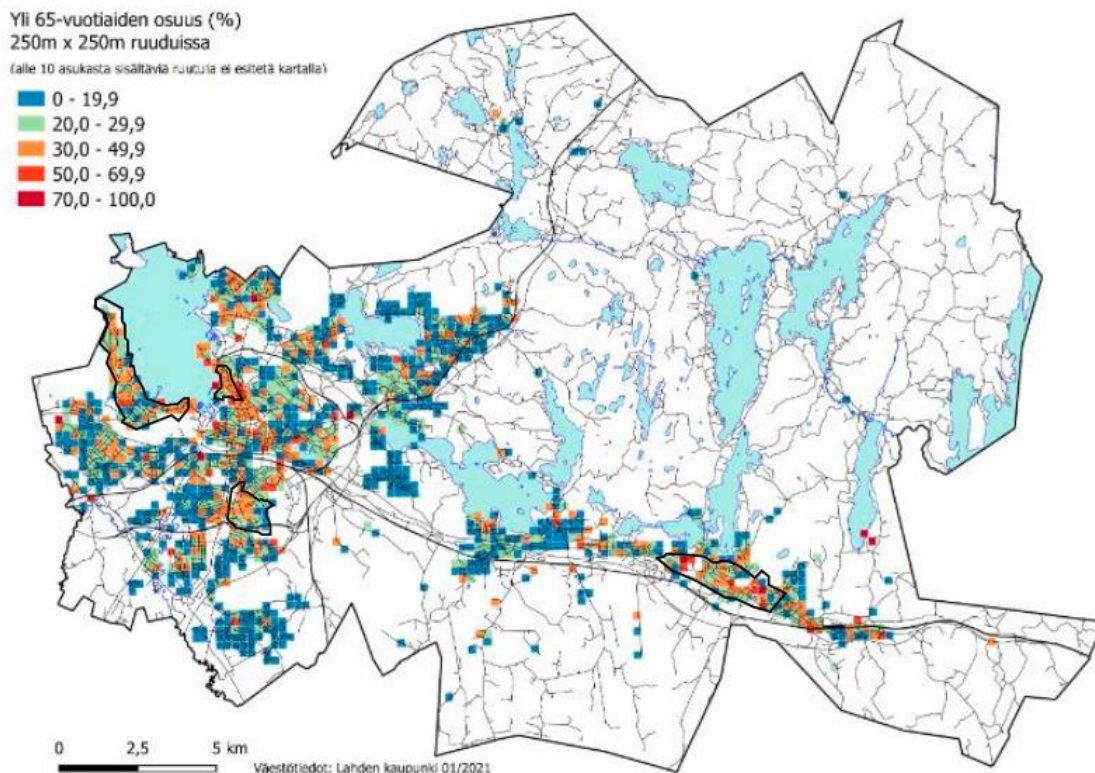
4.1 Alueiden valinta

Hankkeen aikana saatiin runsaasti tietoa ikääntyneiden asumisesta sekä asumisen tarpeista Lahden alueella. Tulosten perusteella voitiin havaita alueita, joilla ikääntyneitä asuu muuta väestöä enemmän. Tarkemmin hankkeen tuloksia tarkasteltaessa valittiin yksityiskohtaisempaan tarkasteluun neljä ikääntyneiden asuinalueita Lahden alueelta. Läheisempään tarkasteluun päätyivät Ankkurin ja Liipolan asuinalueet, Jalkarannan kaupunginosa sekä Rakokiven, Nastonharjun ja Nastolan terveyskeskuksen alueet. Alueet valikoituvat tarkasteluun erilaisten ominaisuuksien vuoksi. Alueet ovat merkattuna kuvan 18 karttaan.

Kuva 18. Tutkitut alueet kartalla

Alueiden ikääntyneiden määrät muuhun väestöön verrattuna on rajattu kuvan 19 karttaan. Kartassa punertavat alueet ovat alueita, joilla ikääntyneitä asuu muuhun väestöön verrattuna enemmän. Vihreällä on merkattu alueet, joilla ikääntyneitä asuu muuhun väestöön nähden saman verran. Sinisellä on merkattuna alueet, joilla ikääntyneitä asuu vähemmän. Kartasta voidaan nähdä, että kaikilla valituista alueista on punertavan sävyillä alueita. Alueiden valintaan vaikutti ikääntyneiden määrän lisäksi niiden asuntokanta, pinnanmuodot sekä lähtökohdat ikääntyneiden asumiseen. Alueiksi pyrittiin valitsemaan alueita, joilla asuu ikääntyneitä ja jotka ovat mahdollisimman erilaisia toisistaan.

Kuva 19. Tutkittujen alueiden ikääntyneiden osuudet

4.2 Ankkuri

Ankkuri on noin 4000 asukkaan asuinalue Lahden satamassa, Vesijärven rannalla. Ankkuri sijaitsee Lahden keskustan läheisyydessä ja on osa Kartanon kaupunginosaa. Alue on merkattu kuvaan 20 punaisella. Ankkuri oli aikoinaan merkittävä teollisuuskeskittymä, mutta teollisen rakennemuutoksen myötä 1980-lvuulla suuret yritykset alueella muuttivat toimintaansa tai muuttivat pois. Ankkuri onkin ollut suurten muutosten kohteena ja saanut nykyisen nimensä vasta 1990. Aluetta rakentaessa on keskitytty korkealaatuisuuteen ja sinne on pyritty rakentamaan vetovoimaisia kohteita niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. (Kiinteistömaailma.)

Kuva 21. Ikääntyneiden osuus Ankkurissa.

Hankeen aikana tehdyssä kyselyssä useat ikääntyneet merkitsivät Ankkurin alueen tulevaisuuden asuinalueekseen. Tämä tukee tuloksia Ankkurin suosiosta ikääntyneiden keskuudessa. Alueella voidaan nähdä siis olevan hyvä maine ikääntyneiden keskuudessa. Maineen muodostumiseen vaikuttavat monet asiat. Erityisesti keskustan läheinen sijainti ajaa alueelle asukkaita. Ankkuri sijaitsee keskustan tuntumassa ja näin ollen keskustan palvelut ovat helposti käytettävissä (Kiinteistömaailma). Joidenkin ikääntyneiden mielestä Ankkurin alue saattaa olla jopa keskustaa mieltäisempi asuinpaikka juuri keskustan läheisyyden takia. Alueelta pääsee helposti käyttämään keskustan runsasta palvelutarjontaa, mutta asuminen alueella on keskustan hälinää rauhallisempaa ja näin ollen myös turvallisempaa sekä ikääntyneille sopivampaa.

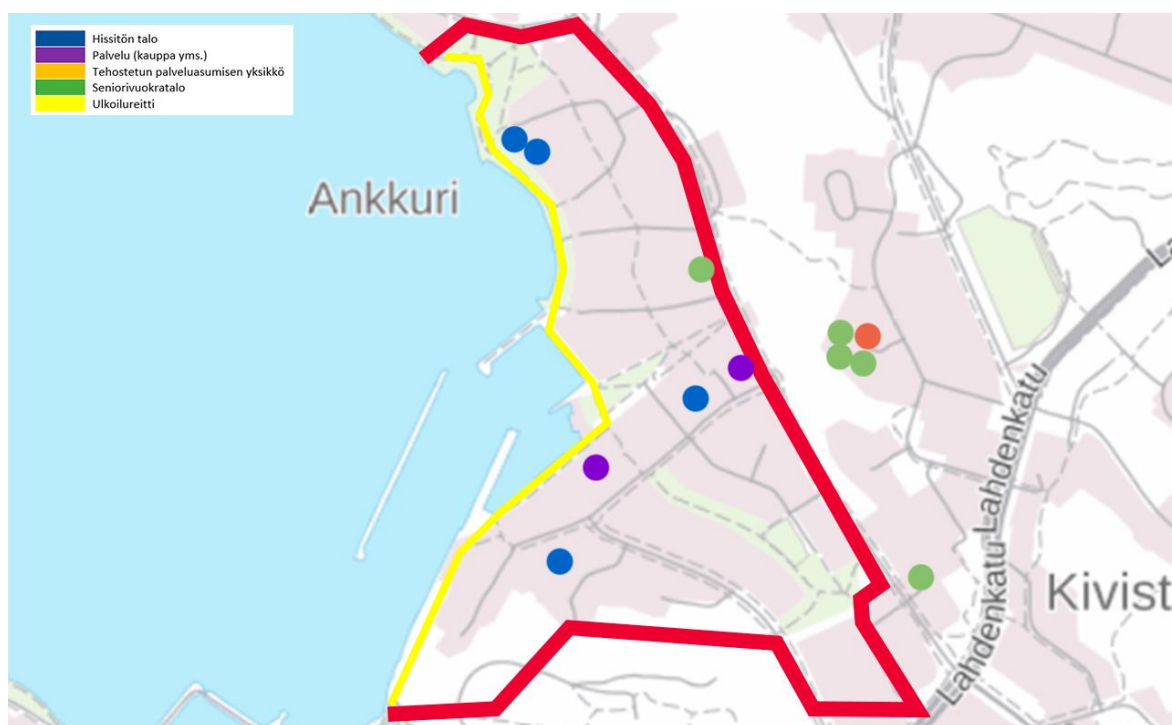
Vaikka Ankkurin asuinalue onkin lähellä keskustaa, löytyy alueelta myös omia palveluita. Alueella sijaitsee päivittäistavarakauppa S-market, jonka kanssa samoissa tiloissa on myös R-kioski, Kotipizza sekä kuntosi Fressi. Ankkurin alueella sijaitsee Lahden satama-alue ja sen tuomat palvelut kuten useat kahvilat ja ravintolat. Satama-aluetta kutsutaan Lahden olohuoneeksi ja se on varsinkin kesäisin tärkeä ajanviettopaikka Lahdessa. Lahden satamassa sijaitsee myös kongressi- ja konserttikeskus Sibeliustalo. (Kiinteistömaailma.) Ankkurin alueen tärkeys ikääntyneiden kohtaamispaikkana voidaan nähdä myös hankkeen aikana järjestetyn kyselyn vastauksista, joissa useat ikääntyneet merkitsivät alueen heille tärkeäksi paikaksi.

Ankkurin läpi kulkee kolme eri linja-autoreittiä. Yksi reiteistä kulkee keskustasta Mukkulaan ja ajaa Ankkurin läpi Vesijärvenkadulta. Toinen reiteistä kulkee keskustasta Niemen

alueelle ja kulkee myös Ankkurin läpi Vesijärvenkadulta. Kolmas reitti kulkee myös keskustasta Mukkulaan, mutta reitti Ankkurin läpi kulkee Niemenkatua pitkin. Lahdessa kulkeva palvelulinjan LEMPI-liikenteen linja 3 kulkee julkisen liikenteen lisäksi Ankkurin asuinalueen läpi. (LSL 2022.)

Ankkurissa sijaitsee paljon ikääntyneille suunnattuja asumispalveluita. Hankkeena aikana luotuja karttoja tarkastelemalla voidaan huomata, että alueella sijaitsee useita ARA:n vuokra- sekä asumisoikeusasuntoja sekä Lumon seniorivuokratalo. Alueen läheisyydessä sijaitsee näiden lisäksi neljä seniorivuokra-asuntoja sisältää rakennusta sekä tehostetun palveluasumisen yksikköä.

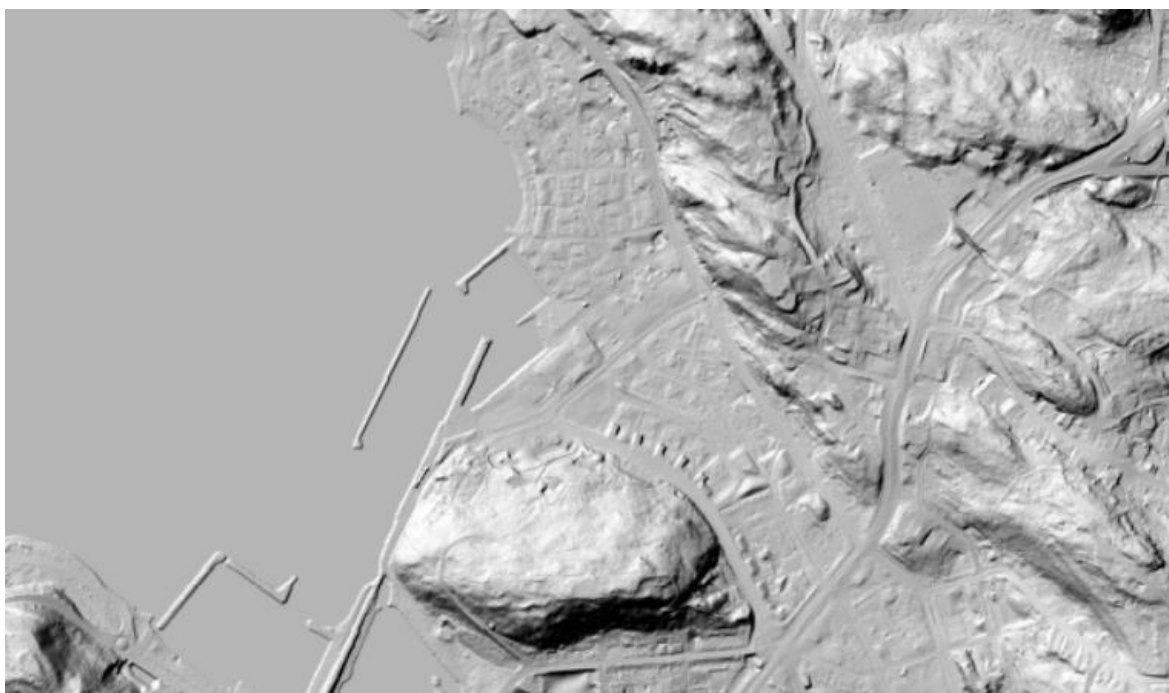
Ankkurin rakennuskannasta enemmistö on rakennettu 1990–2010-luvuilla (Kiinteistömaailma). Tämä vaikuttaa esimerkiksi siihen, ettei alueella ole juurikaan hissittömiä kerrostaloja. Alueen asunnot ovat myös moderneja ja osittain esteettömiä. Ympäristön näkökulmasta ranta-alue on omistettu kevyen liikenteen käyttöön ja se vetääkin ulkoilijoita paljon myös muualta alueelle. (Kiinteistömaailma.) Alueella kulkevat kaksi paikallista kokoojkatua, Vesijärvenkatu sekä Niemenkatu, joista jakaantuu useita tonttikatuja, joilla alueen asuinrakennukset sijaitsevat. Vesijärvenkadulla sijaitsee myös joitakin asuinkerrostaloja. Kevyelle liikenteelle on rakennettu useita alueen läpi kulkevia raitteja. (Lahden karttapalvelu 2022.) Näin alueelle on luotu turvallista ja esteetöntä liikkumista. Kuvaan 22 on koottu Ankkurin palvelut, hissittömät talot, seniorivuokratalot sekä tehostetun palveluasumisen yksiköt. Karttaan on merkitty myös Ankkuria elävöittävä rantaraitti.

Kuva 22. Ankkurin alueen tarkastelua

Kunnossapidon kannalta alueen tonttikadut kuuluvat III kunnossapitoluokkaan. Vesijärvenkatu on luokiteltu II kiireellisyysluokkaan ja Niemenkatu I kiireellisyysluokkaan. Raitit ja tonttikatujen kevyenliikenteenväylät ovat kiireellisyysluokaltaan B, mutta Vesijärvenkadun ja Niemenkadun varrella kulkevat kevyenliikenteenväylät ovat A+ luokkaan kuuluvia väyliä. (Lahden karttapalvelu 2022.) Alueen pääkadut ovat siis kunnossapidon osalta tärkeitä katuja, joka mahdollistaa alueella selvästi sujuvan liikkumisen säästä riippumatta.

Lahden Ankkurin alue on pinnanmuodoiltaan tasaista maastoa. Alueen pinnanmuodot näkyvät kuvassa 23. Vesijärven rantaa pitkin kulkee helppokulkuinen ja leveä rantaraitti. Raitti kulkee Lahden Ruoriniemen asuinalueelta aina Jalkarantaan asti. (Lahden karttapalvelu 2022.) Raitti mahdollistaa turvallisen jalankulun alueella. Keskustaan alueelta pääsee ilman suuria mäkiä useaa eri reittiä, mutta matkan varrella on ylitettävä vilkas Lahdenkatu. Kadun ylitykset Lahdenkadun yli ovat valo-ohjattuja. (Lahden karttapalvelu 2022.)

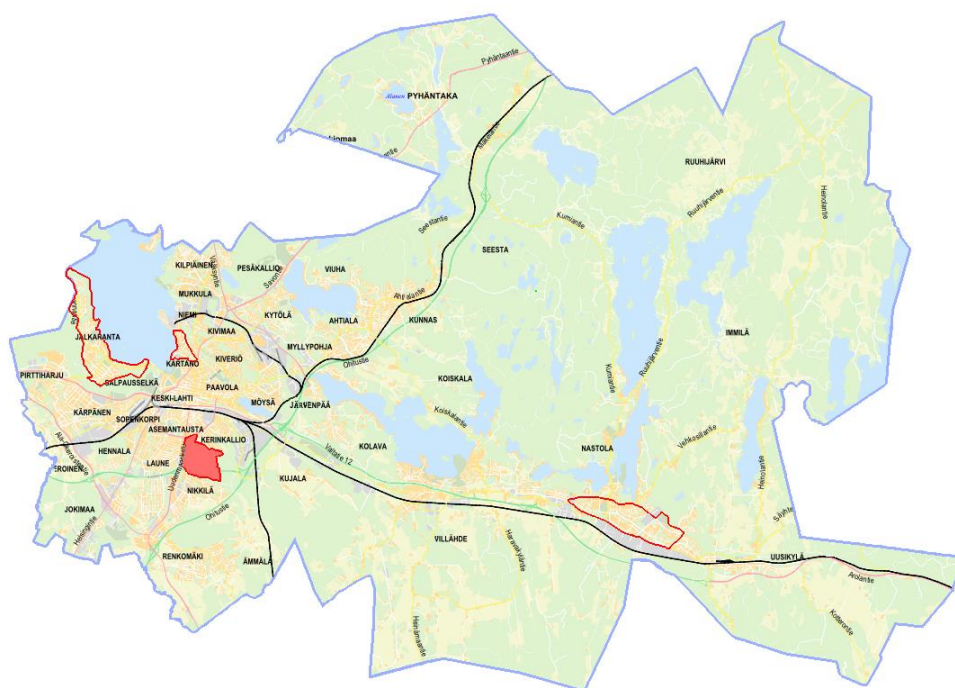
Kuva 23. Ankkurin pinnanmuodot (Lahden karttapalvelu 2022)

Ankkuri on ikääntyneiden suosimaa asuinalueetta. Sen asunnot sekä asuinympäristöt ovat lähtökohtaisesti ikääntyneille sopivia. Alueen moderni asuminen luo puitteet esteettömällä asumiselle. Alueella on ikääntyneille vähän palveluita, mutta keskustan läheinen sijainti mahdollistaa keskustan palveluiden käytön. Aluetta kehittäessä tulisikin kiinnittää erityistä huomiota liikkumiseen. Kevyenliikenteen kehittäminen entistä turvallisemmaksi ja esteettömämmäksi mahdollistaa ikääntyneiden liikkumisen alueella sekä alueelta erityisesti keskustan palveluiden pariin. Ikääntyneiden liikkumista voidaan tukea erilaisin kyltein sekä levähdyspaikoin. Turvalliseksi liikkumista voidaan tehdä valitsemalla mahdollisimman tasaisia

sekä liukumattomia pintoja kevyenliikenteenväylille sekä selkeästi erottamalla jalankulku muusta liikenteestä.

4.3 Liipola

Liipola on Kerinkallion kaupunginosaan kuuluva noin 4500 asukkaan alue. Liipola sijaitsee noin 3 kilometrin päässä Lahden keskustasta. Alue on merkattu kuvaan 24 punaisella. Liipolan alue ostettiin alun perin puutarhuri Onni Liipolalta 1967 ja sinne oli tarkoitus rakentaa 5000 uutta asuntoa. Alue on rakennettu suurimmilta osin 1970-luvulla ja se on yksi Lahdessa sijaitsevista lähiöistä. 2000-luvulla Liipolan asema asuinalueena on huonontunut. Asukkaiden usko Liipolan tulevaisuuteen on heikkoa, sillä Liipola on jäänyt jälkeen muusta kaupungista koulutuksen, tulojen ja työllisyyden suhteen. 2010 työttömyysaste alueella oli yli 30 prosenttia. (Wikipedia c.)

Kartta 24. Liipolan sijainti kartalla

97 % Liipolan asutokannasta on asuinkeuhkaloja. Suurin osa keuhkaloista on rakennettu 1970-luvun aikana. Vuonna 2019 32 % alueen asukkaista oli eläkeläisiä. Alueella asuvien keski-ikä on 43 vuotta. Alueen asunnoista suurin osa on kaksioita ja kolmioita. Vuokra-asuntojen osuus alueen asutokannasta on 64 % ja omistusasuntojen 29 %. Alueen asukkaista noin 40 % on yli 55-vuotiaita. (Tilda.)

Tarkasteltaessa ikääntyneiden suhteellista määrää Liipolan asuinalueella voidaan huomata, että alueella asuu muihin ikäryhmiin nähden hieman enemmän ikääntyneitä (kuva 25). Alueelta löytyy kuitenkin myös sinisellä olevia kohtia, joka tarkoittaa, ettei koko alueella ikääntyneiden määrä ole suurta. Liipola eroaakin tältä osin esimerkiksi edellä mainitusta Ankkurin asuinalueesta, joka oli selvästi punasävytteinen koko asuinalueen osalta. Kun tarkastellaan ikääntyneiden lukumääriä alueella Liipolan voidaan huomata olevan 55–64-vuotiaiden suosiossa eniten. Myös ikäluokissa 65–84 alue näkyy ikääntyneiden määriä tarkastellessa melko tummana, mutta yli 85-vuotiaiden määrät alueella vähenevät selvästi.

Kuva 25. Ikääntyneiden osuus Liipolassa

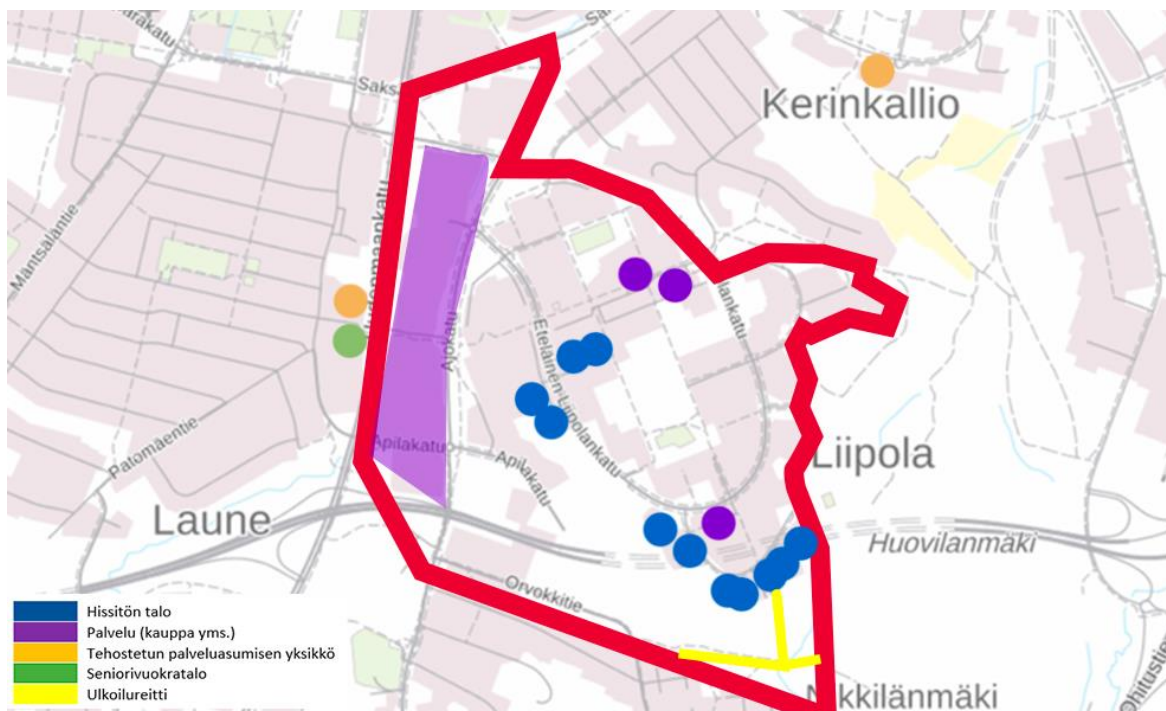
Kun ”Ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet” -hankkeessa pyydettiin vastaajia merkkamaan kartalle heidän tulevaisuuden asuinpaikkojaan, Liipolan asuinalue ei noussut suuresti esille, sillä alueen merkkasivat ainoastaan kolme vastaajaa. Alueella tulevaisuudessa halusi asua sellaiset, jotka vastaushetkellä asuivat myös alueella. Tähän vaikuttaa varmasti osittain Liipolan melko huono maine asuinalueena, johon on hyvä kiinnittää tulevaisuudessa erityistä huomiota. Erityisesti lahtelaisten keskuudessa Liipolaa pidetään huonona asuinalueena. Alueen mainetta alentavat erityisesti suuret työttömyysluvut, rikollisuus sekä alueen sotkeminen. Liipolassa asuvat, erityisesti ikääntyneet alueella, ovat kuitenkin pääosin tyytyväisiä asuinalueeseen. Erityisesti alueen luonnonympäristöt sekä korkeuserot luovat Liipolalle sen omaa identiteettiä alueen asukkaiden mielessä. Alueella asuvien yhteisöllisyys on tärkeää erityisesti Liipolan ikääntyneelle väestölle. (Haapola ym. 2012, 27–33.)

Vaikka Liipola sijaitseekin hieman syrjemmässä Lahden eteläosissa, ei sen negatiivinen suosio johdu ainakaan palveluiden puutteesta. Liipolan asuinalue sijaitsee lähellä ostoskeskittymään, jossa sijaitsevat muiden muassa K-Citymarket sekä Prisma ja kauppakeskus Maili. Keskittymässä sijaitsee myös kaksi apteekkia. Saksalan uimahalli sekä sen yhteydessä oleva kuntosali sijaitsevat myös Liipolasta vain vajaa 2 kilometrin päässä. Liipolan läheisyydessä sijaitsevien useiden palveluiden lisäksi asuinalueella on myös omia palveluita. Eteläisellä Liipolankadulla sijaitsee K-market Liipola sekä Ostoskadulla Sale, jotka toimivat alueen lähikauppoina. (Lahden talot.) Alueella on myös monitoimitalo Onni, jossa sijaitsee koulun ja päiväkodin lisäksi kirjasto sekä suunterveydenhuolto (Lahti b).

Liipolasta keskustaan kulkee tunnissa useita linja-autoja, joiden avulla keskustan palvelut ovat helposti saatavilla. Linja-autoreitit kulkevat Liipolan asuinaluetta ympäröiviä Eteläistä- sekä Pohjoista Liipolankatua pitkin. Yleisten linja-autoreittien lisäksi alueen läpi kulkee LEMPI-liikenteen LEMPI1-linja. (LSL 2022.)

Aiemmin esitetysitä kartoista voidaan huomata, että suoraan ikääntyneille suunnattuja asumisvaihtoehtoja Liipolassa ei ole. Asuinalueen rajalla, lähellä Launeen ostoskeskusta, sijaitsee kuitenkin yksi Avain Palvelukodit Oy:n seniorivuokra-asuntorakennus sekä yksi yksityinen tehostetun palveluasumien yksikkö, jossa on käytössä palvelusetelit. ARA:n vuokrakohteita alueella on useita. Ikääntyneille suunnattujen asuinvaihtoehtojen puute saattaa olla osavaikuttaja alueen vähäiseen yli 85-vuotiaiden määrään. Ikääntyneen kunnon huonontuessa merkittävästi ja itsenäisen asumisen vaikeutuessa, alueella ei enää ole asumismahdollisuuksia. Tämä johtaa ikääntyneiden muuttoon alueelta. Muutto saattaa olla erityisen raskasta ja vaikeaa varsinkin sellaisille ikääntyneille, jotka ovat asuneet alueella jo pitkään.

Liipolan asuinalue kaavoitettiin 1967 ja enemmistö alueen rakennuksista on rakennettu 1970-luvulla. Rakentaminen 1970-luvulla oli pääasiassa kerrostalorakentamista ja ajanjaksoa kuvaa monet lähiöt ympäri Suomea. Liipola on yksi Lahden lähiöstä ja sen kerrostalot ovatkin suurimmaksi osaksi 1970-luvulle tunnuksenomaisia. (Wikipedia c.) Alueen asunnot ovat kuitenkin lähtökohtaisesti olleet melko hyvässä kunnossa. Suurin osa alueen asuin-kerrostaloista on yli kolmekerroksisia. Vaikka hissimääräykset tulivat Suomessa voimaan yli kolmekerroksisiin taloihin vasta 1994, Liipolassa suurimmassa osassa kerrostaloja on hissi. Hissittömiä taloja alueella on Jyrkänkadulla sekä muutama Eteläisellä Liipolankadulla. Alueen asuntokanta kertoo myös oman osansa ikääntyneiden määrästä alueella. Osa asukkaista on asunut alueella jo Liipolan lähiön syntyajoilta. Ankkurin palvelut, hissittömät kerrostalot, sekä ikääntyneiden asumismahdollisuudet on koottu kuvaan 26.

Kuva 26. Liipolan alueen tarkastelua

Liipolan asuinalueelle tarvittavia muutoksia sekä asuinalueen tilaa on selvitetty ja tutkittu useasti. Liipola on ollut mukana ensimmäisen kerran valtakunnallisessa lähiohjelmassa 1995–1999. Ohjelman yhteydessä toimenpiteitä kohdistettiin fyysiseen ympäristöön. Liipola on ollut myös mukana ”Silta elävään lähiöön” -lähiöohjelmassa vuosien 2008–2011 aikana sekä ”Takaisin Liipolaan” -tutkimuksessa. (Haapola ym. 2012, 3–4.) Alue on myös ollut osana ARA:n Asuinalueiden kehittämisohjelmaa 2013–2015. Kehittämisohjelman tarkoitus oli luoda turvallinen, viihtyisä, esteetön ja sosiaalisesti aktiivinen Liipola. (ARA 2013.)

Liipolassa on luonto lähellä ja Liipolan mäellä olevalla metsäalueella kulkee useita ulkoilureittejä. Luontopolut ovat lähtökohtaisesti helppokulkuisia, mutta mäkinen maasto luo omat haasteensa koko Liipolan alueella liikkumiseen. Alueen pinnanmuodot näkyvät kuvassa 27. Alueen kevyenliikenteen väylät kulkevat paikoin jopa kohtisuorassa suhteessa Liipolan mäkeen. Tämä vaikuttaa liikkumiseen alueella erityisesti vanhetessa. Alueen kevyenliikenteen väylät kuuluvat B hoitoluokkaan. Asuinaluehankkeen aikana pihojen esteettömyyden kehittämisen apuna toimi pihasuunnittelija, joka teki suunnitelmia myös ostoskeskuksen pihalueesta. Hankkeen aikana mäkisiin maastoihin lisättiin myös penkkejä. Penkkejä alueella on kuitenkin vielä melko vähän varsinkin luontopolkujen varrella. (Lahden karttapalvelu 2022.)

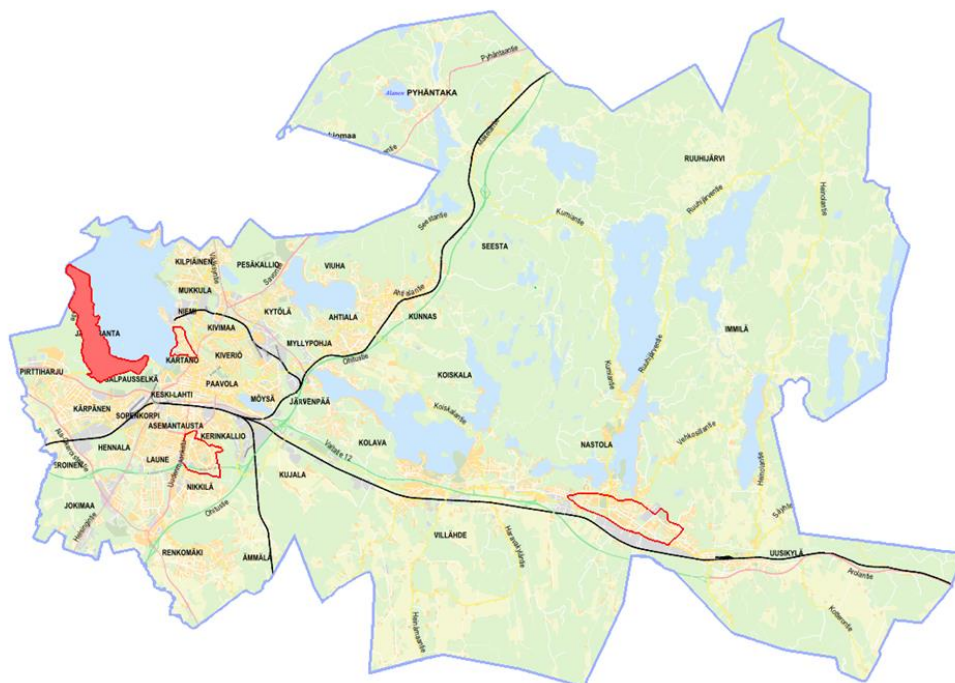
Kuva 27. Liipolan pinnanmuodot (Lahden karttapalvelu 2022)

Eteläinen- ja Pohjoinen Liipolankatu ovat Liipolan mäelle kulkevia alueen paikallisia kokoojakatuja, joista irtaantuu muutamia tonttikatuja, joilla sijaitsevat alueen asuinrakennukset. Eteläinen ja Pohjoinen Liipolankatu irtaantuu Liipolan rajana olevasta Ajokadusta, joka on alueellinen kokoojaku. Ajokadun kunnossapitoluokka on I ja molempien Liipolankatujen II. Tonttikatujen kunnossapitoluokka on III. Ajokadun yhteydessä kulkee myös yhdistetty pyöräilyn sekä jalankulun väylä, jonka kunnossapitoluokka A+. Ajokadulla sijaitsee myös Launeen ostoskeskus, joka selittää Ajokadun korkean kunnossapitoluokan. (Lahden karttapalvelu 2022.)

Liipola on asukkaidensa keskuudessa mainettaan parempi asuinalue. Erityisesti ikääntyneet alueella viihtyvät alueen yhteisöllisyyden ansiosta. Liipolan asuinalueelle on tehty vuosien aikana useita muutoksia erilaisten lähiötutkielmien ansiosta ja siitä syystä alueiden asuntojen kunto on melko hyvä ikääntyneiden näkökulmasta. Esimerkiksi hissittömiä kerrostaloa ei alueella juurikaan ole. Tulevaisuudessa olisikin tärkeää pyrkiä entistä tehokkaammin puuttumaan alueen maineeseen. Alueelle tulisi pyrkiä lisäämään ikääntyneille suunnattua asutusta, esimerkiksi seniorivuokrataloilla ja tehostetun palveluasumisen yksiköillä. Näin alueella jo pitkään asuneet ikääntyneet voisivat asua tutussa ympäristössä myös ikääntymisen luodessa ongelmia itsenäiseen asumiseen. Ikääntyneiden asumista voisi mahdollisuuksien mukaan lisätä esimerkiksi Liipolan mäen alle, lähelle ostoskeskusta.

4.4 Jalkaranta

Jalkaranta on yksi Lahden kaupunginosista. Jalkaranta sijaitsee Lahden länsiosissa. Alueen rajaavat Vesijärvi sekä Salpausselän reunamuodostuma. Jalkarannan kaupunginosaan kuuluvat Pallaksen, Tapanilan, Kankolan, Kiikkulan, Rautakankareen ja Korpikankareen asuinalueet. Jalkarannan keskeisistä osista Lahden keskustaan on noin 4 kilometriä. Alueella asuu hieman vajaa 5500 asukasta. Jalkarantaa on pidetty yhtenä Lahden varakkaimmista asuinalueista ja kaupunki saa alueelta runsaasti verotuloja. Jalkaranta on alun perin ollut osa Hollolan kuntaa, mutta liitettiin Lahteen 1933. (Wikipedia d.) Jalkaranta on merkattu punaisella kuvan 28 karttaan.

Kuva 28. Jalkarannan sijainti kartalla.

Pallaksen asuinalue on Jalkarannan asuinalueista lähimpänä keskustaa. Alueen talotyy-
peistä 64 % on kerrostaloja, joista suurin osa on rakennettu 1970–90-luvuilla. Omakotitaloja
alueen rakennuskannasta on 19 % ja niistä osa on rakennettu jo 1920-luvulla. Alueella asu-
vista 550 asukkaasta 42 % on eläkeläisiä. Tapanila sijaitsee Pallaksesta seuraavan länteen
päin siirryttäessä. Alueella asuu hieman vajaa 1100 asukasta, joista 26 % on eläkkeellä.
Alue on pientaloa aluetta ja sen asuinkannasta 57 % on omakotitaloja ja 42 % rivi- tai ket-
jutaloja. Vanhimmat alueen omakotitalot on rakennettu 1920-luvulla ja taloja on rakennettu
alueelle aina tähän päivään saakka. Suurin osa taloista on kuitenkin rakennettu 1940–1990.
(Tilda.)

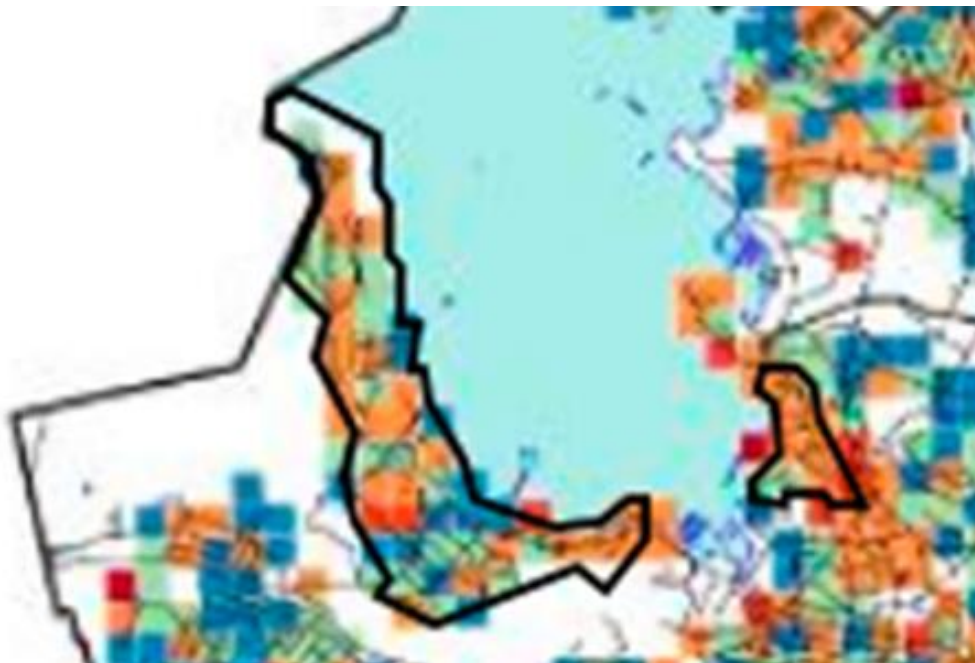
Sarvikatu jää Tapanilan ja Kankolan asuinalueiden väliin ja on omana tilastoalueenaan Lahden tilastoissa. Alueella asuu hieman yli 1000 asukkaita, joista eläkkeellä on 41 %. Alueella sijaitsevista asunnoista 93 % on kerrostaloasuntoja. Vanhimmat kerrostalot alueelle on rakennettu 1960-luvulla ja uusimmat 2009. Kankolan tilastoalueeseen kuuluu Kankolan asuinalueen lisäksi Kiikkulana asuinalue. Asuinalueilla asuu noin 1750 asukasta. Eläkeläisiä asukkaista on 34 %. Kerrostaloasuntoja alueiden asunnoista on 70 % ja taloista suurin osa on rakennettu 1970-luvulla. Alueiden omakoti- ja rivitaloista myös suurin osa on rakennettu 1970–1990. (Tilda.)

Seuraavaksi siirryttäessä Jalkarannan keskustasta kauimpana oleviin osiin päästää Rautakankareelle. Alueesta on erotettu Karhunkatu omaksi tilastoalueekseen. Karhunkadun rautakankareesta erottaa Hollolan kirkonkylälle johtava myöhemmin Rantatieksi muuttuva Jalkarannantie. Jalkarannantie kulkee koko Jalkarannan kaupunginosan läpi. Rautakankareella asuu 575 asukasta, joista 32 % on eläkeläisiä. Alueen taloista 42 % on rivi- ja ketjutaloja, 28 % omakotitaloja ja 30 % asuinkerrostaloja. Alueen asuinrakennukset on rakennettu 1970–1990. Karhunkadulla sijaitsee omakoti- ja rivitaloja. Omakotitalo alueen taloista on 45 % ja rivitaloja 55 %. Asukkaita alueella on noin 270 ja heistä 20,5 % on eläkeläisiä. Alueen rivitalot on rakennettu 1980–1990 ja omakotitalot 1940–1990. Läntisimpänä asuinalueena Jalkarannassa sijaitsee Korpikankareen asuinalue. Korpikankare on pientaloalue, jossa omakotitaloja on 85,5 % alueen asuinrakennuksista ja rivitaloja 14,5 %. Alueen rakennuksista suurin osa on rakennettu 1980–1990. Alueella asuu noin 190 asukasta, joista 27 % on eläkkeellä. (Tilda.)

Jalkaranta on siis kaupunginosana melko vanha. Alueella sijaitsee eri aikakausilla rakennettuja pientaloja ja asuinkerrostaloja. Pientaloja alueella on vuodelta 1920 ja ensimmäiset kerrostalo alueelle on rakennettu 1960-luvulla. Suurin osa alueesta on kuitenkin rakennettu 1970–1990-luvuilla. Noin puolet alueen asuinrakennuksista on pientaloja ja puolet kerrostaloja. Alueen väestöstä noin 34 % on eläkkeellä. Yli 55-vuotiaita alueella asuvista on 47 % ja Lahden kaikista yli 55-vuotiaista 23,5 % asuu Jalkarannan kaupunginosassa. (Tilda.)

Jalkaranta näkyy ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet -hankkeessa tehdyn ikääntyneiden suhteellista määrää alueilla osoittavan kartan mukaan melko punasävytteisellä (kuva 29). Kartalta on helppo havaita alueet, joilla ikääntyneet lähtökohtaisesti asuvat. Jalkarannasta löytyy myös sinisävytteisiä alueita, joilla ikääntyneitä asuu muuhun alueella asuviin verrattuna vähemmän. Sinisten ja punertavien alueiden rinnalle mahtuu myös vihreitä alueita, joilla väestön ikäjakauma on melko tasaista. Punertavat alueet sijoittuvat lähtökohtaisesti Pallaksen, Kankolan ja Korpikankareen asuinalueille. Kun tarkastellaan eri ikäisten ikääntyneiden määriä Jalkarannassa, määrät vaihtelevat jonkin verran. Eniten ikääntyneistä

alueella asuu 75–84-vuotiaita. Myös 55–64-vuotiaita alueella asuu enemmän kuin 65–74-vuotiaita. Jalkaranta ei saanut hankkeen kyselyssä suurta suosiota ikääntyneiltä tulevaisuuden asuinpaikkana. Vain kaksi vastasi alueen olevan sellainen, jolla he tulevaisuudessa haluaisivat asua. Molemmat vastaajat asuivat vastaushetkellä jossakin muualla.

Kuva 29. Ikääntyneiden osuus Jalkarannassa

Jalkarannassa sijaitsee jonkin verran palveluita. Alueen lähikauppana toimii Kankolan asuinalueella sijaitseva S-market Jalkaranta. S-marketin läheisyydessä sijaitsevat myös R-kioski, lähipitseria sekä baari. Aiemmin Jalkarannassa Tapanilankadulla on sijainnut myös päivittäismyymälä Sale, mutta se suljettiin 2017, jossa sijaitsi myös asiamiespostin piste. (Anttinen 2017.) Salen sulkeminen on aiheuttanut keskustelua alueen asukkaiden keskuudessa Jalkarannan palveluista, sillä osalla asukkaista matka lähimpään päivittäistavara-kauppaan kasvoi merkittävästi Salen sulkemisen yhteydessä. (Kaupunkiympäristön palvelualue 2019, 2–4.)

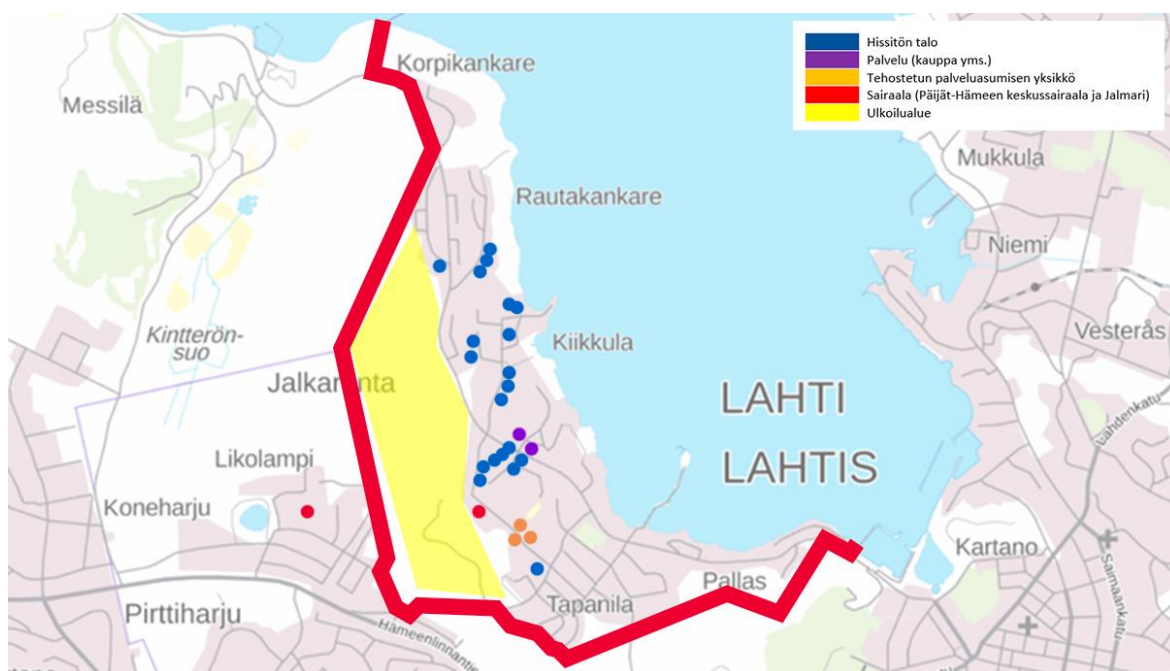
Kaupallisten palveluiden lisäksi Jalkarannan alueella sijaitsee monitoimitalo Jalo, jossa toimii päiväkodin sekä koulun lisäksi kirjasto. Jalkarannassa sijaitsee myös Lahden Steiner-koulu. Päijät-Hämeen keskussairaala sijaitsee lähellä Jalkarannan asuinalueita. Itse kaupunginosassa sijaitsee kuntoutussairaala Jalmari. (Lahden karttapalvelu 2022.) Jalmari tuottaa akuuttigeriatrian palveluita ja sairaalan geriatrinen osaaminen tukee erityisesti vanhuspotilaiden nopeaa kuntoutumista. (Päijät-Sote b.)

Ikääntyneiden kuntoutussairaalan lisäksi hankkeen aikana huomattiin, että Jalkarannan alueella on myös pysyvämpiä ikääntyneiden asumisvaihtoehtoja. Tuetun palveluasumisen

yksiköitä Jalkarannassa on kolme. Yksi yksiköistä on Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän ylläpitämä ja kaksi muuta on molemmat yksityisiä palvelusetelillä toimivia yksiköitä. Tuetun palveluasumisen yksiköt sijaitsevat vierekkäin lähellä Jalmarin kuntoutussairaala. Seniorivuokra-asuntoja alueella ei ole ja ARA-kohteita alueella on vain muutama.

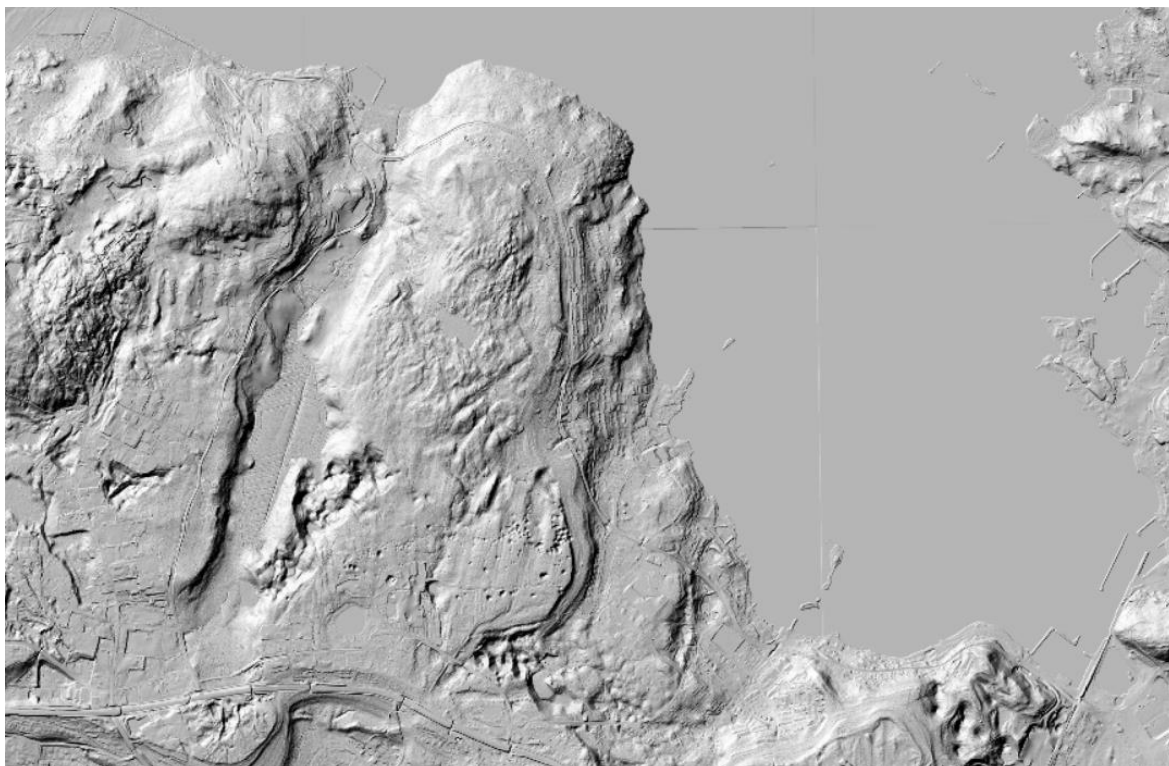
Jalkarantaan keskustasta kulkee useita linja-autoja. Linja-autoreitit menevät eri puolille Jalkarantaa, kuitenkin lähtökohtaisesti kulkien Jalkarannantietä pitkin. Jalkarannan läpi kulkee myös linja-autoreitti Hollolan kirkonkylälle. Jalkarannan läpi kulkee myös palveluliikenteen linja LEMPI-4. (LSL 2022.)

Jalkarannassa on rakennuksia eri aikakausilta. Eniten alueelle on rakennettu 1970-luvulla. (Tilda.) 1970-luvulle tyypillisesti alueen kerrostalot ovat elementtitaloja. Hankkeessa selvisi, että enemmistö alueen kerrostaloista on yli kolmekerroksisia. Pallaksen alueella, aivan Vesijärven rannalla sijaitsee muutama kolmekerroksinen kerrostalo. Koska alueen kerrostalot on lähtökohtaisesti rakennettu ennen hissisäädöksiä, alueelta löytyy hissittömiä kerrostaloja. Valtaosassa taloista kuitenkin löytyy hissi. Omakotitalojen asuntojen esteettömyyttä on vaikeaa lähteä arvioimaan. Alueella onkin jo varmasti peruskorjauksia vaativia, omakotitaloja, vaikuttavat tehdyt remontit asuntojen esteettömyyteen. Jos asuntoihin ei ole juurikaan tehty muutostöitä, voi ikääntyneille sopimattomia asuinoloja olla alueella paljonkin. Kuvaan 30 on koottu kartalle Jalkarannan kaupunginosan hissittömät kerrostalo, tärkeimmät palvelut, tehostetun palveluasumisen yksiköt, alueella sijaitsevat sairaalat sekä Tapanilan ulkoilualue.

Kuva 30. Jalkarannan alueen tarkastelu

Jalkarannassa on monipuoliset ulkoilumaastot. Ulkoilureittejä alueelta löytyy useita eri tasoille liikkujille. Tapanilan ulkoilureittejä pitkin pääsee Salpauselän harjulta kulkemaan aina Messilän laskettelurinteiden sekä golfkenttien kautta Hollolaan asti. Tapanilan ulkoilureitit ovat leveitä ja hyvin hoidettuja ulkoilureittejä. Paikoittain Salpausselän maastot ovat pinnanmuodoiltaan melko mäkisiä. Koko alueen pinnanmuodot näkyvät kuvasta 31. Tapanilan reiteillä menee talvisin ladut. Ulkoilumahdollisuudet ovat Jalkarannassa mahtavat ja moni vastaaja olikin ikääntyneille suunnatussa kyselyssä merkannut paikan heille tärkeäksi ulkoilupaikaksi. (Wikipedia d.)

Kuva 31. Jalkarannan pinnanmuodot (Lahden karttapalvelu 2022)

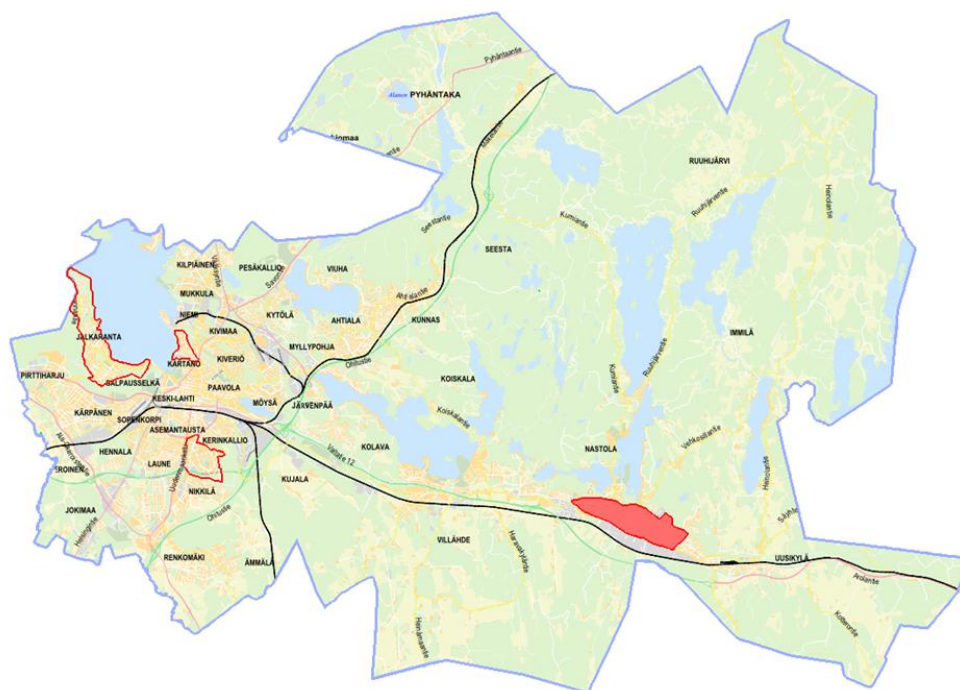
Jalkakulkuyhteyksiä Jalkarannassa kulkee useita. Lahden satamasta alueelle kulkee rantaraitti, jota pitkin pääsee koko Jalkarannan läpi. Reitti on kauttaaltaan A+ kunnossapitoluokassa. Jalkarannantietä pitkin kulkee myös A kunnossapitoluokan yhdistetty jalankulun ja pyöräilyn väylä. Alueen pääväylänä toimii Jalkarannantie, joka on alueellinen kokoojakuja. Tien kunnossapitoluokka on I. Jalkarannantieltä haarautuu useita paikallisia kokoojakatuja, joiden kunnossapitoluokka on II, sekä tonttikatuja, jotka kuuluvat III kunnossapitoluokkaan. Alueen rakennukset sijaitsevat lähtökohtaisesti tonttikaduilla. (Lahden karttapalvelu 2022.)

Jalkarannassa on paljon erilaista asuntokantaa. Alueelle asuu paljon erilaisia asukkaita ja ikääntyneitä on osalla alueista enemmän ja osalla vähemmän. Jotta ikääntyneiden asuminen alueella voidaan tukea entistä tehokkaammin, tulee alueen asuntojen kunto selvittää. Asuntojen korjaamiseen on myös tarjottava neuvontaa sekä ohjeistaa alueen asukkaita

ikäääntymiseen varautumiseen. Alueelle voidaan myös tutkia mahdollisuuksia lisätä ikääntyneille suunnattua asumista kuten seniorivuokra-asuntoja. Mahdollisuuksien mukaan alueelle voitaisiin lisätä myös ikääntyneille suunnattua pientaloasumista.

4.5 Rakokivi, Nastonharju ja Nastolan terveystakeskuksen ympäristö

Rakokiven sekä Nastonharjun asuinalueet sijaitsevat molemmat entisen Nastolan kunnan alueella (kuva 32). Alueiden läheisyydessä sijaitsee myös Nastolan terveystakeskuksen ympäristö, joka luokitellaan omaksi tilastoalueekseen. Nastola liitettiin osaksi Lahden kuntaan 2016. Nastonharju sekä terveystakeskuksen ympäristö ovat nykyään osa Nastolan kaupunginosaa ja Rakokivi osa Uudenkylän kaupunginosaa. (Wikipedia e.) Alueilla asuu yhteensä vähän yli 4300 asukasta. Alueille sijoittuvat Nastolan keskeisimmät palvelut. Alueiden väestöstä 38 % on eläkeläisiä ja yli 55-vuotiaita 45 %. (Tilda.)

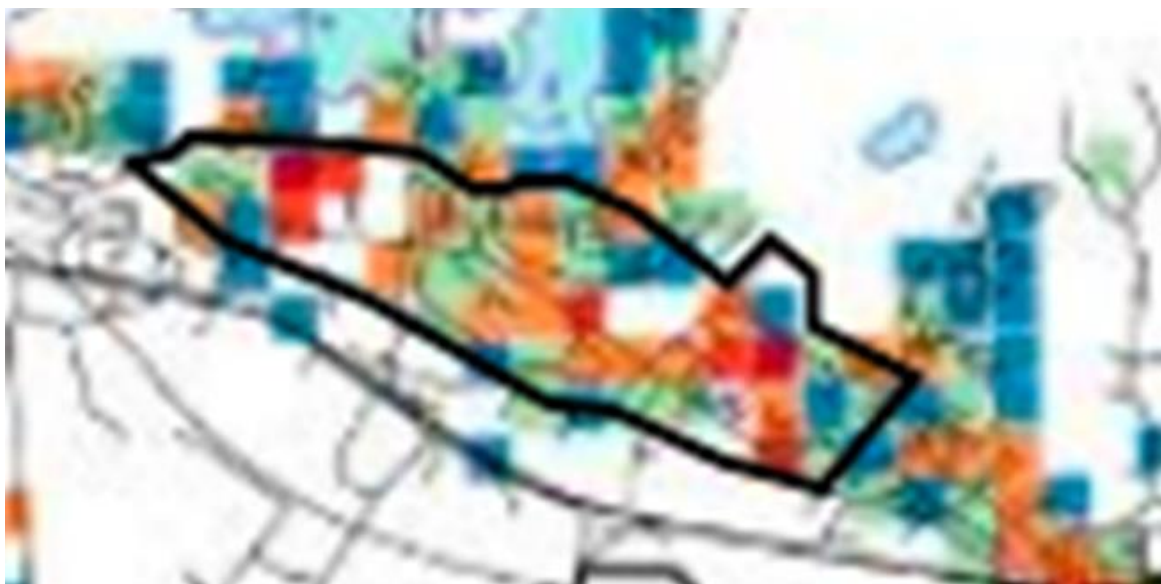

Kuva 32. Rakokiven, Nastonharjun ja terveystakeskuksen ympäristössä kartalla.

Rakokiven asuinalueella asuu noin 1500 asukasta. Asuntoja alueella on noin 900, joista 48 % on kerrostaloasuntoja ja 40 % rivitaloasuntoja. Aluetta on alettu rakentaa jo 1970-luvulla, mutta suurinta rakentamista alueella oli 1980–1990. Alueen rakennuksista 41 % rakennettu vuosien 1980–1990 välisenä aikana. Alueelle on rakennettu asuntoja aina tähän päivään saakka. Eläkkeellä alueella asuvista on noin 38 %. Rakokiven alue on päässyt mukaan valtakunnalliseen lähiohjelmahan, jonka tavoitteena on alueen viihtyisyyden, elävyyden

sekä turvallisuuden lisääminen. Nastolanharjun alueella asuu noin 2200 asukasta ja asukkaista 36 % on eläkeläisiä. Alueella sijaitsee 1655 asuntoa. Asunnoista 77 % on kerrostaloasuntoja. Alueen ensimmäiset rakennukset on rakennettu 1940-luvulla. 57 % alueen rakennuksista on 1970-luvun kerrostaloja. 1980-luvun jälkeen alueelle on rakennettu hyvin vähän asuntoja, ja 2010-luvulta tähän päivään alueelle ei ole rakennettu uutta asutusta. Nastolan terveyskeskuksen alueen 725 asukkaasta 44 % on eläkkeellä. Alueen asutokannasta 84 % on kerrostaloasuntoja ja suurin osa alueen rakennuksista on rakennettu 1960–80-luvuilla. (Tilda.)

Kun tarkastelee ikääntyneiden suhteellisia määriä ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet -hankkeen aikana luodulta kartalta, voidaan huomata alueilla olevan jonkin verran kohtia, joissa ikääntyneitä on enemmän kuin muuta väestöä (kuva 33). Alueella on punaisen eri sävyjä, joka kuvaa sitä, että tutkitulta alueelta löytyy myös sellaisia alueita, joiden asukkaista selvästi enemmistö on yli 55-vuotiaita. Tutkituilta alueilta löytyy kuitenkin myös vihreällä värillä merkattuja kohtia, joka tarkoittaa, että alueen väestön ikärakenne on melko tasaista. Tarkasteltaessa eri ikäisten ikääntyneiden määriä tutkimusalueella voidaan huomata ettei 55–64, 65–74 ja 75–84-vuotiaiden keskuudessa määrät juurikaan vaihtelee. Yli 85-vuotiaiden määrä kuitenkin vähenee huomattavasti. Alueilta hankkeen kyselyyn jonkin verran vastauksia. Nastolan alueen merkkasi tulevaisuuden asuinalueeksi muutama kyselyyn vastannut. Jokainen merkkaja asui myös vastaushetkellä Nastolan alueella. Voidaan siis ajatella alueen ehkä olevan sellainen, jossa osa Nastolan ikääntyneistä toivoisi myös tulevaisuudessa voivansa asua.

Kuva 33. Ikääntyneiden osuudet Rakokiven, Nastolanharjun ja Nastolan terveyskeskuksen ympäristön alueilla

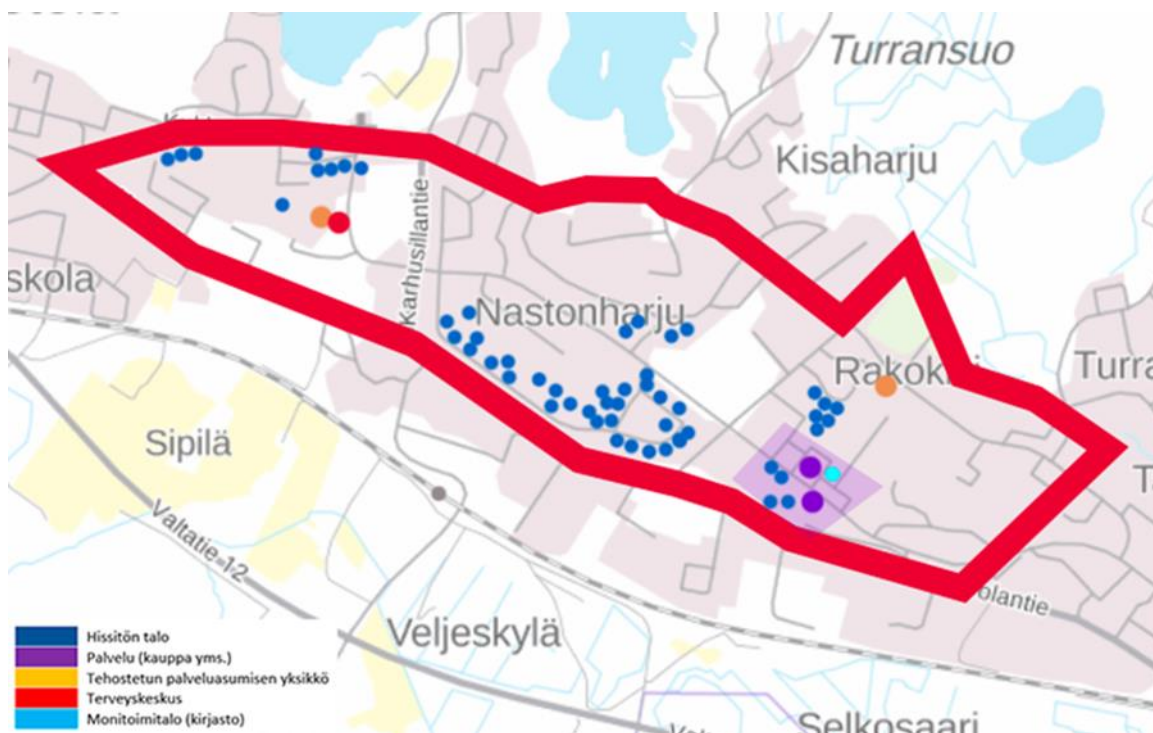
Rakokiven, Nastonharjun ja Nastolan terveyskeskuksen ympäristössä sijaitsee terveyskeskuksen lisäksi yrityksiä sekä yhdytyksiä. Alueilla sijaitsee myös Nastolan kirkko sekä hautausmaa. Rakokiven alueelle on kerääntynyt useita kaupallisia palveluista kuten esimerkiksi päivittäistavarakaupat Nastolan K-supermarket ja S-market, R-kioski sekä Nastolan apteekki. Alueen palveluita käyttävät useat entisen Nastolan kunnan alueella asuvat. Rakokiven liikekeskusta kehitetäänkin itäisen Lahden keskuksena. Liikekeskuksen ja torin aluetta halutaan kehittää viihtyisänä ja houkuttelevana ympäristönä, joka luo hyvät mahdollisuudet asumiseen, asiointiin ja yrittämiseen. (Lahti c.) Rakokiven alueelle on rakennettu vuonna 2021 uusi monitoimitalo Loisto, jossa toimivat päiväkodin sekä koulun lisäksi kirjasto. Monitoimitalon tiloissa järjestetään myös Wellamo-opiston kurssitoimintaa. (Lahti d.) Terveyskeskukselle on myös varattu uusi tontti Rakokiven alueelta. Terveyskeskuksen siirtäminen yhdistäisi Nastolan alueen tärkeät palvelut yhteen paikkaan. (Lahti c.)

Lahden keskustasta Nastolaan kulkee tunnissa kolme eri linjaa. Linjoista ainoastaan yksi kulkee myös sunnuntaisin. Linjat kulkevat Terveyskeskuksen ympäristön, Nastonharjun sekä Rakokiven alueiden läpi. (LSL 2022.) Nastolan alueella kulkee myös palvelulinja NESTORI, joka kuljettaa asiakkaat heidän kotiosoitteistaan Rakokiven ostoskeskuksella tiistaisin ja perjantaisin. Reittejä on kaksi, joista toinen tulee Rakokiven ostoskeskukselle Villähteen alueelta ja toinen Udestakylästä. Reitit kuljetaan kerran päivässä. Palvelulinja kuljettaa myös Nastolasta Lahteen asukkaita kerran viikossa. (Palveluliikenne Nestori.) Nastolan siirtyessä osa alueen palveluista siirtyi Lahteen. Alueella on aiemmin sijainnut kahden eri pankin konttorit, jotka nykyään konttorit ovat sulkeutuneet. (Hussain 2021.) Osa syynä tähän on varmasti myös internetin käytön yleistäminen. Erityisesti ikääntyneille Lahteen siirtyneiden palveluiden käyttö on tärkeää ja siksi liikkumista Nastolan alueelta Lahteen tulee tukea ja kehittää.

Ikääntyneille suunnattua asumista alueella on jonkin verran. Hankkeen tuloksia tarkastellessa voidaan huomata, että alueella sijaitsee kaksi tehostetun palveluasumisen yksikköä, jotka ovat molemmat Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän ylläpitämiä. Näiden kahden yksikön lisäksi vanhan Nastolan alueella sijaitsee myös yksi palvelusetelillä toimina yksityinen tehostetun palveluasumisen yksikkö. Yksikkö sijaitsee syrjemmässä Nastolassa, Sylvöjärven rannalla. Tehostetun palveluasumisen yksiköiden lisäksi alueella ei juurikaan sijaitse ikääntyneille sopivaa tai suunnattua asumisvaihtoehtoja. Alueella ei ole seniorivuokra-asuntoja ja alueella on vain muutama ARA-vuokrakohde.

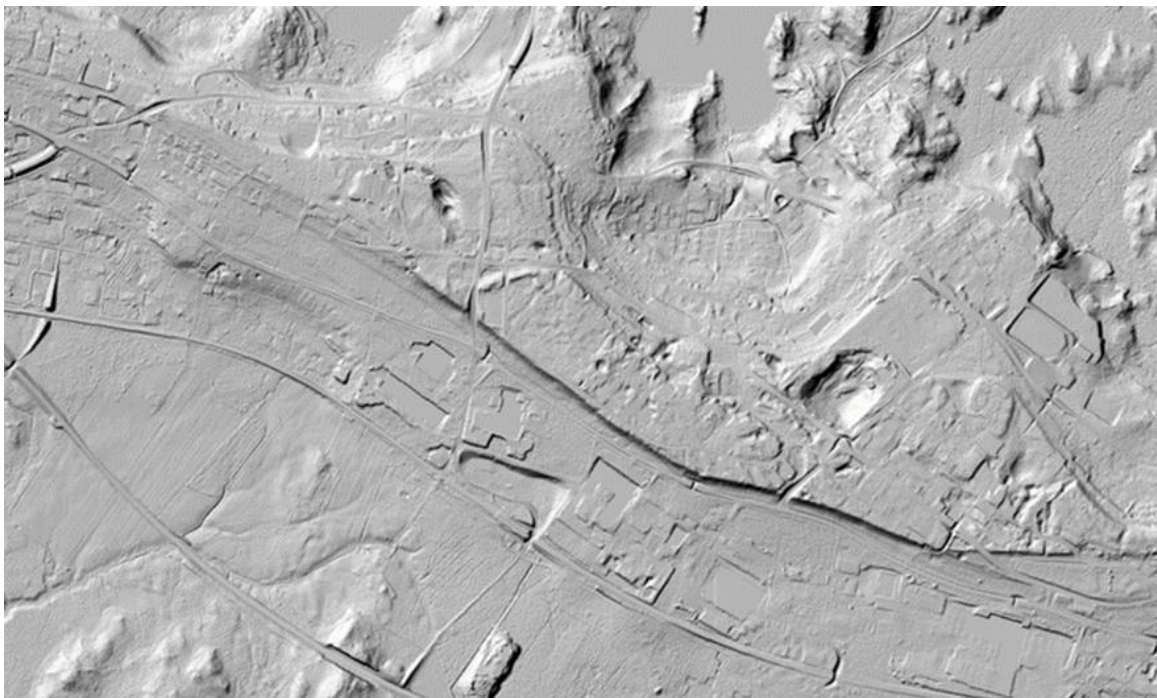
Rakokiven, Nastonharjun sekä terveyskeskuksen ympäristön asuinrakennuksista enemmistö on rakennettu 1960–1990-luvuilla. Tämä näkyy esimerkiksi hissittömien asuinrakennustalojen määrässä alueella. Alueen rakennuskanta vaatii siis varmasti muutoksia, jotta

alueelle saataisiin lisää esteetöntä asumista. Tärkeää onkin alueen asukkaiden valistaminen ja muistuttaminen esteettömyydestä. Uusien rakennusten rakentamisen lisäksi alueelle tarvitaan vanhan asuntokannan kunnan arviointia sekä rakennusten kunnostamista tarvittaessa. Tämä vaatii pääomaa asuntojen omistajilta ja esimerkiksi tietoisuuden lisäämistä erilaisista avustuksista kuten hissiavustuksesta sekä korjausneuvonnasta. Kuvan 34 karttaan on koottu alueen hissittömät talot, palvelut, terveyskeskus sekä tehostetun palveluasumisen yksiköt.

Kuva 34. Nastolan tutkimusalueen tarkastelua

Kuten kuvasta 35 voidaan huomata, alueet ovat pinnanmuodoiltaan paikoittain mäkisiä. Osittain alueella on jyrkkiäkin mäkiä, jotka vaikuttavat omalta osaltaan liikkumiseen alueella. Rakokiven, Nastonharjun tai terveyskeskuksen alueilla ei sijaitse ulkoilureittejä, sillä alue on niin sanottua keskusta-alueita. Kevyelle liikenteelle alueilla on jonkin verran kulkureittejä, joista osa on sorateitä. Jalankulku ja pyöräily kulkeva yhdessä reiteillä. Kevyenliikenteen väylistä enemmistö kuuluu B kunnossapitoluokkaan. Alueiden läpi kulkee ajoväylä, joka kulkee Rakokiven keskustaan. Reitti kuuluu II kunnossapitoluokkaan. (Lahden karttapalvelu 2022.)

Kuva 35. Nastolan tutkimusalueen pinnanmuodot (Lahden karttapalvelu 2022)

Rakokiven, Nastonharjun ja Nastolan terveyskeskuksen ympäristö on suurten muutosten keskellä. Alueelle on suunnitteilla useita muutoksia. Merkittävänä muutoksena on nykyisen terveyskeskuksen muutto. Terveyskeskukselle on varattuna paikka Rakokiven liikekeskuksen alueelta. Rakokivi on myös päässyt osaksi valtakunnallista Lähiohjelmää, jonka tarkoituksena on luoda Rakokivestä Lahden itäinen keskus ja lisätä alueelle turvallisuutta, viihtyvyyttä sekä elävöittää aluetta. Rakokiveen on rakennettu monitoimitalo 2021, joka osaltaan tukee alueen kehitystä. Alueelle on myös kaavoitettu uutta asumista sekä parantaa alueen liikkumista sekä ympäristön viihtyisyyttä. (Lahti c.)

Ikääntyneiden näkökulmasta alueille kaivataan useita muutoksia. Lähtökohtaisesti alueille tulisi saada lisää ikääntyneille sopivaa asutusta. Nykyisen asuntokannan kunnon tarkastelu ja asuntojen kunnostaminen on tärkeää, sillä alueella on paljon vanhaa, esteetöntä asuntokantaa. Vanhan asuntokannan korjaamisen lisäksi uutta asuntokantaa rakentaessa olisi hyvä myös huomioida ikääntyneiden asuminen. Alueella ei tällä hetkellä ole palveluasumisen lisäksi ikääntyneille suunnattua itsenäisasumisen muotoja. Tulevaisuudessa olisi hyvä tarkastella mahdollisuutta rakentaa alueelle esimerkiksi seniorivuokra-asuntoja tai muuta ikääntyneille suunnattua asutusta kohtuulliset hinnat mielessä pitäen. Asuntojen lisäksi on hyvä muistaa ympäristön ikäystävällisyys. Erityisesti jalankulkuun on hyvä kiinnittää huomiota. Rakokiven liikekeskusta uudistaessa ikäystävälliset ratkaisut ympäristön suunnittelussa mahdollistavat alueen turvallisen ja tasa-arvoisen käytön kaikille käyttäjille.

5 Rakokiven, Nastonharjun sekä Nastolan terveyskeskuksen ympäristön

5.1 Kehittämiskohteita Nastolan alueille

Rakokiven, Nastonharjun sekä Nastolan terveyskeskuksen alueiden tulevaisuuden suunnitelmien ollessa vielä suunnitteluvaiheissa on hyvä aika kiinnittää huomiota ikääntyneiden tarpeisiin alueella. Tästä syystä alueille on työssä pyritty luomaan tarkempia kehityssuunnitelmia, joita voidaan käyttää tulevaisuudessa apuna aluetta suunniteltaessa.

Kehityssuunnitelmia alueelle luotiin viisi. Suunnitelmat keskittyvät alueiden kehittämiseen ikäyställisyys edellä. Ikäystävällinen asuminen sekä asuinympäristö on eduksi myös muille alueen asukkaille. Kehityssuunnitelmissa keskityttiin erityisesti asumiseen sekä liikkumiseen alueella. Suunnitelmat on luotu aiemmin saatujen tulosten perusteella.

5.1.1 Rakokiven keskustan tekeminen ikäystävällisemmäksi

Tärkeimpänä kehityskohteena alueelta voidaan pitää Rakokiven keskustan muuttamista ikäystävällisemmäksi. Alue on suurten muutosten kohteena tulevaisuudessa, sillä sitä ollaan kehittämässä Lahden itäisten osien keskusta-alueeksi. Alue on kokenut muutoksia esimerkiksi palveluiden siirtyessä Nastolasta ja aluetta onkin alettu elvyttää kovaa vauhtia.

Useat Nastolan alueella asuvat ikääntyneet käyttävät ensisijaisesti Rakokiven palveluita ja alueen käyttöä tukee esimerkiksi palvelulinjan kulkeminen alueelle. Alueelle sijoittuu monia Nastolan palveluita ja Rakokiven alueelle on myös suunniteltu terveyskeskuksen siirtämistä. Vaikka alueella on paljon käyttäjiä, joista osa on myös ikääntyneitä liikekeskuksen sekä torin alue ei ole tällä hetkellä kovinkaan ikäystävällistä. Alueen läpi kulkee Rakokiventie, joka vaikuttaa turvalliseen liikkumiseen alueella. Toria käytetään myös osittain parkkipaikkana. Esteettömyyden näkökulmasta alueella on paljon mukulakiviä sekä korkeuseroja, jotka vaikeuttavat jalankulkua. Erityisesti apuvälineiden kanssa liikkuminen alueella saattaa olla haastavaa. Kuvassa 36 on esitetty Rakokiven liikekeskuksen alue ilmakuvalta. Kuva 37–40 on otettu alueelta, ja niissä on kuvattu liikekeskuksen ympäristöä ja ongelmakohtia.

Kuva 36. Ilmakuva Rakokiven alueelta

Kuva 37. Rakokiven tori

Kuva 38. Alueen jakava Rakokiventie

Kuva 39. Rakokiventien ylitys

Kuva 40. Jalankulku Rakokiventien varrella

5.1.2 Ikääntyneille asumista alueelle

Rakokiven, Nastonharjun ja terveyskeskuksen ympäristössä ei juurikaan ole tehostetun palveluasumisen lisäksi ikääntyneille sopivaa asutusta. Nykyinen asuntokanta alueella on vanhaa ja esimerkiksi hissittömien kerrostalojen määrä alueen taloista on suuri. Nastolan alueella asuu ikääntyneitä paljon pientaloissa kauempana Rakokiven palveluista. Omakotitaloasumisen tullessa ikääntyneelle liian raskaaksi esimerkiksi pihan hoitotöiden takia houkuttaisi varmasti ikääntyneitäkin muuttaa lähemmäs palveluita. Haja-asutusalueelta saatetaan muuttaa myös palveluiden saatavuuden takia. Rakokiven, Nastonharjun sekä terveyskeskuksen alue olisi kauempana Nastolassa asuville ikääntyneille sopivaa aluetta palveluiden kannalta. Tästä syystä alueelle tarvitaankin lisää ikääntyneille sopivaa asuntokantaa.

Yksittäisten alueella sijaitsevien kaava-alueiden lisäksi terveyskeskuksen ympäristössä on käynnissä kehittämishankkeen tutkiminen. Nastolan terveyskeskukselle on kaavoitettu uusi alue Rakokiven keskustan lähetyviltä. Nykyisen terveyskeskuksen alue näkyy kuvassa 41. Kuva 42 on otettu terveyskeskuksen ulkopuolelta. Nykyinen terveyskeskus on huonossa kunnossa. Terveyskeskuksen siirtyessä nykyiseltä paikaltaan voisi aluetta kehittää esimerkiksi juuri ikääntyneiden itsenäistä asumista tukevaksi alueeksi.

Kuva 41. Ilmakuva nykyisen terveystakeskuksen alueelta

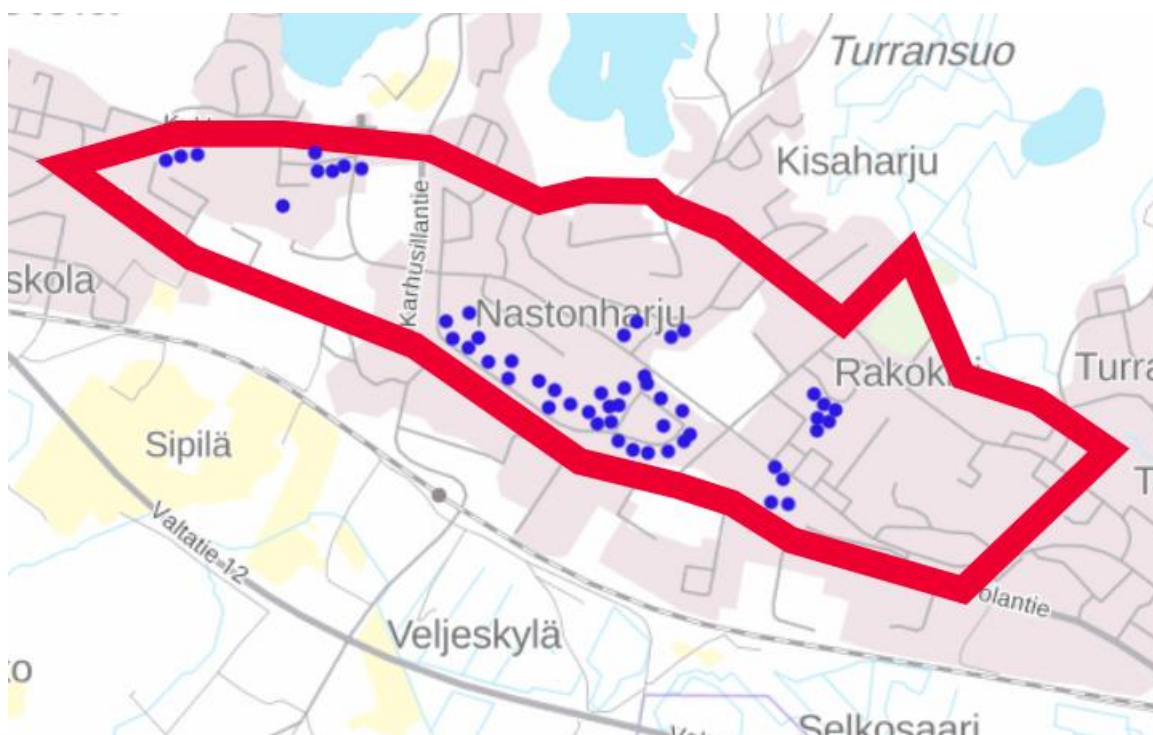

Kuva 42. Nastolan terveystakeskus

5.1.3 Alueen asuntojen nykytilan selvitys

Rakokiven, Nastonharjun sekä Terveyskeskuksen ympäristössä sijaitsee paljon melko vanhaa asuntokantaa. Iso osa asunnoista on rakennettu ennen kuin esteettömyydestä on sen suuremmin puhuttu, varsinkaan asuinrakennusten kannalta. Alueella tiedetään olevan paljon esimerkiksi hissittömiä 1970–80-lukujen kerrostaloja. Alueilla on myös jonkin verran pientaloja, joiden kuntoa ei tiedetä. Esteettömyys asumisessa ei ole ainoastaan ikääntyneiden kannalta tärkeää vaan palvelee koko väestöä.

Hissittömiä taloja sijaitsee paljon erityisesti Nastonharjun alueella. Myös Rakokiven sekä terveyskeskuksen alueilla hissittömiä asuinkerrostaloja on jonkin verran. Talot on merkattu kuvaan 43. Pientalojen osalta koko tutkitulla alueella sijaitsee useita vanhoja omakotitaloja, joiden kunto ei ole tiedossa. Kuvassa 44 on alueella sijaitseva kerrostalorakennus ja kuvassa 45 alueen pientaloja.

Kuva 43. Hissittömät talot Nastolan tutkimusalueella

Kuva 44. Esimerkki Nastolan tutkimusalueella sijaitsevasta kerrostalosta

Kuva 45. Esimerkki Nastolan tutkimusalueella sijaitsevista pientaloista (Google Maps 2009)

5.1.4 Jalankulku alueella

Rakokiven, Nastonharjun sekä terveyskeskuksen alueille tulisi luoda mahdollisuus turvalliseen kevyeen liikkumiseen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä jalkakulkureitteihin. Reittien tulisi olla selkeitä ja helppokulkuisia sekä niiden kunnossapito on tärkeää. Kun reitit ovat selkeitä ja helppokulkuisia, niillä on turvallista kulkea. Turvallinen jalankulku on ikääntyneiden liikkumisen ja fyysisen kunnon ylläpitämisen kannalta erityisen tärkeää. Turvallinen jalankulku palvelee myös muita alueen asukkaita sekä luo asuinalueista entistä mukavampia

asua. Kuvassa 46 on kuvattu jalankulkuväylän kuntoa tutkitulla alueella kevättalvesta. Kuvasta voidaan havaita, että paikoittain reitit ovat erittäin vaarallisia kulkea.

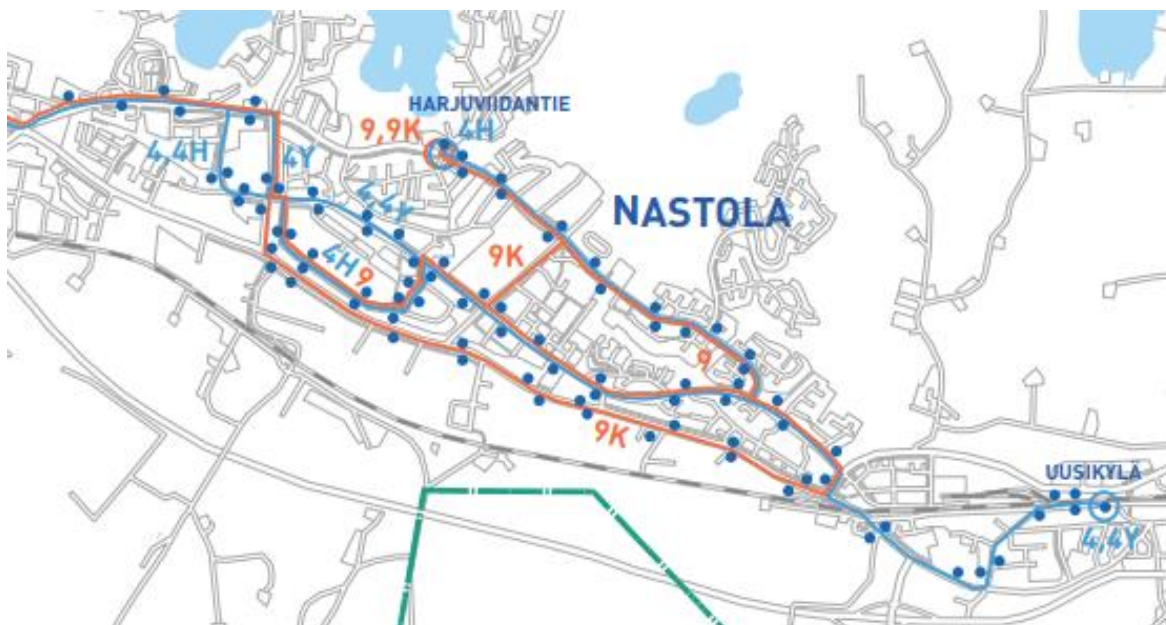

Kuva 46. Esimerkkikuva jalankulkuväylästä tutkitulla alueella

Liikkuminen on ikääntyneille tärkeää ja hyvät jalankulkumahdollisuudet tukevat arkiliikuntaa sekä mahdollistavat palveluiden saavutettavuuden laajemmalla alueella. Koska ikääntyneellä ei enää välttämättä ole mahdollisuutta tai jaksamista liikkua omalta asuinalueeltaan kauemmaksi, on hyvä kehittää ikääntyneiden omia asuinalueita tukemaan liikkumista. Samalla edistetään ikääntyneiden hyvinvointia ja itsenäistä asumista sekä alueen vetovoimaisuutta.

5.1.5 Liikkuminen ja julkinen liikenne Lahteen

Lahdesta Nastolaan kulkee tällä hetkellä Lahdesta kaksi Lahden liikenteen runkolinjaa, linja 4 ja 9. Molemmat linjat kulkevat noin kaksi kertaa tunnissa. Linjalla 4 on pääasiassa kaksi reittiä, 4 ja 4H, joista toinen kulkee Nastolaan Harjuviidantielle, Nastonharjun alueelle ja toinen Uuteenkylään. 4 linjalla on myös kolmas reitti, jota ajetaan perjantain ja lauantain välisenä yönä sekä lauantain ja sunnuntain välisenä yönä kerran. 4Y vuoro ajetaan Karhusillantien, Salpakankaantien, Mäkirinteentien ja Tiilijärven kautta. 4 linja kulkee viikon jokaisena päivänä ja 4H reittiä ajetaan ainoastaan arkisin sekä lauantaisin. Myös linjalla on 9 on myös kaksi eri reittiä, joista 9K reittiä vuoro ajaa arkiaamuisin. 9K kulkee Nastolanharjun alueelle Kouvolantien kautta. Linja 9 kulkee arkisin sekä lauantaisin. Reitit löytyvät kuvasta 47. (LSL 2022.)

Kuva 47. Nastolaan kulkevat linja-autoreitit

Palveluliikenne on joukkoliikennettä joustavamaa linjaliikennettä. Reittejä ajetaan yleensä pienemällä sekä esteettömällä linja-autolla. Runkolinjojen lisäksi Nastolan alueelle kulkee palvelulinja NESTORI, joka kulkee Rakokiven keskustaasta Villähteeltä sekä Uudestakylästä. Linjat kulkeva kerran päivässä, kaksi kertaa viikossa, tiistaisin sekä perjantaisin. Palveluliikenne on tarkoitettu kaikille palveluliikennereitin varrella asuville. Linja-auto hakee asiakkaan kotiosoitteesta ja kuljettaja voi tarvittaessa auttaa esimerkiksi kauppakassin kannossa ulko-ovelle. Nastolan palvelulinja kulkee myös kerran viikossa Nastolasta Lahden keskustaan. (Palveluliikenne Nestori.)

Vuonna 2022 Lahden liikenteen runkolinjoihin on tulossa muutoksia. Linja 4 ei enää kulje Nastolaan, mutta linja 9 rinnalle tulee linja 10, joka kulkee Päijät-Hämeen keskussairaalalta Nastolan alueelle. Linjat muuttuvat kesän 2022 aikana. Muutoksen myötä linja 9 ajaa Uuteenkylään ja uusi linja 10 Harjuvidantielle. (LSL b.)

5.2 Kehitysideat Nastolan kehitettävälle alueelle

Rakokiven, Nastonharjun sekä Nastolan terveyskeskuksen ympäristön alueilta voidaan kehittää monilla tavoin turvaamaan ikääntyneiden asuminen alueilla myös tulevaisuudessa. Alueilla ikääntyneiden määrät ovat jo kohtalaiset ja tulevaisuudessa väestön ikääntyessä entisestään ikääntyneiden määrät alueella varmasti kasvavat entisestään. Kehitysideoissa on otettu ikääntyneiden lisäksi myös muut alueiden käyttäjät huomioon.

Erityisen tärkeää alueille on luoda esteetön ympäristö, jotta ikääntyneet voivat liikkua alueella. Liikkuminen on tärkeää ikääntyneiden fyysisenkunnon ylläpitämiseksi. Alueelle on

myös luotava ikääntyneille sopivaa asutusta. Tämä voidaan hoitaa korjaamalla jo olemassa olevaa asuntokantaa sekä uudisrakentamalla sekä ikääntyneille suoraan suunnattuja asuntoja että muuta ikääntyneille sopivaa asuntokantaa.

5.2.1 Rakokiven liikekeskus sekä torin alue

Nastolan liikekeskus sekä tori ovat tärkeä kohtaamispaikka Nastolan ikääntyneille ja siksi onkin tärkeää kehittää alueen turvallisuutta ja esteettömyyttä. Alueelle tulisi kehittää selkeää jalankulkua. Erityisesti pintamateriaaleissa tulisi suosia tasaisia materiaaleja, jotka luovat helpon kävelyalusta. Esimerkiksi torin aluetta voidaan rajata erilaisilla kivetyksillä, mutta suunnitellussa tulee muistaa eri kuvioden ja värikontrastien vaikutus tasapainoastiin. Ympäristö tulisi myös pitää mahdollisimman tasaisena ja välttää turhia korkeuseroja. Erityisesti esimerkiksi tällä hetkellä torille Rakokiventieltä vievään portaikko tulisi muuttaa esteettömäksi. Esteettömyyden lisääminen tasa-arvoistaa alueen käyttöä. Esteettömyyden lisäksi alueen turvalliseen jalankulkuun vaikuttaa muu liikenne. Jalankulun ja pyöräilyn erottaminen toisistaan tulisi alueelle miettiä. Kuvassa 48 on esimerkki, miten jalankulun ja pyöräilyn voisi erottaa Rakokivenkadulla. Myös Rakokiventien ylitys tulisi tehdä mahdollisimman turvalliseksi esimerkiksi korottamalla tienylityskohdat (kuva 49).

Kuva 48. Jalankulku ja pyöräily erotettu toisistaan Rakokiventien varrella

Kuva 49. Hidaste lisätty Rakokiventielle

Rakokiven alueelle tulisi sijoittaa selkeitä opasteita, joita on ikääntyneen helppo tulkita. Esimerkiksi opasteet, joissa aluetta on kuvattu kuvien lisäksi sanoin auttaa ikääntynyttä hahmottamaan alueen sekä muistuttaa siitä, mikä paikka on kyseessä. Kuvassa 50 on esimerkki selkeästä opaskyltistä. Opasteiden avulla suunnistaminen alueella helpottuu, mikä lisää ikääntyneiden itsenäistä liikkumista alueella. Selkeyttä ympäristöön luomat myös erilaiset ratkaisut rakennuksissa. Esimerkiksi lasipinnat rakennusten seinustoilla saattavat hankaloittaa alueen hahmottamista. (Kotilainen ym. 2018b, 41, 60–61.)

Kuva 50. Esimerkki opaskyltistä (Kotilainen ym. 2018b, 61)

5.2.2 Terveyskeskus alueelle ikäystävällistä asumista

Tavallisten vuokra- sekä asumisoikeusasuntojen lisäksi tutkitulle alueelle voisi sijoittaa seniorivuokra-asuntoja, jos kiinnostusta löytyy. Koska terveyskeskuksen alueelle on tulossa muutoksia, olisi sinne ikäystävällisen asumisen sijoittamisen suunnitteleminen melko helppoa. Ikäystävällinen asuminen ei ole pelkästään asuntojen esteettömyyttä vaan käsittelee myös ympäristöä ja asuinalueita. Näin ollen kokonaan uuden alueen suunnittelussa ikäystävällisyyteen olisi helpompaa kiinnittää erityistä huomiota. Alue sijaitsee myös hyvällä paikalla esimerkiksi palveluiden kannalta.

Terveyskeskuksen alueelle voitaisiin suunnitella esimerkiksi palvelukortteli ratkaisua, jossa alueelle sijoitettaisiin vuokra-asuntoja tai omistusoikeusasuntoja. Asunnot sopisivat eri elämäntilanteissa oleville asukkailla. Osa asunnoista varattaisiin ikääntyneiden käyttöön, mutta monisukupolvisella rakenteella luotaisiin alueen asukkaissa vaihtelua ja näin välttäisiin esimerkiksi segregaatiolta. Kohtuu hintaisella vuokra- sekä asumisoikeusasumisella luotaisiin mahdollisuus ikääntyneille muuttaa heille paremmin sopiviin asuntoihin myös siinä tilanteessa, kun ikääntynyt itse miettii rahojen riittämistä.

Ikääntyneitä itseään on hyvä ja tärkeää kuunnella ikääntyneiden asumista suunniteltaessa. Mikä saisi ikääntyneen muuttamaan alueelle? Millaista ikääntyneille suunnattua asumista alueen asukkaat kaipaavat? Ikääntyneitä löytyy monenlaisia ja heillä on paljon erilaisia tarpeita. Osallistaminen on tärkeää ja näin ikääntyneet kokevat saavansa äänensä kuuluviin ja kiinnostuminen omasta asumisestaan ja uusista asumismahdollisuuksista alueella lisääntyy. Asumisen lisääminen lisää myös alueen kiinnostavuutta ja elävöittää aluetta. Näin esimerkiksi alue voi kehittyä esimerkiksi palveluiden osalta.

5.2.3 Nykyisen asuntokannan kunnon tarkastelu

Alueelle olisi tärkeää tehdä selvitystä talojen kunnosta varsinkin sellaisissa asunnoissa, joissa tiedetään asuvan ikääntyviä sekä ikääntyneitä. Erityisesti pientalojen asuntojen kuntoa tulisi pitää silmällä. Asuntojen kuntoon liittyvän tiedon kerääminen mahdollistaisi myös tulevaisuuden ennakkointia ja katsausta siitä, millaista asuminen alueella on nyt ja millaisia muutoksia alueelle tulevaisuudessa voidaan kaavoittaa.

Tiedon keräämisen lisäksi on hyvä tiedottaa ja muistuttaa asukkaita ikääntymiseen varautumisen tärkeydestä. Monet ikääntyvät sekä ikääntyneet eivät välttämättä ymmärrä kuinka tärkeää varautuminen on. Vaikka kunto vielä mahdollistaisi asumisen nykyisessä asunnossa, muutokset saattavat tulla nopeastikin. Muutokset tulisi siis tehdä jo hyvissä ajoin ennen kunnon romahtamista ja asumisen ongelmien ilmaantumista. Varautumisesta

tiedottamisen lisäksi on hyvä painotta tuen ja neuvonnan saantia. Ikääntyneiden asiakasohjaus auttaa ikääntyneitä kaikessa arjen haasteissa ja Vanhustyön keskusliiton tarjoaa ilmaista korjausneuvontaa yli 65-vuotialle. Molemmista saa myös esimerkiksi apua asunnon korjaamiseen saatavien tukien hakemiseen. Oman asunnon muutoksien lisäksi taloyhtiö voi saada myös hissiavustusta Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:lta sekä Lahden kaupungilta. Avustukset eivät toki kata kaikkia asuntojen ja rakennusten kunnostukseen tarvittavia kustannuksia. Niiden on kuitenkin tarkoitus kannustaa kunnostamaan nykyistä asunotonkantaa.

5.2.4 Jalankulun kehittäminen ikäystävälliseksi

Selkeyttä reiteille saadaan esimerkiksi erilaisten opasteiden avulla. Opasteet auttavat myös esimerkiksi muistisairaita liikkumaan ja suunnistamaan alueella. Opasteiden lisäksi reitit on hyvä merkitä selkeästi myös tien pintaan. Tässä tärkeää on jälleen jalankulun erottaminen muusta liikenteestä selkeästi. Myös reittien reunat on hyvä erottaa selkeästi, jotta reitillä on helpompi pysyä (kuva 51).

Kuva 51. Reitien reuna on erotettu kivetyksellä (Kotilainen ym. 2018b, 58)

Kulkuväyliä voidaan erottaa muusta liikenteestä helposti erilaisilla pinta- sekä värivalinnoilla. Myös pelkästään väylän reunan merkitseminen pinnoitteesta poikkeavalla materiaallilla auttaa hahmottamaan reitin. Värierojen helpottaessa väylien hahmottamista on hyvä huomioida voimakkaiden kontrastierojen sekä kuviointien vaikutus pinnanmuotojen hahmottamiseen. Esimerkiksi muistisairaalle voimakkaat kontrastierot sekä kuvioinnit saattavat näyttäytyä syvyyseroina. Vaaleat kivetykset myös heijastavat auringonvaloa, joka saattaa esimerkiksi häikäistä sekä saada silmät vuotamaan. Esimerkiksi kuvassa 52 on väylään

valittu keltainen väri, joka erottuu selkeästi, mutta ei heijasta auringonvaloa. Väylien valaistus estää myös omalta osaltaan hahmottamista vaikeuttavien varjojen syntymistä sekä auttaa havaitsemaan esimerkiksi liukkaat kohdat paremmin. Pehmeä pinnoite, esimerkiksi sora, altistaa ikääntyneen kaatumiselle sekä vaikeuttaa apuvälineen kanssa kulkua. Tärkeimmille kulkureiteille tulisikin valita kova ja luistamaton pinta, joka mahdollistaa turvallisen liikkumisen sekä päivittäisten asioiden hoitamisen. (Kotilainen ym. 2018b, 57–59.)

Kuva 52. Keltainen pinnoite tiessä erottuu hyvin, eikä heijasta auringonvaloa (Kotilainen ym. 2018b, 58)

Talvella liikkumiseen vaikuttaa ikääntyneillä erityisesti kaatumisen pelko. Pelkoa voidaan lievittää kulkuväylien hyvällä kunnossapidolla sekä rakenteellisilla ratkaisuilla. Väylien hyvä sekä oikein ajoitettu kunnossapito lieventää kaatumisriskiä sekä mahdollistaa turvallisen liikkumisen alueella. Liikkumista tukee myös kaiteet väylien reunoilla. Kulkureittien varrelle tulee myös sijoittaa levähdyspaikkoja (kuva 53), jotka mahdollistavat levähdyksen lisäksi alueen tarkkailun. Penkit tulisi sijoittaa kulkuväylien varrelle niin, että penkki itsessään sijaitsee reitin ulkopuolella. Penkin lähetyville on myös hyvä varata tilaa mahdolliselle apuvälineelle, jotta penkillä on mahdollista levähtää useampi henkilö samanaikaisesti. (Kotilainen ym. 2018b, 55–57.)

Kuva 53. Esimerkki levähdyspenkistä (Kotilainen ym. 2018b, 56)

5.2.5 Julkisen liikenteen kehittäminen

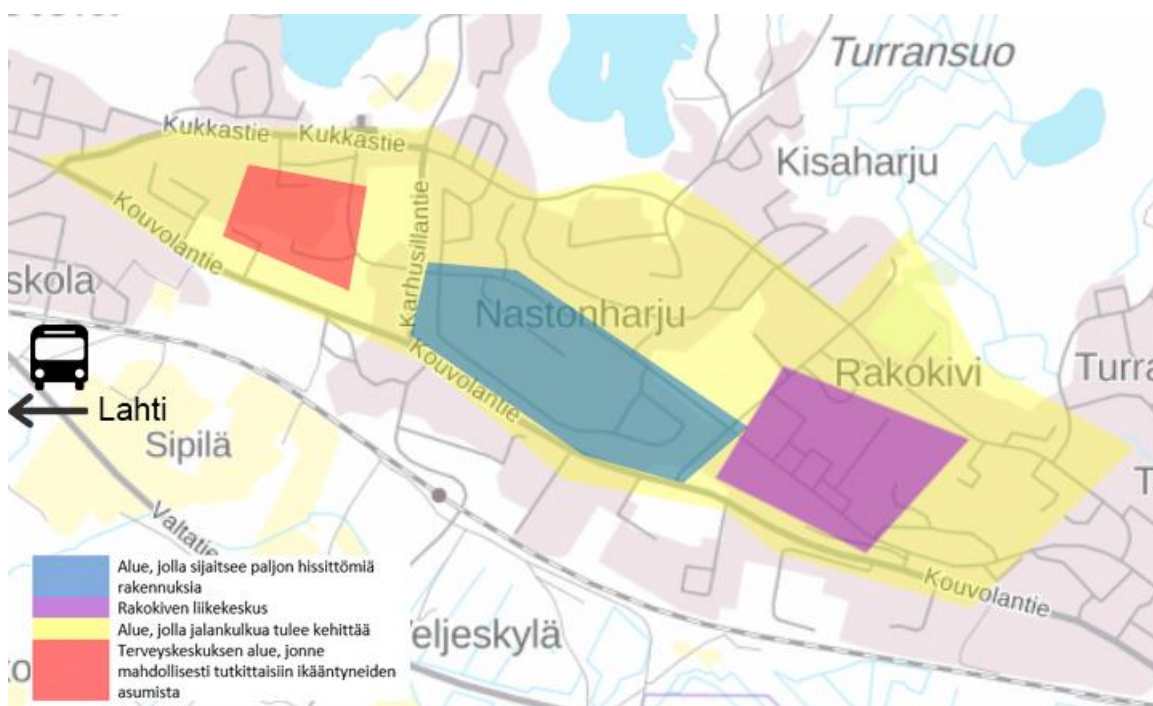
Linja-autolinjojen kehittäminen ja ylläpitäminen on tärkeää erityisesti Nastolan kaltaisilla alueilla, joilla asuminen on osittain levittäytynyt isolle alueelle. Helppo liikkuminen alueella luo myös asukkaille mielikuvaa palveluiden helposta saatavuudesta. Mahdollistamalla liikkumista ympäri aluetta palveluiden pariin, saadaan alueen palveluille myös enemmän käyttäjiä ja aluetta kannattavamaksi esimerkiksi yritysten kannalta. Erityisesti ikääntyneille julkisen liikenne on tärkeää. Liikkuminen esimerkiksi omalla autolla saattaa olla jo mahdollista, joten liikkumiseen omalta asuinalueelta vaatii kyytiä muilta. Linja-autoliikenne luo ikääntyneelle vapauden tunnetta, kun liikkumaan pääsee ilman erillistä kyytiä. Linja-autolla kulkeminen on usein myös kohtuu hintaista verrattuna esimerkiksi taksikyytiin.

Nastolan alueella linja kulkevat tällä hetkellä lähtökohtaisesti Lahdesta Natonharju ja Rakokiven alueille. Tämä onkin tärkeää juurinkin esimerkiksi Lahden palveluiden saavutettavuuden kannalta. On kuitenkin hyvä huomioida myös Nastolan sisäistä liikkumista. Asumista on myös paljon valtatie 12 ympäristössä, joissa linja-auto reittejä ei tällä hetkellä juurikaan kulje. Kestävän liikkumisen lisääminen alueille olisi tärkeää, jotta alueilta pääsisi palveluiden pariin. Nastolan alueella voitaisiin esimerkiksi pohtia mahdollista omaa linjaa, jonka

avulla Haja-asutusalueilta pääsisi ainakin Rakokiven palveluiden pariin. Näin myös liikkuminen Lahteen parinisi, kun linjaa vaihtamalla Rakokivestä pääsisi helposti Lahteen.

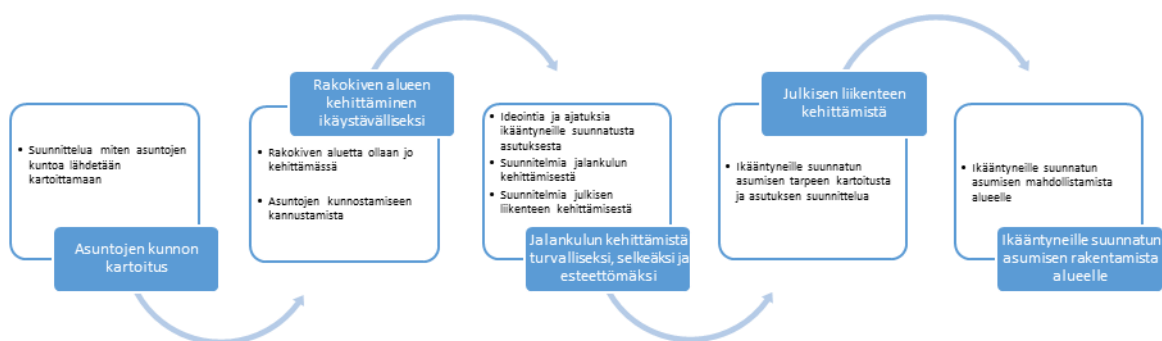
5.3 Kehityssuunnitelma

Rakokiven, Nastonharjun sekä Nastolan terveystakeskuksen ympäristön ikäystävällinen kehittäminen on tärkeää alueen tulevaisuuden kannalta. Alueen kehittäminen vaikuttaa myös yleisesti alueen elinvoimaisuuteen. Alueiden kehittäminen onkin jo alkanut ja jatkuu varmasti tulevaisuudessa entistä tehokkaampana. Kehityksessä onkin erityisen tärkeää huomioida ikääntyneiden tarpeet, jotta ikääntynyt väestö voi elää alueella itsenäisesti mahdollisimman pitkään. Kaikki alueen kehitysideat ovat koottuna kuvaan 54.

Kuva 54. Kehitysideat kartalla

Kehitysideoita muunnettaessa suunnitelmiksi tulee huomioida ideoiden ajoitus. Osa ideoista on toisia helpompia ja nopeampia toteuttaa, kun taas osa ideoista vaatii suurempaa suunnittelua. Koska alueet ovat jo lähtökohtaisesti sellaisia, joilla muutoksia tullaan tulevaisuudessa näkemään, ideoiden ajoittaminen on tärkeää. Ajoittamisella voidaan nähdä myös kokonaiskuva alueen kehittämisestä. Kuvassa 55 on ajoitettu alueiden kehitysideat niin, että helposti toteutettavat ideat on ajateltu tehtävän ensimmäiseksi. Tehtävien toteutukseen vaikuttaa myös raha. Koska kaupungin varat ovat rajalliset, ei kaikkia kehityskohteita voida toteuttaa yhtä laajalla mittakaavalla samanaikaisesti.

Kuva 55. Kehitysideoiden ajoittuminen

Lähtökohtaisesti ideoista yksinkertaisinta toteuttaa on asuntojen nykytilan kartoitus. Asuntojen lähtökohdat voidaan selvittää esimerkiksi kyselyiden avulla. Kyselyt voidaan järjestää esimerkiksi sähköisesti kaupunginpuolesta. Sähköinen kysely on suhteellisen helppo laatia ja oikein järjestettynä vastaukset saadaan koottua helposti ja näin tulokset ovat nopeastikin saatavilla. Kyselyn vastausten perusteella voidaan lähteä arvioimaan nykyisen asuin- kunnan kunnostustarvetta. Kun asuntojen tila on tiedossa, pystytään kunnostamiseen antamaan tukea. Tiedottamista asuntojen kunnostamisen tärkeydestä on hyvä antaa alueen asukkaille ja esimerkiksi kirjastossa voitaisiin pitää jonkinlaisia tiedotustilaisuuksia aiheesta. Tärkeintä tässä talojen kunnan kartoittamisessa on asukkaiden tiedottaminen. Esimerkiksi kyselyyn tulisi saada mahdollisimman kattava vastaajamäärä, jotta vastauksia voidaan pitää alueen todellisen kuvan antavina. Myös tiedon jakaminen asuntojen kunnostamiseen liittyen saattaa tuottaa omat haasteensa. Kunnostaminen tapahtuu aina asukkaiden itsensä aloitteesta ja jotta asuntojen kunnostamiseen ryhdytään, tarvitaan asukkailta pääomaa ja kiinnostusta ryhtyä projektiin. Alle on listattu kehitysidean mahdollisuudet sekä haasteet:

- Alueen nykyisen asuntokannankunto kartoitetaan.
- Kun asuntokannan kunto on tiedossa, voidaan aluetta kehittää oikeaan suuntaan lisäämällä uudisrakennuksia tarpeen vaatiessa.
- Asuntoja kunnostamalla vähennetään uusien asuntojen tarvetta alueella.

- Haasteita luovat asukkaiden tavoittaminen sekä innostus lähetä kunnostamaan asuntojaan.

Koska Rakokiven aluetta kehitetään paraikaa, on alueen muuttaminen ikäystävälliseksi, esteettömäksi alueeksi, ajankohtaista melko pian. Muutokset vaativat kuitenkin suunnittelua ja rahallisesti ovat mittavia, mutta koska aluetta ollaan muutenkin uusimassa, on ikäyställisyyden tutkiminen ja lisääminen alueelle mahdollista. Alueella suurimmat muutokset tarvitaan esteettömyyteen sekä turvallisuuteen. Alueesta on tehtävä turvallinen liikkua myös apuvälineiden kanssa. Esteettömyydellä mahdollistetaan alueen tasa-arvoinen käyttö. Tärkeimpänä on huomioida alueen suunnittelussa korkeuserot, pintamateriaalit sekä turvallisen jalankulun luominen. Suunnitelmien jälkeen alueen toteuttamiseen menee vielä jonkin verran aikaa, mutta hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Alueen suunnittelussa on hyvä kysyä myös ikääntyneiden mielipidettä siitä, mitä muutoksia he kaipaisivat liikekeskuksen ja torin ympäristöön. Alle on listattu Rakokiven liikekeskuksen ja torin alueen kehittämisen tärkeimmän kohdat:

- alueen muuttaminen ikäystävälliseksi
- turvallinen ja esteetön ympäristö, jonka käyttö on mahdollista myös apuvälineillä kulkeville
- ikääntyneiden käyttäjien kuuleminen suunnittelun yhteydessä
- tasa-arvoiset käyttömahdollisuudet
- alueen selkeyttäminen opastein ja erottamalla jalankulkureittejä muusta liikenteestä

Julkisen liikenteen muuntaminen Nastolan alueella vaatii tarkkaa suunnittelua. Vanhan Nastolan alue on melko suuri ja asutus alueella on paikoittain levittäytynyt laajallekin alueelle. Julkista liikennettä on siis mahdotonta saada kiertämään koko aluetta. Tärkeintä olisiikin löytää alueet, joille ihmiset ovat kerääntyneet. Tämä vaatii asuinalueiden tutkimista sekä asukkaiden ottamista mukaan suunnitteluun. Normaalin julkisen liikenteen lisäksi erityisen tärkeää on kehittää alueen palveluliikennettä. Palveluliikenne on tällä hetkellä alueella melko vähäistä ja kerran päivässä, kaksi kertaa viikossa kulkevien linjojen kehittäminen on välttämätöntä. Muutokset vaativat aikaa, mutta tarpeen kartoittaminen on hyvä aloittaa mahdollisimman pian.

Ikääntyneille suunnatun asumisen lisääminen sekä Rakokiven, Nastonharjun sekä terveyskeskuksen ympäristön jalankulkureittien päivittäminen ovat pitkän aikavälin suunnitelmia. Nämä vaativat laajaa tutkimista sekä suunnittelua. Myös esimerkiksi ikääntyneiden asuntojen lisääminen vaatii yrityksiltä kiinnostusta rakentaa alueelle sekä ikääntyneiltä

kiinnostusta muuttaa asuntoihin. Tarvetta asumiselle voidaan kuitenkin kartoittaa esimerkiksi erilaisilla kyselyillä sekä tilaisuuksilla, joissa erilaisista ikääntyneiden asumisvaihtoehdoista kerrotaan. Jalankulun kehittäminen vaatii myös paljon suunnittelua. Alueita ei muuteta kaikkia samaan aikaan, joten muutokset tapahtuvat pikkuhiljaa. Muutoksia tehdessä vaaditaan ymmärrystä turvallisesta sekä esteettömästä liikkumisesta. Konkreettiset muutokset väyliin saattavat viedä aikaa toteutuakseen ja ovat myös kalliita investointeja, mutta esimerkiksi väylien kunnossapidon tarkastelua ja kehittämistä voidaan tehdä pienelläkin budjetilla. Molemmissa kehittämiskohteissa on kuitenkin useita tekijöitä, joilta vaaditaan yhteistyötä. Onkin hyvä luoda pitkän aikavälin suunnitelmat ja pyrkiä kehittämään alueita ja väyliä ikäystävällisiksi.

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Väestö Suomessa ja samalla Lahdessa ikääntyy kovaa vauhtia. Väestön ikääntyminen luo haasteita kaupunkisuunnittelulle, kun tarvitaan yhä enemmän ikääntyneille sopivia asuntoja. Lähtökohtaisesti ikääntyneet asuvat itsenäisesti omissa asunnoissaan. Asuntoihin on mahdollista järjestää itsenäistä asumista tukevia palveluita, jotka mahdollistavat kotona asumisen mahdollisimman pitkään. Palveluiden lisäksi ikääntyneiden kotona pärjäämiseen vaikuttaa asunto sekä asuinympäristö. Ikääntyneen asunnon ja asuinympäristön tulee olla mahdollisimman sopiva ikääntyneen asumiseen, jotta asuminen asunnossa on mahdollista ikääntymisen mukanaan tuomien muutosten ilmaantuessa. Ikääntymiseen onkin hyvä varautua mahdollisimman aikaisin, jotta muutokset toimintakyvyssä eivät yllätä.

Lahden ikääntymiseen on kaupungin osalta varauduttu kartoittamalla ikääntyneiden asumista ja asumisentarpeita, sekä ikääntymiseen varautumista Lahden alueella. Lahden kaupunki aloitti ”Ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet” -hankkeen, jonka tavoitteena oli selvittää, millaisia muutoksia Lahden asuntomarkkinoilla tapahtuu lähitulevaisuudessa, sekä millaisia tarpeita on odotettavissa kaupungin palveluverkkoon. Hankkeen avulla kaupungin niukkoja resursseja voidaan tulevaisuudessa ohjata oikeisiin kehityskohteisiin alueella.

Hankkeen aikana saatiin kattavaa tietoa ikääntyneiden asumisesta Lahden alueella. Tietojen avulla luotiin paikkatietoanalyysijä, jotka helpottavat tulevaisuudessa kaupunkisuunnittelua alueita suunniteltaessa. Hankkeen aikana järjestettiin myös ikääntyneille kysely, josta saatuja vastauksia voitiin peilata paikkatietoanalyysiin ja saamaan realistista kuvaa Lahden ikääntyneistä ja heidän asumisestaan. Tietojen avulla tässä työssä voitiin tarkastella neljää Lahden asuinaluetta, joilla ikääntyneitä asuu.

Ankkurin, Liipolan, Jalkarannan sekä Rakokiven, Nastonharjun ja Nastolan terveystakeskusten ympäristöt valittiin alueiksi, joita työssä lähdettiin tarkastelemaan hankkeen tietojen pohjalta. Alueet erosivat toisistaan usealla tavalla, ja siksi mahdollistivat hankkeen tietojen käyttämisen erilaisia alueita tutkiessa. Saatuja tietoja verrattiin yleisiin käsityksiin siitä, millainen on hyvä ikääntyneen asuinalue. Näin saatiin käsitys alueiden nykytilasta sekä voitiin luoda alueille mahdollisia kehityskohteita.

Tutkitut alueet soveltuivat kaikki omalla tavallaan ikääntyneiden asuinalueiksi. Ikääntyneiden asumisen kannalta Ankkurin asuinalue oli alueista selvästi parhaiten soveltuva, eikä se kaivannut juurikaan muutoksia. Liipolan asuinalue oli asukkaidensa mukaan mainettaan parempi alue asua. Alueelle kaivattaisiin kuitenkin lisää ikääntyneille suunnattua asutusta. Sen avulla alueella voitaisiin asua myös ikääntymisen aiheuttaessa muutoksia toimintakyvyssä. Jalkarannassa on sekä kerrostaloasumista, että pientaloasumista. Alueella on melko

niukasti palveluita. Ikääntyneille suunnattua asutusta ei tehostetun palveluasumisen lisäksi alueella juurikaan ole ja alueen asuntojen kunto saattaa kaivata paikoittain remontointia. Alueetta tulisikin kehittää mahdollisuuksien mukaa entistä ikäystävällisemmäksi ja näin mahdollistaa ikääntyneiden asumisen alueella.

Rakokiven, Nastonharjun sekä Nastolan terveystakeskuksen alueet muodostavat kokonaisuuden vanhan Nastolan alueelle. Alueet liittyivät Lahteen 2016. Näillä alueilla oli selvästi eniten kehitettävää ikääntyneiden asumisen suhteen, ja siksi ne valikoituvat työssä alueiksi, joille luotiin kehitysideoita. Ideoita alueella olivat Rakokiven keskustan kehittäminen ikäystävällisemmäksi, ikääntyneille suunnatun asumisen lisääminen alueelle, jalankulun kehittäminen alueella, alueen asuntojen kunnon kartoittaminen sekä julkisen liikenteen tutkiminen alueella. Kehitysideoiden avulla alueita voitaisiin lähteä kehittämään ikäystävälliseksi. Ideoille luotiin myös ajoitusta ja järjestystä, miten niitä kannattaisi lähteä toteuttamaan.

Työn aikana pystyttiin muodostamaan kuvaa Lahden ikääntyneistä. Työn yksi tarkoitus oli luoda mallia, miten hankkeen aikana saatuja tietoja voidaan käyttää alueita tutkittaessa tarkemmin. Malli pyrittiin luomaan yleispäteväksi ja niin, että sitä on mahdollista käyttää myös muualla ikääntyneiden asumista tutkittaessa. Työssä tarkasteltiin ikääntyneiden asuinalueita niin, että asuminen alueilla tehtäisiin mahdollisimman ikäystävälliseksi. Saatuja tuloksia on mahdollista rinnastaa myös samankaltaisten alueiden tarkasteluun. Saadut tulokset olivatkin melko selkeitä ja niiden pohjalta oli helppo lähteä luomaan kehitysideoita. Tulevaisuudessa on hyvä liittää tarkasteluun esimerkiksi kaavoitusta, jotta voidaan varmistaa ideoiden mahdollisuuksia todellisuudessa.

Lähteet

Anttinen, K. 2017. Hämeenmaa sulkee Jalkarannan Salen, asiamiesposti etsii uutta kotia. Etelä-Suomen sanomat. Viitattu 20.2.2022. Saatavissa <https://www.ess.fi/paikalliset/219309>

ARA 2013. Liipolan asuinalueohjelma. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 20.2.2022. Saatavissa [https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Lahiokehittamisen tietopankki/Asuinalueiden_kehittamisohjelma_20132015/Hankkeet/Lahti](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Lahiokehittamisen_tietopankki/Asuinalueiden_kehittamisohjelma_20132015/Hankkeet/Lahti)

ARA. 2021. Korjausavustus iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjaamiseen. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 12.2.2022. Saatavissa https://www.ara.fi/fi-FI/Lainat_ja_avustukset/Korjausavustukset/Korjausavustus_iakkaiden_ja_vammaisten_henkiloiden_asuntoihin

Google Maps. 2009. 8 Kirkkotie. Viitattu 3.3.2022. Saatavissa <https://www.google.com/maps/@60.9466531,25.9355756,3a,90y,67.93h,91.77t/data=!3m6!1e1!3m4!1scJuBuyRWSqoRPuMcmHf82A!2e0!7i13312!8i6656>

Haapola, I. Puolakka, K. Seppänen, M. Tiilikainen, E. 2012. Takaisin Liipolaan. Viitattu 20.2.2022. Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/41351/YMra14_2012_TakaisinLiippolaan_web.pdf?sequence=2

Invalidiliitto. Asunto. Viitattu 30.1.2022. Saatavissa <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/asuinrakennus/asunto>

Kaupunkiympäristön palvelualue. 2019. Lahti. Viitattu 20.2.2022. Saatavissa <https://www.lahti.fi/tiedostot/asukasillan-muistio-7-10-2019-tapanilankatu-4-ja-6n-kaavaty-a-2761/>

Kiinteistömaailma. Ankkuri, Lahti. Viitattu 25.2.2022. Saatavissa <https://www.kiinteistomailma.fi/asuinalue/ankkuri>

Kurppa, A. 2017. Rakennetun ympäristön esteettömyyden historiaa. Invalidiliiton webinaari 23.8.2017. Saatavissa <https://www.invalidiliitto.fi/i-kanava/series-title/esteettomyyden-historiaa>

Kotilainen, H. Rajaniemi, J. Rappe, E. Topo, P. 2018a. Muisti- ja ikäystävällisyyttä asuin-ympäristöihin. Ikäinstituutti. Viitattu 15.3.2022. Saatavissa https://www.ikainstituutti.fi/content/uploads/2018/11/Muisti-ja-ika%CC%88ysta%CC%88va%CC%88llinen-ympe%CC%88risto%CC%88-pikaopas_www.pdf

Kotilainen, H. Rajaniemi, J. Rappe, E. Topo, P. 2018b. Muisti- ja ikäystävällinen asuminen ja asuinympäristö. Ympäristöministeriö. Viitattu 15.3.2022. Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161060/YO_2018_Muisti_ja_ikaystavall_asuminen_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lahden karttapalvelu. 2022. Lahti. Viitattu 16.3.2022. Saatavissa <https://kartta.lahti.fi/ims>

Lahden talot. Liipola. Viitattu 20.2.2022. Saatavissa <https://lahdentalot.fi/liipola/>

LSL. 2022. Aikataulu. Lahden seudun liikenne. Viitattu 15.3.2022. Saatavissa <https://www.lsl.fi/uploads/2022/01/188d4749-lahden-seudun-liikenteen-aikataulut-9.8.2021-5.6.2022-paivitetty03012022.pdf>

Lahti a. Kadut. Viitattu 5.2.2022 Saatavissa <https://www.lahti.fi/asuminen-ja-ymparisto/liikenne-ja-kadut/kunnossapito-ja-vikailmoitukset/kadut-puistot-ja-kalusteet/>

Lahti b. Monitoimitalo Onni. Viitattu 25.2.2022. Saatavissa <https://www.lahti.fi/asuminen-ja-ymparisto/asuminen/monitoimitalot/monitoimitalo-onni/>

Lahti c. Rakokivi. Viitattu 3.3.2022. Saatavissa <https://www.lahti.fi/asuminen-ja-ymparisto/uudistuva-lahti/rakokiven-liikekeskus/>

Lahti d. Rakokiven monitoimitalo Loisto. Viitattu. 3.3.2022. Saatavissa <https://www.lahti.fi/asuminen-ja-ymparisto/asuminen/monitoimitalot/rakokiven-monitoimitalo/>

Lumo. Seniorivuokra-asumista Lumokodissa. Viitattu 4.2.2022. Saatavissa <https://lumo.fi/vuokra-asunnot/senioriasunnot/>

LSL a. Palveluliikenne. Viitattu 15.2.2022. Saatavissa <https://www.lsl.fi/palveluliikenne/>

LSL b. LINJAMUUTOKSET 1.7.2022. Lahden seudun liikenne. Viitattu 15.3.2022. Saatavissa <https://www.lsl.fi/uploads/2022/02/a0594746-1.7.2022-lsl-linjamuutokset-taulukko.pdf>

Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132

Palveluliikenne Nestori. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä. Viitattu 15.3.2022. Saatavissa <https://www.phhyky.fi/assets/files/2017/12/PALVELULIIKENNE-NESTORI-reitit-2016.pdf>

Pulkkinen, J. 2021. Ikäihmisten paikat ja asumisen tarpeet. Lahti. Viitattu 12.1.2022. Saatavissa <https://www.lahti.fi/tiedostot/ikaihminen-paikat-ja-asumisen-tarpeet/>

Rakentaja toimitus. 2021. Lähiöt kuntoon – onko tässä ratkaisu taloyhtiöiden korjausvelkaan? Viitattu 30.1.2022. Saatavissa https://www.rakentaja.fi/pro/artikkelit/19879/ratkaisuna_ryhmakorjaushanke.htm

Päijät-Sote a. Tehostettu palveluasuminen. Viitattu 4.2.2022. Saatavissa <https://paijat-sote.fi/apua-ja-tukea-arkeen/ikaantyneille-siirto/tehostettu-palveluasuminen-siirto/>

Päijät-Sote b. Jalmari Salpausselän kuntoutussairaala. Viitattu 14.2.2022. Saatavissa <https://paijat-sote.fi/laakariin-ja-hoitoon/jalmari-salpausselan-kuntoutussairaala/>

Rajaniemi, J. & Rappe, E. 2021 Turvallinen asuinalue ikääntyneille. Ympäristöministeriö. Viitattu 30.1.2022. Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162877/YM_2021_10.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Raksystems 2021a. Suomalaiset talot vuosina 1917–1939. Viitattu 30.1.2022. Saatavissa <https://rakersystems.fi/kotiapp/suomalaiset-talot-vuosina-1917-1939/>

Raksystems 2021b. Suomalaiset talot 1940–1960-luvuilla. Viitattu 30.1.2022. Saatavissa <https://rakersystems.fi/ajankohtaista/suomalaiset-talot-1940-1960-luvuilla/>

Raksystems 2021c. Suomalaiset talot 1970-1980-luvuilla. Viitattu 30.1.2022. Saatavissa <https://rakersystems.fi/ajankohtaista/suomalaiset-talot-1970-1980-luvuilla/>

Rikoksentorjunta. RIKOKSENTORJUNTA KAUPUNKISUUNNITTELUN KEINON (CPTED). Viitattu 25.1.2022. Saatavissa <https://rikoksentorjunta.fi/rikoksentorjunta-kaupunkisuunnittelun-keinoin>

Terveyskylä. 2019a. Asuminen. Terveyskylä. Viitattu 12.2.2022. Saatavissa <https://www.terveyskyla.fi/ikatalo/hyv%C3%A4-arki/asuminen>

Terveyskylä. 2019b. Turvallinen ja esteetön asuminen. Terveyskylä. Viitattu 12.2.2022. Saatavissa <https://www.terveyskyla.fi/ikatalo/hyv%C3%A4-arki/turvallisuus/turvallinen-ja-esteet%C3%B6n-asuminen>

Tilastokeskus. 2021. Väestöennuste. Viitattu 30.1.2022. Saatavissa https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaenn/?tablelist=true

Tilda. Tilastotietoa Lahdesta. Lahti. Viitattu 20.2.2022. Saatavissa <http://www4.lahti.fi/verkkotilastointi/>

Wikipedia a. Kerrostalot Suomessa. Viitattu 30.1.2022. Saatavissa https://fi.wikipedia.org/wiki/Kerrostalot_Suomessa

Wikipedia b. Digitalisaatio. Viitattu 16.3.2022. Saatavissa <https://fi.wikipedia.org/wiki/Digitalisaatio>

Wikipedia c. Liipola. Viitattu 20.2.2022. Saatavissa <https://fi.wikipedia.org/wiki/Liipola>

Wikipedia d. Jalkaranta. Viitattu 21.2.2022. Saatavissa <https://fi.wikipedia.org/wiki/Jalkaranta>

Ympäristöministeriö. 2020. Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma vuosille 2020–2022. Ympäristöministeriö. Viitattu 20.2.2022. Saatavissa https://ym.fi/documents/1410903/38439968/Ikaantyneiden_asumisen_toimenpideohjelma_FI-52565ACB_21A7_4EB5_B5E1_99651279528D-159518.pdf/52eb690c-1d88-17c4-a571-9d0054ff7961/Ikaantyneiden_asumisen_toimenpideohjelma_FI-52565ACB_21A7_4EB5_B5E1_99651279528D-159518.pdf?t=1603259593212

Ympäristöministeriö. b. Ikäkoti kuntoon. Ympäristöministeriö. Viitattu 12.2.2022. Saatavissa <https://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B9AEDD65F-A3EB-430D-A662-06CC557E72A1%7D/103100>

Ympäristöministeriö. a. Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma 2020–2022. Ympäristöministeriö. Viitattu 20.2.2022. Saatavissa <https://ym.fi/ikaantyneiden-asuminen>